७१ द्वार ढुँड का दि पुस्तकयं द्रश्रीकि

श्री गजसारादि पूर्व मुनिवर्य विरचित

श्री दंडकादिक (४१) द्वार तथा जीवविचार नवतत्वादि बोल संग्रह

लखेली पुराणी प्रत उपरथी तत्वजिज्ञासु सज्जनोना उपयोगार्थे

संशोधक सद्गुणानुरागी मुनिराज श्री श्री १००८

श्री कर्पूरविजयजी महाराज साहेब

तपगच्छना पुज्यपाद गुरणीजी महाराज श्री श्री १००८

श्री केशरश्रीजीना शिष्या गुरणीजी महाराज

श्री मगनश्रीजी मानश्रीजीना सदुपदेशथी

मारवाड देशना शिरोही इलाकाना नलदूट गामना रहेवाशी

शा. रायचंद कृष्णाजीना स्मरणार्थे एमना पुत्र हिराचंद तथा

भूरमल तरफथी साधु साध्वीने तथा जाहेर संस्थाने भेट

छपावी प्रसिद्ध करनार

शा शिवनाथ लुंबाजी—जैन पुस्तकालय

(१) वेताल पेठ नंबर ४९—पुनासिटी

(२) मुकाम जावाळ जिल्हा सीरोही—देश मारवाड

आवृत्ति पहेली—प्रत १०००

संवत १९७३-वीर संवत २४४३-सन १९१७ शके १८३९

किं. काचा पुठानी ४ आना. पाका पुठानी छ आना

पुस्तक भेट या किंमतथी मंगावनारे पृष्ट २ उपर लखेली सुचना लक्षमां राखवी

पुस्तक भेट अथवा किंमतथी मंगावनारने सुचना.

१ कोइ पण साधु साध्वीने पुस्तकनो खप होय तेने प्रसिद्ध कर्त्ता पासेथी पोष्ट तथा पेकींग खर्च वास्ते बे आनानी टीकीटो कोइ गृहस्थ द्वारा मोकली मंगावी लेवुं.

२ कोइ साधु साध्वीने भेट तरीके एक नकल मळसे. एकथी वधारे मंगावनारे पुस्तकनी कींमत अने पोष्ट पेकींग खर्च मोकली मंगाववुं.

३ साधु साध्वीए पोताना समुदायनुं (संघाडानुं) तेमज पोताना वडेरा गुरुनुं नाम पुस्तक मंगावती वखते अवश्य लखवुं. अने एक नकलथी वधारे नकल भेट तरीके मंगाववी नही.

४ अमने खात्री पडया वगर भेट तरीके पुस्तक मोकलाशे नही.

५ भेट पुस्तक मंगावनारे पोष्ट पेकींग खर्चनी टीकीटो अगाउ मोकलवी. कींमतथी पण आठ आना सुदी मंगावनारे टीकीटो अगाउ मोकलवी. एटला वास्ते वी० पी० करवामां आवशे नही. वधारे किमतना मंगावनारे पोस्ट विगेरे खर्च वास्ते आठ आना अगाउ मोकलवा ते बाद करी बाकी रहेला किमतनुं वी. पी. करवामां आवशे.

६ पोतानुं चोकस सरनामुं नाम गाम पोस्ट जिल्हा विगेरे शुद्ध शास्त्री अथवा गुजराती लीपीमां लखवुं.

७ जुवाप मंगावनारे साथे टीकीट अथवा रीपलाय कार्ड मोकलवुं. ते शिवाय कोइने जुवाप आपवामां आवशे नही.

शिवनाथ लुंबाजी- जैन पुस्तकालय.

(१) वेताल पेठ नंबर ४९--पुनासिटी

अमदावाद—ढींकवा गेट पासे आवेला शान्तिविजय प्रिन्टिंग प्रेसमां
ईश्वरलाल केशवलाल वकील अने माणेकलाल माधवजीए छाप्युं.

प्रस्तावना.

जीवविचार, नवतत्व, दंडकादिक प्रकरण ग्रंथो प्रथम गोखी काढवानी रुढि आपणामां प्रचलित छे. बाळ वय के जेमां तेना अर्थने ग्रहण करवा के विचारवानी शक्ति न होय तेमां तेम करवानी पद्धति कोइ रीते ठीक लेखी शकाय, परंतु योग्य वये तो तेना अर्थ-रहस्यने अवधारवाथीज तेनी सार्थकता थइ शके. अद्यापि पर्यंत ए रुढिने अनुसरीने के गतानुगतिकपणे मोटी उमर के जेमां अर्थ ग्रहण करवानी अने तेनुं मनन करवानी शक्ति प्राप्त थयेली होय छे तेमां पण पूर्वनी रुढिनेज अनुसरी मोटे भागे प्रकरणोने कंठाग्र करीनेज संतोष मानवामां आवे तो ते व्याजबी न लेखाय. अर्थग्रहण शक्ति-वाळी वयमां पण बाळ वय जेवी चेष्टा करी विरमाय ते सहन न करी शकाय एवी बीना छे, तेथी तेवी वयमां तो खास करीने उक्त प्रकरणोनुं रहस्य सारी रीते (सुस्पष्ट) समजीने अवधारी शकाय एमज थवुं जोइये. तेम छतां आपणी आधुनिक समाज तरफ अव-लोकन करी जोइये तो तेमानो वहोळो भाग पूर्वनी रुढिने अनुसर-वामांज, पछी गमे ते शुभ हेतुनेज अवलंबीने प्रचलीत थइ होय ते तरफ ओछी दरकार राखीने, संतोष पकडतो जणाय छे. हवे आ

सूचना—आजकाल जीवविचारादिक प्रकरण ग्रंथो भणता पा-छळ पुष्कळ काळ क्षेप तथा परिश्रम लेता छतां तेनुं रहस्य सम-जवा प्रयत्न करता पूरती काळजीनी खामीथी खेदकारक परिणाम आवे छे ते जोइ तेमां शिक्षणसाररूपे आ प्रयत्न कर्यो छे. लेखक

बुद्धिवाद या हेतुवादना जमानामां एवी गतानुगतिकता मात्रने वळ-गी रहेवाथी अधिक लाभ मेळवी शकाय तेम नथी.

तेथी जे कंइ प्रतिक्रमण आवश्यकादि सूत्रो तथा प्रकरणादिकनुं पठन पाठन कराय ते सरहस्य समजी विद्यार्थी वर्गने समजाववा अने ते सारी रीते तेना गळे उतारवा प्रयत्न करवानी खास जरुर छे. एम थाय तोज ते ते आवश्यक सूत्र, प्रकरणादिकनो बोध सरल थाय अने तेथी तेनो असल हेतु पार पडे; श्रद्धानी शुद्धि—निर्मळता थाय तेमज हेय उपादेय (तजवा आदरवा योग्य)नुं यथार्थ भान थवाथी आत्मामां विवेककळा जागे अने रुडुं चारित्र बळ प्राप्त करवानुं सुलभ थाय, एटले सद्वर्तन—सदाचारनुं सेवन करवा सावधान थवाय. जे पवित्र आशयथी सूत्रकार तेमज प्रकरणादिक ग्रंथकार महाशयोए उत्तम सूत्र तथा प्रकरणादिक रची आपणा उपर अमाप उपगार करेलो छे ते आशय आपणे सिद्ध करवोज होय तो जेम बने तेम अधिकाधिक काळजीथी तेनो सामान्य—विषेष अर्थ जाणवा अने तेनुं मनन करवा अने तेम करी तेमांथी साररूप तत्त्व आदरवा आपणे अवश्य प्रयत्न करवोज जोइये; नहि तो पोपट मांहेना रामनी पेठे आपणे पण शुकज्ञानी बनवाना; अने आपणे व्यर्थ काळक्षेप करवाना. एम न थवा पामे अने आपणे सम्यग् (यथार्थ तत्त्व) ज्ञान प्राप्त करी सुश्रद्धाळु तथा सदाचार संपन्न बनीये एटला माटे उक्त सूत्र तथा प्रकरणादिकने तेना रहस्य साथे गुरुगम्य समजवा आपणे पूर्ण काळजी राखवी जोइये. एवाज शुभ आशयथी दंडकादिक(४१) द्वार संग्रह सविस्तर तथा जीवविचार तथा नवतत्त्वना बोलनो पण

सक्षेपथी आ ग्रथमा समावेश करवामां आवेल छे. " शुभे यथाशक्ति यतनीयम् " ए न्याये आ ग्रथ योजनमा जे उद्यम करवामा आवेल छे तेनी सार्थकता करवी ए तेना अभ्यासी जीज्ञासु जनोनु काम छे परतु जो विनय,बहुमान पूर्वक आत्मार्थीपणे तेनो अभ्यास करवामां आवशे तो आवा शुभबोध दायक ग्रथमाथी भव्यजनोने घणु जाणवानु(ज्ञान) प्रतीतिरुप करवानु (सम्यकत्व) अने विवेकपूर्वक त्याग-ग्रहण करवानु (चारित्र) ए पवित्र रत्नत्रयी प्राप्त करवानु बनी शकशे, अथवा एवा पवित्र आशयथीज सहु कोइ आत्मार्थी जनोए आवा ग्रथमा प्रवेश करवो जोइए दडकादिद्वार विषय बहु विस्तारथी चर्चवामा आवेल छे अने जीवविचार तथा नवतत्वना छुटा बोल उद्धरीने सक्षेपथी पण मुद्दासर कहेवामां आवेला छे तेनो जो खरा जीज्ञासु भावे अभ्यास करवामां आवशे तो तेथी भ्रान्ति रहित ज्ञानादिक अभीष्ट फलनी प्राप्ति थइ शकशे. अत्र प्रसगोपात जणाववु उचित छे के छती बुद्धिए सद्विचारथी वचित रहेवु एना जेवु खेदकारक शु ? हसनी पेठे विवेकथी तत्त्वातत्त्वनो विचार करी तेमाथी सारतत्त्व मेळवी लेवु एज(बुद्धे: फल तत्वविचारणच,देहस्यसार व्रत धारण च,वित्तस्य सार किलपात्र दान,वाच.फल प्रीतिकर नराणाम्।१।)बुद्धि पाम्यानु सरस फल छे विषय, कषाय, निद्रा विकथादिक प्रमाद आचरण तजी आ स्वमाना एकान्त हित माटे सर्वज्ञोक्त उत्तम व्रत नियमो अगीकारकरीने तेने यथार्थरीते पाळवा एज आअमूल्य मानवदेह पाम्यानुं फळ छे. जीवनी जडता दूर थाय अने निर्मळ ज्ञान प्रकाश प्रगट थाय एवा सुंदर केळवणी खातामा न्यायोपार्जित द्रव्यनो व्यय करवो

एज लक्ष्मी पाम्यानुं सार्थक छे. तेमज प्राणीओनुं मन प्रसन्न थाय अने तेमनुं हित पण थाय एवुं समयोचित सत्य वचन बोलवुं एज वाचा पाम्यानुं उत्तम फळ छे. स्वपर कल्याण माटे सतत उद्यम कर्या करवो, प्रमाद रिपुने वश न थावुं, विषय आसक्तिथी दूर रहेवुं अने सद्‌भाग्य योगे प्राप्त थयेली सकळ शुभ सामग्रीने सार्थक करी लेवी एज आ दुर्लभ मानव भव पाम्यानुं उत्तमोत्तम फळ समजवानुं छे, श्रीमान् हरिभद्र सूरीश्वर कहे छे के (परहित चिन्ता मैत्री, परदुःख विनाशिनी तथा करुणा; परसुख तुष्टि र्मुदिता, परदोषो पेक्षण मुपेक्षा ॥ १ ॥ षोडशके.) मैत्री, मुदिता, करुणा अने माध्यस्थ्य ए चार उत्तम भावना रुप रसायणनुं निरंतर सेवन करवुं. प्राणी मात्र उपर समान भाव राखी तेमनुं हित चिन्तवन करवुं ते मैत्री तेमने सुख समृद्धिवंत अथवा सद्‌गुणशाळी देखी दीलमां प्रमुदित थावुं ते मुदिता या प्रमोद. तेमांनां कोइने दीन दुःखी देखी तेमनुं दुःख दूर करवा तन मन धनथी प्रयत्नशील बनवुं ते (करुणा) अने अति निर्दय–कठोर परिणामी पापी प्राणी उपर पण रागद्वेष तजी, तेने कर्मवश समजी समभावे रहेवुं ते माध्यस्थ्य भाव अति लाभदायक समजवो. उक्त भावना सहितज जे शुभ करणी करवामां आवे तेज जीवने कल्याणकारी नीवडे छे. ते वगरनी करातो सघळी करणी व्यर्थ क्लेश–कष्टरुप थवा पामे छे. ए मुद्दानी वातने खुब लक्षमां राखी सुज्ञ भाइ व्हेनोए एक क्षणमात्र पण प्रमाद नहि करतां उक्त उत्तम भावना रसायणनुं खास सेवन करवुं के जेथी स्वपरनुं अवश्य कल्याण थवा पामे. ज्ञानी कहे छे के छते काने जे हितवचन

न साभळे ते वधिर--म्हेरा छे, छनी जीभे हितवचन न वदे ते मूक--मुगा छे अने छती आखे अकार्य करे ते अध छे. तत्वबोध पाम्यानु एज उत्तम फळ छे के दु खनो मार्ग त्यजी सुखनोज मार्ग स्वीकारवो. इतिशम् .

सवत १९७३	लेखक,
अशाढ सुद १ बुधवार	सद्गुणानुरागी कर्पूरविजयजी
तारीख २० माहे जुन सन १९१७	मु० नवसारी. (जिल्हा सुरत)

बे बोल

आ पुस्तक बाहार पाडवानो हेतु एवा प्रकारनो छे के जीव विचार नवतत्त्व दडक विगेरे प्रकरणो आपणा विद्वान पूर्वाचार्योये प्राकृत (मागधी) भाषामा रची तेमा उत्तम प्रकारे द्रव्यानुयोग प्रतिपादन करेल छे परतु तेनु यथार्थ ज्ञान प्राकृत (मागधी) तेमज सस्कृत भाषाना पठन शिवाय थइ सुस्केल छे तेटला वास्ते आपणा अर्वाचीन महात्माओए बाल जीवोने उक्त प्रकरणोनो भावार्थ सरल भाषामा गद्यरुपे सकलित करी आपणा आधुनिक समाजना उपर सारो उपगार करेल छे. वळी मारवाड तेमज गुजरात विभागमां अने महाराष्ट्र जेवा प्रातमा आ ग्रथनो सारो उपयोग थशे एम समजी अमोए आ ग्रथ छपावी बहार पाडवा प्रयत्न करेल छे.

आ ग्रथनु काम चालता शात मूर्ति मुनिराजश्री श्री १००८ श्री वृद्धिचद्रजीना शिष्य सद्गुणानुरागी मुनिराजश्री कर्पूरविजयजी माहाराज साहेबे पालीताणा (सिद्धक्षेत्र) थी वखतोवखत पत्रव्य

वहारथी जे जे योग्य सलाह आपी छे अने फारमो छपाया पछी तपासी जे जे भुलो बतावीं छे ते बाबत उक्त मुनिमाहाराजनो आ स्थळे उपकार मानवामां आवे छे.

आ पुस्तक छपाया पछी एना बधा फारमो वांची सुधारवामां तेमज बीजी पण योग्य सलाह न्यायांभोनिधि श्री श्री १००८श्री मद्विजयानंद सूरीश्वरजी (आत्मारामजी) ना प्रशिष्य परमोपकारी मुनिराज श्री राजविजयजी माहाराज साहेबे पुनामां आपेली छे एमनो पण आ स्थळे उपकार मानवामां आवे छे.

तपगच्छना पूज्यपाद गुरुणीजी माहाराज श्री श्री १००८ श्री सौभाग्य श्रीजीना शिष्या श्री केशरश्रीजी थइ गया. तेमना शिष्या परमोपकारी सद्धर्म परायण श्री मगनश्रीजी माहाराज लगभग ३५ थी वधारे वर्षना दीक्षीत छे. एमणे दीक्षा लीधा पछी पोताना पवित्र चारित्र वडे घणा ठेकाणे विचरी जनसमुदाय तेमज विशेषे करी स्त्री वर्ग उपर महान उपगार करेल छे. हाल एमनी वृद्धावस्था (७०वर्ष) थवाथी तेमज आंखे अटकी पडवाथी हाल सात आठ वर्ष थया मारवाड देशमां शिरोही इलाकाना जावाळ गाममां बीराजे छे. अने त्यां पण सदुपदेश आपी घणो सुधारो कर्यो छे. उक्त गुरुणीजी माहाराज श्री मगनश्रीजी अने तेमना शिष्या मानश्रीजी, रुपश्रीजी, चतुरश्रीजी विगेरेनो सदहेतु एवा प्रकारनो छे के आपणा समाजमां नाहानी वयनी बाळाओ तेमज स्त्रीजनो आवा प्रकरणोनो भावार्थ समजी तत्त्वज्ञान संपादन करी पोतानो मनुष्य भव सफल करे. एवा प्रकारनो हेतु होवाथी आ ग्रंथमां सामान्यतः

जीवविचार नवतत्त्वनो अने विशेषत दंडकादिनो भावार्थ दाखल करी पुस्तकरूपे बाहार पाडवा विचार थयो हाल अमारो मारवाड देशमां वलदूट जावाळ गाममा त्रण च्यार वरस थया जता आवता रहेवानो प्रसग होवाथी उक्त गुरणीजी महाराजे अमने प्रेरणा करवाथी आ ग्रथ बाहर पाडेलो छे.

आ ग्रथ छपाववाना कामना मारवाड देशमा शिरोही इलाकाना वलदूट गामना रहीश शा. रायचद कृष्णाजीना स्मरणार्थे एमना शुभखाते खरचवा काढेली रकममाथी रुपीया १०० एक सोनी मदत एमना सुपुत्र हिराचद तथा भुरमले आपी छे अने बाकीनो तमाम खर्च श्री पुना निवासी शा भगवानजी भीमाजीनी विधवा भार्या भागुबाईना स्मरणार्थ एमना बहीनी पुत्री चंपाबाइए सदर भागुबाई ना द्रव्यमाथी आपेलो छे. तेथी आ ठेकाने उक्त बने जणानो आभार मानवामा आवे छे

हालना समयमा पुस्तको प्रसिद्ध करवानो प्रचार दीवसे दीवसे वधतो जाय छे पण घणा भागे पुस्तको गुजराती टाइपमा प्रसिद्ध थाय छे. तेथी मारवाड, मेवाड, पंजाब, माळवा, दक्षिण महाराष्ट्र विगेरे देशोमा जेओ गुजराती लीपीना जाणकार न होय तेवा लोकोने सदर पुस्तको उपयोगी थता नथी ए कारणथी शास्त्री टाइपमा पुस्तको प्रसिद्ध करवानो अमारो प्रयास त्रण च्यार वर्षथी चाले छे अने द्रव्य आपनार सद्गृहस्थोना सहायथी आज सुधी आठ पुस्तको प्रसिद्ध थइ आ नवमु पुस्तक छे तेमा एक पुस्तक गुजराती टाइपनु छे. बाकी आठ पुस्तको शास्त्री टाइपमा प्रसिद्ध थया छे

कोइ सद्ग्रहस्थने शुभ खाते खरचवा धारेला रुपीयामांथी आवा कोइ पुस्तकनो उद्धार करवा इच्छा होय अने ते अमारा मारफत प्रसिद्ध करावशे तो अमो ए काम घणी खुशी साथे करी आपशुं.

अमारा तरफथी प्रसिद्ध थयेला पुस्तको साधु साध्वी तथा जाहेर संस्थाने पृष्ट २ मां लखेला नियमो प्रमाणे पोस्ट खर्च लेइ भेट मोकलाय छे अने अन्य ग्रहस्थने लखेली किमत अने पोस्ट विगेरे खर्च लेइ मोकलाय छे. पुस्तकनी जे किमत राखी छे ते पडतर जेटली अथवा तेथी पण ओछी राखी छे. अने पुस्तको वेचाणना रुपीया आवशे ते पाछां बीजां पुस्तको छपावाना काममां वापरवामां आवशे.

आ पुस्तकमां प्रुफ तपासता दृष्टी दोषथी अथवा प्रेसना दोषथी जे कोई भुलो रही तेमां ह्रस्व दीर्घ अनुस्वार विगेरे साधारण भुलोनुं शुद्धिपत्रक नही छपावता फक्त मोहोटी भुलोनु शुद्धिपत्रक छपाव्युं छे. ते शुद्धिपत्रक प्रमाणे प्रथम पुस्तकमां सुधारी लेइ पछी वांचवा भणवानो उपयोग करवा नम्र विनंती छे. ए शिवाय जे कोई भुलो सज्जनोने जाणवामां आवे ते सुधारी वांचवा विनंती छे. अने ते भुलो अमने जणाववाथी बीजी आवृत्तिना वखते ते प्रमाणे सुधारी छापवामां आवशे.

संवत १९७३ अशाढ सुद ५ रविवार तारीख २४ माहे जुन सन १९१७

शिवनाथ लुंबाजी-जैन पुस्तकालय
वेताल-पेठ नंबर ४९—पुना सिटी.

अथ दण्डक द्वार ४१ नी विषयानुक्रमणिका

जीव विचारना बोलनी अनुक्रमणीका.

नवतत्वना छुटा बोलनी अनुक्रमणीका,

शुद्धि पत्रक

पृष्ठ	लीटी	अशुद्ध	शुद्ध.
१	५	शरीर	स रि
,,	,,	लेस्सेंदिअ	लेसिंदिअ
,,	९	काळओ	कालओ
,,	१०	सग्खा	सखा
,,	११	सज्या	सजइ
२	३	द्रष्टि	दृष्टि
,,	१०	द्वारोना	द्वारोने
,,	१३	यस्मिन	यस्मिन्
,,	१६	वाख्या	व्याख्या
३	२	सेला	सिला
४	५	मूळ	मूळ छ भेद
,,	८	रमची	हरमची
६	९	कायने	काय ते

पृष्ठ	लीटी	अशुद्ध	शुद्ध
६	११	(रेशा)	(रेपा)
७	८	रश	रस
,,	१५	धीमेलो	घीमेलो
९	२	पचेंद्रिय	पचेंद्रिय ते
१२	११।१२	कल्याणा॰कि	कल्याण का-दिके.
१२	१६	सहसार	सहस्रार
१४	६	जोजनना	जोजननो
१५	,,	धनवान	धनवात
,,	१८	ते॰िचे	तेना नाम नीचे
१६	२	शेरुओ	रोरुओ
,,	३	शेरुक	रोरुक

१६	१२	सीमता	सीमंता
१७	५	धनोदधि	घनोदधि
,,	८	ध	घ
,,	१२	शर्कश	शर्करा
१८	१७	धनोदाधि	घनोदाधि
१९	१	अलाके	अलोक
,,	५	पूर्वाक्त	पूर्वोक्त
२३	६	तमप्रभ	तमः प्रभा
२४	१	,,	,,
,,	१५	तमः तम	तमः तमा
२५	१	धनोदाधि	घनोदधि
,,	१-२	धनपात	घनवात
,,	३	पृथ्य	पृथ्वी
,,	७	तमः तम	तमः तमा
२७	२	आठ आठ	आठ
३२	१०	भुवननी	भुवनो

३२	१५	पींड	पींड छे,
३५	३	संभूतला	समभूतला
४०	१२	जहार	हजार
४१	३।१४	वांकुर्ण	विकिर्ण
४६	३	गैवेयक	ग्रैवेयक
५२	१५	धनुयष्य	धनुष्य
६४	१६	अव्राति	अविरति
७२	८	मांथी	मां
,,	,,	तेमां	तो
७५	१२	द्रवेंद्रियनो	द्रयेंद्रिय ते
,,	,,	अभ्यंतर	अभ्यंतररुप
८५	११	लगे एक एक	लगेलगएक
८७	१४	जेमक	जेमके
९१	२	श्वसो	श्वासो
९२	१	हात्राथी	होवाथी
,,	१३	छे,	छे तेनुं नाम पर्याप्ति कहेवाय छे.

९२	१७	मन	मन	१२५	१७	माटे	माटे देवोने
९६	१३	जीवोन	जीवोने	१२६	२	वरसथी	वरसथी उपर
१००	३	चारे	चार	१३०	१	कमों	कर्मो
११२	१	जाणे	देखे	१३०	४	छांइ	छाये
११३	,,	जीवने	जीवने धर्मनी	१३३	३	नपुशक	नपुसक
,,	८	सानय	सान्य	१३६	१३	वीचारा	वीचारी
,,	९	पोगनी	योगनी	१३७	१४	लींटी	लींटी (फाट)
११३	९	निरपराध	निरापराध	१३७	१२	वगारनार	वधारनार
,,	१२	नवकारसी	नवकारसी प्रमुख				समकित थवा न दे
११५	,,	पडे पण	पडे के	१३८	५	ने	ते
११६	६	तेथी	×	१३९	४	त्रिशेपक	विशेपके
११८	२	आहारकर	आहारक	१४१	१	वीलक	तीलक
,,	१७	केळवी	केवळी	१४२	२	ए	एम
११९	३	कामर्ण	कार्मण	१४३	१	समुह	समुह ते अपकाय अने
१२४	४	एक	एक एम	१४६	११	देवलोक	देवलोके
१२५	,,	आहर	आहारा	१५१	१८	पाचसे	पाचसेने

१५२	९	साल	सोल	१७५	४	क्षयक	क्षपक
१६२	९।११	इंकोतेर	एकोतेर	१७६	६	डुशोत	डुषित
१६४	१३	वांछुं	वांच्युं	१९९	७	अप्पकाय	अपूकाय
१६४	४	आवे	आपे	२०५	५	पूत्र	पूर्व
१६७	१७	उयरना	उपरना	२१४	१०	वत्ते	वधते
१७०	५	देववी	देवनी	२३०	१४	गाळा	गाडला

श्री सर्वज्ञाय नमः

अथ श्री दंडकादिक द्वार लीख्यते.

॥ गाथा ॥

दम्ग भुवण शरीर, उगाहणा लेसेंदिअ समुघ्घाया
सघयण संठाण पाणा, पज्जति योनी कुलकोमी ॥१॥
नाणान्नाण दसण, दिठि जोगोवउग गुण ठाणा
आहार इछाहारे, किमाहाराऊ जीअ भेया ॥ २ ॥
वेअ कसाय सन्ना, य कायठिइ विरहकालउ चेव
चवणोववाय मरणा, गइ आगइ सपया देव ॥३॥
मज्या जराउ परि-गह अप्प बहु सन्निय ञ्नाउ
दाराइं इमा चत्ता, सरणथ्थं मंगहे इथ्थ ॥ ४ ॥

१ दम्क २ भुवन ३ शरीर ४ अवगाहना ५ लेश्या

६ इंद्रिय ७ समुद्घात ८ संघयण ९ संस्थान १० प्राण ११ पर्याप्ति १२ योनी १३ कुळ कोडी १४ ज्ञान १५ अज्ञान १६ दर्शन १७ द्रष्टि १८ जोग १९ उपयोग २० गुणठाणा २१ आहार २२ आहारनी दिशा २३ किमाहार २४ जीवभेद २५ वेद २६ कषाय २७ संज्ञा २८ स्वकाय स्थिति २९ विरहकाळ ३० चवन संख्या ३१ उपजवानी संख्या ३२ गति ३३ आगति ३४ संपदा ३५ देवद्वार ३६ संजति ३७ जराळ ३८ परिग्रह ३९ अल्प बहुत्व ४० संज्ञी अने वळी ४१ प्रकीर्ण विगेरे एकतालीस द्वारोना संभारवाना अर्थे अहीं संग्रह करीएछीए.

अथ पहेलुं दंडक द्वार प्रारंभः

दंडयते जीवा यस्मिन स दंडकः—जीवो जेने विषे दंडाय छे तेने दंडक कहीए. ए दंडक चोवीश छे के जेमां सर्व संसारी जीवो परिभ्रमण करे छे. ते दंडक ना नाम तथा वाख्या निचे प्रमाणे.

प्रथम नारकीनो एक दंडकः—नारकी एटले अशुभ कर्मोदयवंत जीवोनुं वसवुं छे जेमां एवुं जे स्था-

नक ते नारकी कहीए, ते नारकी पृथ्वीना भेदे क रीने सात छे तेना नाम १ घमा २ वसा ३ सेला ४ अजणा ५ रिठा ६ मघा ७ माधवति

दश भुवनपतिना दश दण्डक –भुवन पति–अधो लोकमा रहेला जे शास्वता भुवन–घर–तेना पति–धणी–ते भुवनपति, तेना दशभेदछे, तेनानाम, असुर कुमारनिकाय, नागकुमारनिकाय, सुवर्णकुमारनिकाय, विद्युतकुमारनिकाय, अग्निकुमार निकाय, द्वीपकुमार-निकाय, उदधिकुमारनिकाय, दिशीकुमारनिकाय, वायुकुमारनिकाय, अने स्तनितकुमारनिकाय एव अगियार दण्डक

पृथ्वीकायनो एक दण्डक –तेना मूळ बे भेद सूक्ष्म ने बादर, तेमा सुक्ष्म एटले अतिशे झीणा- चक्षुथी नहि देखाय एवा सुक्ष्मनाम कर्मोदयवत जीवो, के जे आ चौदराजलोकमा सर्व ठेकाणे भर्या छे कोइथी छेदाय भेदाय नहि पर्वतादिमाथी-पण आरपार जाय आवे अग्निथी बळे नहि कोइना उपयोगमा न आवे एवा अने निरतीशायी जीवो ते सु

क्ष्म कहेवाय. बादर एटले स्थुल शरीरवाळा चक्षुथी देखी शकाय एवा बादर नाम कर्मोदय वंत, नीयत स्थानवर्त्ती अने बीजाथी छेद भेद थाय एवा जीवो बादर कहेवाय, ते बादर पृथ्वीकायना शुद्ध, वालुका, मणसिल, शर्करा, सुंहाळी, अने खरपृथ्वी ए मूळ छे. तथा बीजा स्फटिक रत्न, मणिरत्न, परवाला हिंगळोक, हरताळ, पारो, सोनुं, रुपुं, तांबु, जसत, शिशु, कथीर, अबरख, खडी, रमची, तूरी माटी, खारी माटी, सुरमो, सिंधव, संचळ, तथा पाषाणनी सर्व जातीउ अने मीठुं विगेरे घणा भेद बादर पृथ्वीकायना छे. ॥ एवं बार दंडक ॥

अपकाय--पाणीना जीवो--तेनो एक दंडक, तेना मूळ बे भेद छे एक सुक्ष्म अने बीजो बादर तेमा सुक्ष्म ते पुर्वोक्त रीते जाणवा अने बादर ते भूमीनुं पाणी,[1] आकाशनुंपाणी,[2] झाकळनुं,[3] करानुं,[4] हीमनु, लीलाघासउपरनुं धुंवरीनुंतथा घनोदधि अने

---

१ कुवा अने वावडी वगेरेनुं पाणी. २ नदी तलाव अने सरोवरनु पाणी.

तनोदधि विगेरेना पाणी ते सर्व बादर अपकायना भेदो जाणवां ॥ एव तेर दंरुक ॥

तेऊकाय अग्निना जीवोनो एक दन्क तेना सुक्ष्मने बादर एवा बे भेद छे, सुक्ष्म ते पूर्वोक्त रीते जाणवा ने बादर ते अगारानोअग्नि ज्वालानो अग्नि,-भरसाभयनो अग्नि, उल्कापातनो अग्नि, कणीआनो अग्नि, असनी(घसाराथी अग्नि उत्पन थाय छे ते जेवा के लोढु चकमक अरणी वगेरे घसवाथी अग्नि पेदा थाय ते),अने विजळी विगेरे बादर अग्नि कायना भेदो छे ॥ एवं चौद ॥

वाऊकाय--वायराना जीवोनो एक दंडक ते वायु कायना सुक्ष्मने बादर एवा बे भेद छे तेमा सुक्ष्म ते पूर्वोक्त रीते जाणवा अने बादरते उद्भ्रामक(उचे चमतो) वायु, उत्कलिक (निचे पमतो) वायु मन्मळीक (वटोळीउं) वायु, महा (मोटो--जे आंधी कहेवाय छे ते) वायु, शुद्ध(सुखकारी झीणो) वायु, गुंज (घुघुवाट करतो) वायु, घनवायु अने तन

वायु वगेरे बादर वायु कायना घणा ज्ञेदो छे. तेनो एक दंरुक ॥ एवं पंदर ॥

वनस्पतिकाय–ऊाड पालाना जीवोनो एक दंरुक ते वनस्पतिकायना, साधारण अने प्रत्येक एवा वे ज्ञेद छे, तेमा साधारणएटले अनंताजीवोनुं एक शरीर होय, ते साधारणवनस्पतिकाय, तेना वे ज्ञेद, एक सुक्ष्मने बीजो वादर, सुक्ष्म वनस्पतिकाय ते पूर्वोक्त सुक्ष्म जीवोना जेवा जाणवा, अने बादर साधारण वनस्पतिकायने जेना सांधा नसो गांठ वगेरे प्रगट न देखाताहोय ज्ञांगवाथी सरखा ज्ञाग थता होय, तांतणा(रेशां)विनाना होय अने छेदीने वाववाथी पण उगे एवी सर्व वनस्पति जेवी के सर्व जातना कुंणाफळ, कंद, अंकुरा, कुंपळो, पांचवर्णनी लील फूल, विलाडीना टोप, लीलुं आडु, लीली हळदर, लीलो कचुरो, मोथ, थेग, थोर, गळो, अने सण वगेरेना पांदमा तथा कुंवारनुं पाठु वगेरे बादर साधारण वनस्पतिकायना घणाज्ञेदोजाणवा. प्रत्येक वनस्पतिकाय ते एक शरीरने वीषे एक जीव होय ते

प्रत्येकवनस्पतिकाय, तेना फळ, फुल, छाल, काष्ट, मूळीआ, पांदडा अने बीज ए सर्व प्रत्येक वनस्पति काय जाणवा ॥ एव १६ दंडक ॥

विगलेंद्रिय–पांच इंद्रीउथी उछी छे इंद्री जेने एवा त्रसजीवो ते विगलेंद्रिय कहेवाय, तेना बेइंद्रीय, तेइंद्रीय, अने चौरींद्रीय, एम त्रण्य दंडक छे, तेमा बेइंद्रीय ते स्पर्श (चामडी) इंद्री, अने रश (जीभ) इंद्री ए बे इंद्रीय वालाजीव जेवा के शंख, कोडा, गडोळा, जलो, चदनक, अलशिया, लाळीया जीवो, मेर (लाकडामां थता जीवो) करमीआ, पोरा, अने चुडेल विगेरे बेइंद्रीय जीव जाणवा तेनो एक दंडक, तथा स्पर्श–रस अने घ्राण (नाक) ए त्रण्य इंद्रीउवाला जीवो जेवा के कानखजुरा, माकण, जुआ, जुउ, लिंखो, कीडीउ, उद्धेहिउ, मकोडा, इयळो, धीमेलो, सवा (वाळना मूळमा थाय छे) गींगोडा (कुतराना कान उपर थाय छे ते) इतरडी, गद्दहीआ, चोरकीडा, छाणना कीडा धान्यना कीडा (धनेरा) कुंथुआ, अने गोपालीक वगेरे घणी

जातना तेइंद्रियजीवो जाणवा, तेनो एक दंकक, अने स्पर्श–रस–घ्राण अने चक्षु (आंखो) ए चार इंद्रीयवाळा जीवो जेवा के विंछी, भमरा, भमरीउं, तीडो, मांखीउं, डांस, मच्छर, कसारी, करोळीआं, खडमांकडी अने पतंगीआ विगेरे घणीजातना चौरींद्रीय जीव छे तेनो एक दंकक ॥ एवं १ए दंकक थया ॥

तिर्यंच पंचेंद्रिय–तिर्यंच–तीर्छा (वांका) चाले, अथवा स्वकर्मोदयथी सर्व दंकके परिभ्रमण करे एवा पंचेंद्रिय स्पर्श, रस घ्राण चक्षु अने श्रोत (कान) ए पांचेइंद्रियवाळा जीवो ते तिर्यंच पंचेंद्रिय कहेवाय तेना मूळ पांच भेद छे. ते आ प्रमाणे मांछला–काचबा, ढुंड, अने सुसुमार विगेरे जलचर,१ गाय, भेंश, घोडा, हाथी वगेरे चोपगा, २ नोळीआ, उंदर, खिसकोली वगेरे भुज परी सर्प, ३ सर्प, अजगर वगेरे उर परि सर्प, ४, चकली कागडा कावर पोपट मोर वगेरे रुवांटानी पांखवाळा अने चामाचीडीआं वगेरे चामडानी पांखवाळा तथा संकोचेली अने वीस्तारेली पांखोवाळा ते सर्व खेचर ५ कहेवाय. उपर क-

हेलां जलचर, चोपगा, नुजपरि सर्प, उरपरिसर्प अने खेचर ए पांचे जातना तिर्यंच पर्चेंडिय वळी समुर्छीम अने गर्नज एम बे प्रकारना ठे तेथी पाच ने पाच दश नेद तिर्यंच पचेंडियना थया तेनो एक दंमक ॥ एव वीस ॥

मनुष्य–मनुथकी उत्पन्न थयेला ते मनुष्य कहीए श्रा मनुष्य शब्द राज्यादि शब्दनी पेठ जाणवो तेना मुख्य चार नेद ठे कर्म नूमिज अकर्म नूमिज अतरछीपना अने समुर्छीम.

कर्मनूमि–असि (शस्त्र) मसि (मेस) कृपि (खेती) नो व्यवहार जेमां ठे एवा क्षेत्रो, ते ५ नरत, ५ ऐरवृत्त ५ महाविदेह ए पन्नर कर्म नूमि ठे

अकर्मनूमि–असि मसि अने कृपिनो व्यवहार जेमा नथी एवा क्षेत्रो ते ५ हैमवत ५ ऐरएयवृत्त ५ हरिवर्ष ५ रम्यक ५ देवकुरु ५ उत्तरकुरु एम अकर्म नूमि त्रीस ठे

अनरछीप–श्रा जबुछीपमा मेरुथी दक्षिण दिशाए नरत क्षेत्रना ठेमे १०० जोजन उचो १०५२ जो-

जन १२ कला पहोळो अने २४९३२ जोजन ना आ-
शरे लांबो पीळा सोनामय पूर्व पश्चिम लवण समुद्र
पर्यंत चुल्ल हेमवंत नामनो पर्वत छे. तेना बन्ने छेडा
ने विषे लवण समुद्रमां ८४०० जोजनथी कांइक अ-
धिक लांबी एवी बब्बे दाढा विदिशीने विषे नीकळी
छे. ते चारे दाढा उपर सात सात अंतरद्वीपछे ते
अंतरद्वीप मांहेला पहेला चार अंतर द्वीप जगती-
थी ३०० जोजन दूर, ३०० जोजनना विस्तारवाळा छे,
तथा जगतीथी ४०० जोजन दूर, ४०० जोजनना वि-
स्तारवाळुं बीजुं अंतरद्वीपनुं चतुष्क छे, एम सर्वने
विषे १०० जोजननी वृद्धि करतां सातमुं अंतरद्वीपनुं
चतुष्क ९०० जोजन दूर, ९०० जोजनना विस्तारवाळुं
छे एम २८ अंतरद्वीपो थया, तेमजवळी मेरु पर्वतथी
उत्तर दिशाए ऐरवृत्त क्षेत्रने छेडे हेमवंत सदृश्य
शिखरी पर्वत छे तेने पण पूर्वोक्त प्रकारे चार दाढाउ
छे तेमां पूर्वोक्त रीते सात सात अंतरद्वीपो छे तेथी
ते २८ अंतरद्वीपो अने प्रथमना हेमवंतपर्वतना
२८ अंतरद्वीपो मळी ५६ अंतरद्वीपो थया. तेमां युग

ळिया (झोमला) वसे छे

उपर कहेला कर्मभूमि अकर्म भूमि अने अंतरद्वीपना मनुष्योना वळी गर्भज अने समुर्छीम एवा बव्वे भेद छे गर्भज ते गर्भमां उत्तपन्न थाय छे, अने समुर्छीम ते मनुष्यना (विष्टा) मळमूत्र, बळखा, नाकनोमेल, वमन, पित्त, परु, लोही, वीर्य, शुक्रना सुकायेला पुद्गल, मळदां, स्त्रीपुरुषना सयोग, नगरनी खाळ, अने सर्व अशुचि दुर्गंध मय स्थानोने विषे उत्पन्न थाय छे ॥ एव २१ दंडक ॥

व्यंतर–विविध प्रकारनु अतर ते व्यतर कहिये, व्यतरादिक आश्रय पणाए करीने छ जेने एटले व्यतर, वनांतर अने शैलातरोमां वसे छे, ए स्पष्ट रीते सर्व विज्ञात छे. ते व्यतरो सोळ प्रकारना छे, तेमा पिशाच, भूत, यक्ष, राक्षस, किन्नर, किंपुरुष, महोरग, अने गधर्व, ए आठ प्रकारना व्यतर छे तथा अणपन्नि, पणपन्नि, एसीवादी, भूतवादी, कदीत, महाकदीत, कोहंड, अने पतग, ए आठ प्रकारनां वाणव्यतरो छे, ॥ एव २२ दंडक ॥

ज्योतिषि—ज्योतिष्य प्रकाशवाळा जे देव ते ज्योतिषि कहीए. ते चंद्र सूर्य ग्रह नक्षत्र अने तारा ए पांच प्रकारनां छे. तेमां अढीद्वीप मांहेला पांच चर छे अने अढीद्वीप बाहेरना स्थिर छे. एम दश भेद थया तेनो एक दंडक ॥ एवं २३ दंडक ॥

वैमानिक—विशिष्ट पुन्ये करी घणा जीवो थकी उपभोग थाय छे जेनो ते विमान कहिए ते विमानने विषे रहेला जे देवो ते वैमानिक जाणवा तेना बे भेद छे, तेमां एक कल्पोत्पन्न अने बीजा कल्पातीत. तीहां कल्प ते स्थिति, जाति, सामानिकादि व्यवस्था मर्यादा छे ज्यां अथवा तिर्थंकरना कल्याणादिके मनुष्य लोकने विषे आववानो व्यवहार छे जेनो तेने कल्पोत्पन्न कहीए तेनां नाम सौधर्म देवलोक, इशानदेवलोक, सनतकुमारदेवलोक, माहेंद्र देवलोक, ब्रह्मदेवलोक, लांतक देवलोक, महाशुक्र देवलोक, सहस्रारदेवलोक, आणंतदेवलोक, प्राणंत देवलोक, आरणदेवलोक, अने अच्युत देवलोक, एम बार छे. कल्पातीत—कल्प—स्थिति, जाति, सामानिकादि

व्यवस्थारुप मर्यादाथी अतित-रहीत छे अर्थात ज्यां स्वामि, सेवक भाव नथी ते कल्पातित कहीए. ते कल्पातित वळी बे प्रकारे छे १ नव ग्रैवेयक अने २ पांच अनुत्तर विमान नवग्रैवेयक-चौद राज लोकरुप पुरुषाकारना ग्रीवा(गळा)ना स्थाने वसवु छे जेनु तेने ग्रैवेयक कहीए ते सुदर्शन, सुप्रतिबद्ध, मनोरम, सर्वभद्र, विशाल, सुमनस, सोमनस, प्रीयकर, अने आदित्य एम नव प्रकारना छे अनुत्तर-सर्वथी उपर छे विमान जेना ते अनुत्तर कहीए ते विजय, विजयत, जयत, अपराजित, अने सर्वार्थसिद्ध, एम पाच प्रकारना अनुत्तर विमान छे ॥ एवं २४ दंडक ॥

अथ श्री बीजो भुवनद्वार.

प्रथम नारकीना भुवननी विविक्षा करवाने माटे साते नारकीना गोत्र कहे छे १ रत्नप्रभा २ शर्करा प्रभा ३ वालुका प्रभा ४ पंक प्रभा ५ धुम प्रभा ६ तम प्रभा ७ तम तम प्रभा

रत्नप्रभा पृथ्वीने पहेले कांडे (वळीये) एटले पृथ्वीना जाडपणाना अमुक भागे रत्नो घणा छे कह्युं

छे के. ॥ गाथा ॥

तथ्थ सहस्सा सोलस, खरकंड पंक बहुल कंडंतु;
चुलसी सहस्साइं, असइ जल बहुल कंडंतु. ॥ १ ॥

अर्थः—ते रत्न प्रभ्नामां पहेलो सोल हजार जोजन कठण रत्नमय कांड छे, बीजो चोरासी हजार जोजनना पंक (कादव) बहुल कांड अने एंसी हजार जोजननो जल बहुल कांड छे, ए रीते त्रण कांड छे, तेमां पहेले कांडे रत्न घणा छे, माटे तेनुं नाम रत्न प्रभ्ना, बीजी नरक पृथ्वीने विषे कांकरा घणा होवाथी तेनुं नाम शर्करा प्रभ्ना, त्रीजी नरक पृथ्वीने विषे वेळु (रेती) घणी होवाथी तेनुं नाम वालुका प्रभ्ना, चोथी नरक पृथ्वीने विषे कादव घणो होवाथी तेनुं नाम पंक प्रभ्ना, पांचमी नरक पृथ्वीने विषे धुमाडो घणो होवाथी तेनुं नाम धुम प्रभ्ना, छठी नरक पृथ्वीने विषे अंधकार घणो होवाथी तेनुं नाम तमप्रभ्ना अने सातमी नरक पृथ्वीने विषे घणो घणो अंधकार होवाथी तेनुंनाम तमतमप्रभ्ना कहेल छे, एम साते नरक पृथ्वीनां गुण निष्पन्न गोत्र जाणवा.

प्रथमनी रत्नप्रभा पृथ्वी—एक लाख एशी हजार जोजन जाम्री, असंख्याता हजार जोजन विस्तारवाळी (लांबी पहोळी) अने विस्तारथी त्रण गणीझाझेरी परिधिए (घेरावे) करीने सहित झालरना आकारे ठे परिधिने फरता वळीयाकारे ठ जोजन सुधी घनोदधि, साम्राचार जोजन सुधी धनवात अने ढोढ जोजन सुधी तनवात ठे, पठी अलोक ठे ते नरक पृथ्वीने नीचे घनवात, तनवात अने आकाशना पींम्र अनुक्रमे नीचे नीचे एक वीजाथी असख्यात असख्यात जोजनना रहेला ठे एटले घनोढधिथी असख्यात गुणो घनवातनो पींम्र, घनवातना पींम्रथो असख्यात गुणो तनवातनो पींम्र अने तनवातना पींम्रथी असख्यात गुणो आकाशनो पींम्र ठे, तेनी नीचे वीजी नारकी रहेली ठे, हवे ते रत्नप्रभा नरक पृथ्वी एक लाख एसी हजार जोजननी जे जाम्री कही ठे तेमायी उपर नीचे हजार हजार जोजन काढीए त्यारे वाकीनी एक लाख अठयोतेर हजार जोजन पृथ्वी रही. तेने विपे तेर प्रतर (माल, पाठम्रा) ठे ते नीचे

मुजब छे, १ सीमंतो २ शेरुठ ३ रंन्न ४ उज्जंत ५ संब्रात ६ असंब्रात ७ विब्रांत ८ न्नक्त ९ शीत १० वक्रान्त ११ अवक्रान्त १२ विकन्न अने १३ शेरुक ते दरेक प्रतर त्रण हजार जोजनना उंचा, असंख्यात जोजनना लांवा पहोळा अने अगीयार हजार पांच सो त्याशी जोजन उपर एक जोजनना त्रीजा न्नाग जेटला अंतरे अंतरे एक वीजाथी नीचे नीचे छे. तेमां त्रीस लाख नरकावासा छे. ते वे प्रकारना छे. १ पुष्पावकीर्ण एटले बुटा फूलनी पेठे ज्यां त्यां रहेला छे, ते उगणत्रीस लाख पंचाणुं हजार पांचसो सम्सठ छे, २ श्रेणीवंध चार हजार चार सो तेत्रीस छे. एम वंने मळी ३०००००० नरकावासा छे. पहेला सीमता नामना प्रतरना मध्य न्नागमां सीमंत नामनो इंद्रक [मूख्य]नरकावासो पीस्ताळीस लाख जोजननो लांबो पहोळो छे. अने वाकीना सर्वे नरकावासा संख्याता तथा असंख्याता जोजनना लांबा पहोळा छे. तेमां नारकीना जीवो रहे छे.

बीजी शर्करा प्रन्ना नरकपृथ्वी—एक लाख वत्रीस

हजार जोजन जाडी, असख्याता हजार जोजन वि-
स्तारवाळी अने विस्तारथी त्रण गणी झाझेरी परि-
धिए करीने सहित झालरना आकारे छे परिधिना
फरता वळीयाकारे ७ जोजन एक गाउ उपरात गा-
उना त्रीजाभागसुधी घनोदधि, चार जोजन त्रण
गाउ सुधी घनवात अने एकजोजन वे गाउ उपरांत
गाउनात्रीजाभागसुधी तनवात छे ने ते पछी अ-
लोक छे ते नरकपृथ्वी नीचे वीसहजारजोजन घ-
नोदधिनो पींड छे तेनी नीचे घनवात, तनवात अने
आकाशना पींड अनुक्रमें नीचे नीचे एक बीजाथी
असख्यात असरयात जोजन पूर्वोक्त रीते रहेला छे
तेनी नीचे त्रीजी नारकी छे हवे ते शर्करा प्रभा न-
रकपृथ्वी एक लाख बत्रीश हजार जोजननी जेजाडी
कही छे तेमांथी उपर तथा नीचेथी एकएक हजार
जोजन काढीएत्यारे बाकीनी एक लाख त्रीश हजार
जोजन पृथ्वी रही तेने विषे अगीयार प्रतर छे ते
नीचे मुजब छे—१ स्तनिक २ स्तनक ३ मणक ४ चणक
५ घट्ट ६ सघट्ट ७ जीप्न ८ अवजीप्न ए लोल १०

लोलावत ११ घणलोलुक. ते दरेक प्रतर त्रण हजार जोजनना उंचा असंख्यात जोजनना लांबा पहोळा अने नव हजार सातसो जोजनना अंतरे अंतरे एक बीजाथी नीचे नीचे छे. तेमां पचीसलाखनरकावासा छे, ते बेप्रकारनां छे, १ पुष्पावकीर्ण एटले छुटां फुलनीपेरे ज्यांत्यांरहेलांछे, ते चोवीश लाख सत्ताणुं हजार त्रणसो ने पांच छे अने २ बीजा श्रेणी-बंध बेहजारछसोपंचाणुंछे, एमबंनेमळी २५००००० नर-कावासाछे. तेसर्वनरकावासामां केटलाएक संख्याता अने केटलाक असंख्याता जोजननां लांबापहोळांछे, तेमां नारकीना जीवो रहे छे.

त्रीजीवालुकाप्रभा—नरकपृथ्वी एकलाख अठावी-सहजार जोजननी जाडी, असंख्याता जोजननीविस्ता रवाळी अनेविस्तारथी त्रणगणी झाझेरी परिधिए करीने सहित झालरनां आकारे छे. परिधिनेफरतां वळीयाकारे छजोजनबेगाउउपरांत गाउनात्रणभाग-करीए एवाबेभागसुधी घनोदधि पांचजोजनसुधी घ-नवात अने एकजोजनबेगाउउपरांतएकगाउनात्रण

भागकरीए एवा बे भागसुधीतनवातछे,ने तेपछी अलोक आवेछे ते नरकपृथ्वीनीनीचे वीशहजार जोजन घनो दधिनो पींडछे तेनीनीचे घनवात, तनवात अनेआ-काशनापींड अनुक्रमे नीचेनीचे एक बीजाथी अस-ख्यातअसख्यातजोजनना पूर्वोक्त रीते रहेला छे, अने तेनीनीचे चोथीनारक पृथ्वी छे, हवे ते वालुकाप्रभा नरकपृथ्वीएकलाखअठावीसहजारजोजननीजे जाडी कहीछे तेमा उपरथी तथा नीचेथी एकेकहजारजो-जनकाटीए त्यारे बाकीनी एकलाखछवीसहजारजो जनपृथ्वी रही तेने विषे नव प्रतर छे तेना नाम–तप्त, तपिक,तपन,तापन,निदाघ,प्रज्वलित,उज्वलित सज्व लित, अने सप्रज्वलित, ते दरेकप्रतरत्रणहजार जो जनना उचा,असख्यात जोजनना लाबा पहोळा अने बारहजारत्रणसेंपचोतेरजोजनना अतरे अतरे एक बीजाथी नीचे नीचे छे तेमा पदरलाख नरकावासा छे ते बेप्रकारनाछे, १ पुष्पावकीर्णएटलेछुटाफुलनीपेठे ज्यात्यारहेला छे, ते चौद लाखअठाणुहजारपाचसो ने पदरछे अने २ श्रेणीबध एकहजारचारशोंनपचाशी

छे. एम बन्ने मळी १५०००००० नरकावासा छे. ते सर्व नरकावासामां केटलाएक संख्याता तथा केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळां छे. तेमां नारकीना जीवो रहे छे.

चोथी पंकप्रभा नरकपृथ्वी—एक लाख वीस हजार जोजननी जाडी, असंख्याता जोजननी विस्तारवाळी अने विस्तारथी त्रण गणी फरती परिधिएकरीने सहीत झालरनां आकारे छे. परिधिनां फरतां वलीयाकारेसातजोजनसुधीघनोदधि, पांचजोजनने एक गाउघनवात, अनेएकजोजननेत्रणगाउ सुधीतनवात छे. ने तेपछीअलोकआवेछे. ते नरकपृथ्वीनी नीचे वीशहजारजोजनघनोदधिनो पींडछे, तेनीनीचेघनवात, तनवातअनेआकाशनापींड अनुक्रमे नीचेनीचे एक बीजाथी असंख्यातअसंख्यातजोजनना पूर्वोक्तरीते रहेलांछे, अने तेनीनीचे पांचमीनरकपृथ्वी छे.हवे ते पंकप्रभा नरकपृथ्वी जे एक लाख वीश हजार जोजननी जाडी कही छे. तेमांथी उपर तथा नीचेथी एकेक हजार जोजन काढीए त्यारे बाकीनी एक लाख अ-

ढार हजार जोजन पृथ्वी रही, तेने विषे सात प्रतर छे तेना नाम,–आर, तार, मार, वर्च, तम, खाडखड अने खडखड ते दरेक प्रतर त्रण हजार जोजनना उचा, असख्यातहजारजोजनना लांबा पहोळा, अने सोलहजारएकसोछासठजोजनउपरांत एक गाउना छ भाग करीए एवा चारभागनाअंतरेअंतरे एकवी जाथी नीचेनीचेछे, तेमां दशलाखनरकावासाछे ते बेप्रकारनाछे एक पुष्पावकीर्ण एटले छुटांफूलनीपेठे ज्यांत्यां रहेलाछे, ते नव लाख नवाणुहजारबसेंत्राणु छे अने बीजा श्रेणीबध सातसो नेसात छे एमए बन्ने मळी १०००००० नरकावासा छे ते सर्वनरकावासामां केटलाएकसख्याता अने केटलाएक असख्याताजो जननां लांबापहोळाछे तेमांनारकीनाजीवोरहेछे

पांचमी धुमप्रभा नरकपृथ्वी–एकलाखअढार हजारजोजननीजाडी, असख्याताहजारजोजननी लांबी पहोळी (विस्तारवाळी) अने विस्तारथी त्रणगणी झाझेरी परिधिएकरीनेसहीतझालरनाआकारेछे, परिधिनाफरतां वळीयाकारेसात जोजन एकगाऊउपरांत

एकगाउनात्रीजाभागसुधी घनोदधि, पांचजोजन अने बेगाउसुधी घनवात अने एकजोजनत्रणयगाऊउपरांत एकगाउना त्रीजाभागसुधी तनवातछे. ने तेपछी अलोकछे. ते नरकपृथ्वीनी नीचे वीशहजारजोजन घनोदधि नोपींमछे, तेनीनीचे घनवात, तनवात अने आकाशनांपींम अनुक्रमे नीचेनीचे एकबीजाथी असंख्यात असंख्यातजोजनना पूर्वोक्तरीतेरहेलांछे अने तेनीनीचे छठीनरकपृथ्वी छे.

हवे ते धुमप्रभा नरकपृथ्वी जे एक लाख अढारहजारजोजननीजाडीकहीछे. तेमांथी उपर तथा नीचेथी एकक हजार जोजन काढीए त्यारे बाकीनी एकलाखसोलहजारजोजन पृथ्वी रही तेने विषे पांच प्रतर (माल) छे, तेना नाम—आत, तमस ऊस, अंध, अने तिमिस. ते दरेक प्रतर त्रणय हजार जोजननां ऊंचा असंख्यात जोजननां लांबापहोळां अने पचीसहजारबसेंपचासजोजननां अंतरे अंतरे एक बीजाथी नीचे नीचे छे. तेमां त्रणयलाख नरकावासाछे, ते बेप्रकारनांछे एकपुष्पावकीर्ण एटले बुटां

फुलनीपेठे ज्यांत्यांरहेलाठे ते बे लाख नवाणुहजार सातसोपात्रीश अने वीजाश्रेणीबध वसेंपांसठठे एम चन्नेमळी ३००००० नरकावासा ठे ते सर्वेनरकावासामा केटलाएक सख्याता अने केटलाएक असख्याता जोजनना लांवा पहोळा ठे तेमां नारकीना जीवो रहे ठे

ठ्ठी तमप्रज्ञा नरकपृथ्वी—एक लाख सोळ हजार जोजननीजाम्री, असख्याताहजारजोजनी लावी पहोळी अने विस्तारथी त्रण्य गणी जाझेरी परिधिए करीने सहीत जालरना आकारे ठे परिधिनां फरतां वळीयाकारे सात जोजन वे गाउ उपरांत एक गाउना त्रण्यभागकरीएएवावेभागसुधी घनोदधि, पाच जोजनत्रण्यगाउसुधी घनवात अने एकजोजनत्रण्य गाउ उपरांत एकगाउनात्रण भागकरीएएवा वेभाग सुधी तनवातठे ने ते पठी अलोकठे ते नरक पृथ्वीनी नीचे वीशहजार जोजन घनोदधिनोपींडठे, तेनी नीचे घनवात, तन वात, अने आकाशनापीरू अनुक्रमे निचे निचे एक बीजाथी असख्यात असख्यात जोजननां पूर्वोक्त रीते रहेलां ठे ने तेनी नीचे सातमी नरक-

पृथ्वीछे.हवे ते तमप्रभा नरकपृथ्वी जे एकलाखसोळह-
जार जोजननी जाडीकहीछे. तेमांथी उपर तथा निचेथी
एकेक हजारकाढीए त्यारे बाकीनी एक लाख चौद
हजार जोजन पृथ्वी रही तेने विषे त्रणप्रतरछे तेनां
नाम—वाही, वादल, अने लल्लक, ते दरेक प्रतर त्रण
हजार जोजननां उंचा, असंख्यात जोजननां लांबा
पहोळां अने बावन हजार पांचशो जोजननां अंतरे
एकबीजाथी निचे निचे छे. तेमां नवाणुं हजार
नवसो पंचाणुं नरकावासा छे ते बेप्रकारनांछे नवाणुं
हजार नवसो बत्रीस पुष्पावकीर्ण अने त्रेसठ श्रेणी
बंध एम बन्नेमळी ९९९९५ नरकावासा छे. ते सर्व
नरकावासामां केटलाक संख्याता अने केटलाक अ-
संख्याताजोजनना लांबापहोळांनरकावासा छे. ते
सर्वमां नारकीनां जीवो रहे छे.

सातमी तमःतम प्रभा नरकपृथ्वीएक लाख आठ
हजारजोजननीजाडी, असंख्याताहजारजोजननीवि-
स्तारवाळी अने विस्तारथी त्रण गणी झाझेरीपरिधिए
करीनेसहीत झालरनेआकारेछे. परिधिनाफरतावळी

याकारेआठजोजनसुधी घनोदधि, ठजोजनसुधी घ-
नवात अने वेजोजनसुधीतनवातठे ने तेपठी अलोक
आवेठे ते नरकपृथ्वीनी निचे वीशहजारजोजनघनो-
दधिनो पींमठे तेनी निचे घनवात, तनवात अने आ-
काशना पींम अनुक्रमे निचेनिचे एकबीजाथी असं-
ख्यात असख्यात जोजननां पूर्वोक्त रीते रहेला ठे
ने तेनीनिचे अलोकठे हवेते तम तमप्रभा नरक-
पृथ्वी जे एकलाखआठहजारजोजननीजाम्रीकहीठे.
तेमाथी साम्रीबावनहजारजोजनउपर मुकीए अने
साम्रीबावनहजारजोजन नीचे मुकीए, तेनी वचमा
एक प्रतर ठे तेनु-नाम अपइठाणो ते प्रतर त्रणह-
जारजोजनउचो, असख्यात जोजननो लांबो पहोळो
ठे अनेतेमां एकजप्रतरहोवाथीअतर नथी ते नरक-
पृथ्वीमां पांचनरकावासाठे तेश्रेणीबधठे तेपांचनरका
वासामां मध्यनोअपइठाणो नरकावासो एकलाखजो-
जननोलांबोपहोळोठे अने बाकीना चारे नरकावासा
असंख्यातअसख्यात जोजनना लांबापहोळाठे, तेमा
नारकीनाजीवो रहे ठे.

ऊपर कह्या प्रमाणे साते नारकीमां सीमंत प्रतरथी अपइठाणाप्रतरसुधीसर्वेमळीनेउंगणपचास प्रतरोछे. तेमां पहेला सीमंत नामना प्रतरने विषे सीमंत नामनोनरकावासो जेपीस्तालीसलाख जोजननो छे, तेनेफरतां चारदिशाए उंगणपचास उंगणपचास तथा चारविदिशाए अडतालीसअडतालीसनरकावासाछे तेश्रेणीबंधछे. तेमांथी तेनी नीचेना बीजा प्रतर वगेरे सर्वे प्रतरोमां दिशा तथा विदिशाएथइने आठआठ नरकावासा उंगाउंगा श्रेणीबंध छे. छेवटसर्वथीनीचला अपइठाणा नामनानरकावासानीचारदिशाए एकेको नरकावासोछे सर्व श्रेणीबंध नरकावासा नवहजार छसो त्रेपन अने पुष्पावकीर्णनरकवासा त्यासीलाखनेउंहजारत्रणयसोसुडतालीसछे. ते बन्ने मळीने चोरासीलाखनरकावासाथया. तेमां पहेलो सीमंतो तथा छेल्लो अपइठाणो मुकीने बाकीना सर्वे नरकावासा संख्याता असंख्याता जोजननां लांबा पहोळा ऊपर कह्यांप्रमाणेछे, तेनुं कांइक प्रमाण समजाववानेमाटे शास्त्रज्ञोकहेछेके. कोइदेवतात्रणवारचपटीवगाडतां

जेटलोवखतलागे तेटला वखतमा आजबुद्वीपनेएक-
वीसवारप्रदिक्षणादे, एवी शीघ्रगतिए साम्रा ठ आठ
लाखजोजननुं पगलु जरतो नरकावासामांचाले, तो
पण कोइकनो एक मासे अने कोइकनो ठ मासे,
सख्याता जोजनवाळानरकावासानोपारपामे पणअ-
सख्याता जोजनना नरकावासानोपारपामेनहि,एवा
मोटा ते नरकावासाठे सख्याता अने असख्याता
जोजनना नरकावासामांअनुक्रमे सख्याताअने अस-
ख्याता नारकीउं रहे ठे, श्रेणीबधनरकावासावाटला,
त्रिखूणां अने चोखूणा आकारेठे, अने पुष्पावकीर्ण
त्रिविध आकारना ठे रत्नप्रन्ना, शर्कराप्रन्ना अने वालु-
काप्रन्ना मांहेनासर्वे, तथा पकप्रन्ना माहेना घणा,
अने धुमप्रन्नामांहेनाथोमानरकावासानी जूमीका
लालचोळखेरनांअगाराथीपणअति उष्ण ठे अनेथोमा
पकप्रन्नामांहेना, घणां धुमप्रन्ना मांहेना अने तम-
प्रन्नातथातम तमप्रन्नामांहेना सर्वे नरकावासा, जा-
मेलापाणी(बरफ)थी पण अति शीतळ जूमीवाळा
ठे, उष्ण जूमीमां रहेला नारकीउने उष्णवेदना, अने

शीतभूमीमां रहेलां नारकीउने अति शीत वेदना छे. जेम पीत्तज्वर (ताव) वाळो माणस आच्छादन वीना उनाळाना दिवसमां मध्यान काळे चारेबाजुए अग्निनीवचमांरहेलोहोय अने त्यांतेनेजेटली उष्ण-वेदनाथाय, तेनाथी अनंतगुणी उष्णवेदना उष्ण-भूमीना नरकावासामां रहेलानारकीउनेहोय छे, अने अतिडुर्बळवृद्ध माणस कांइपणआछादनवीना शिया-ळानीरात्रे, उंचेथी बरफपमतोहोय, चारेबाजुथी शी-तवायु वातोहोय, अने हीमाचळनाठंमाप्रदेशमां बरफ उपररहेलोहोयतो त्यां तेने जेटली शीतवेदना थाय, तेथी अनंतगुणी शीतवेदना शीतभूमीना न-रकावासामांरहेलां नारकीउने होयछे. नरकावासाना क्षेत्रोनो वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श अति भयंकर, बिहामणो अने अति डुःखदायी छे.

यन्त्र

सात नारकीना नाम	पृथ्वी पींड	प्रतर,	पुष्पावकीर्ण	श्रेणीबंध	सर्व नरका वासा
रत्न प्रभा	१,८००००	१३	२९,९५,५६७	४,४३३	३०,०००००
शर्करा प्रभा	१,३२०००	११	२४,९७,३०५	२,६९५	२५,०००००
वालुका प्रभा	१,२८०००	९	१४,९८,५१५	१,४८५	१५,०००००
पंक प्रभा	१,२००००	७	९,९९,२९३	७०७	१०,०००००
धुम प्रभा.	१,१८०००	५	२,९९,७३५	२६५	३,०००००
तम प्रभा	१,१६०००	३	९९,९३२	६३	९९,९९५
तम·तम प्रभा	१,०८०००	१	०	५	५

दस ज्ञुवनपति निकायना ज्ञुवनो रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनो पींम एक लाख एंशी हजार जोजननो जामो ठे. तेमांथी एक हजार जोजन उपर अने एक हजार जोजन नीचे मुकीए वाकी एक लाख अठयोतेर हजार जोजन पींम रह्यो ते मांहे यथायोग्यपणे दस जातिना ज्ञुवनपति निकायना देवोना ज्ञुवनोठे. मेरुपर्वतना जे आठ रुचक प्रदेश ठे, त्यांथी अर्धो अर्ध वे खंम करीए, एक दक्षिण दिशिनुं अर्ध अने बीजुं उत्तर दिशिनुं अर्ध, एवा वे ज्ञागे ज्ञुवनपतिना ज्ञुवनोनी श्रेणीउं ठे, तेमां दक्षिण दिशानी श्रेणीमां असुरकुमार निकायना चोत्रीस लाख ज्ञुवन ठे. नागकुमार निकायना चुंवालीसलाख, सुवर्णकुमार निकायना आमत्रीस लाख, विद्युतकुमारनिकायनां चालीसलाख, अग्निकुमार निकायनां चालीस लाख, द्वीपकुमार निकायनां चालीस लाख, उदधिकुमार निकायनां चालीस लाख, दिशिकुमार निकायनां चालीसलाख, पवनकुमारनिकायनां पचासलाख, अने स्तनितकुमार निकायनां चालीसलाख ज्ञुवनो ठे, ए सर्व मळी

दक्षिण दिशानी श्रेणीए चार क्रोड अने छ लाख भुवन छे, तथा उत्तर दिशिनी श्रेणीमां असुरकुमार निकायनांत्रीस ,लाख भुवन छे, बीजानां चालीस लाख, त्रीजानां चोत्रीसलाख, चोथानां छत्रीस लाख, पांचमानां छत्रीस लाख, छठानां छत्रीस लाख, सातमांना छत्रीस लाख, आठमानां छत्रीसलाख, नवमाना छेताळीस लाख, अने दशमानां छत्रीस लाख भुवनो छे,ए सर्व मळी उत्तर दिशानी श्रेणीए त्रण क्रोड बासठ लाख भुवन छे,ए बनेश्रेणीना मळीने कुल सातक्रोड बहो तेरलाख भुवनपतिना भुवनो छे ए भुवनो नानामा नाना जबुद्वीप जेवडा मोटा छे, मध्यम सख्याता जोजनना अने मोटामा मोटा असख्यात जोजन लाबा पहोळा, बहारथी वाटला, अदरथी चोखुणा अने भूमी तळीए कमळनीकर्णीकानाआकारे, घणासुदर, सानूकुळ, वर्ण, गध, रस, अने स्पर्शे करीने सहीत छे ते दरेकमा मनोहर जीनभुवन छे एकेका जीन भुवनमा एकसोने एसी एसी शाश्वती जीनप्रतिमाओ छे सख्याता जोजनवाळा भुवनमा सख्याता, अने असं-

ख्याता जोजनवाळा जुवनमां असंख्याता देवो रहे छे.

व्यंतरना जुवनो—रत्नप्रज्ञा पृथ्वीमां उपर मुकेलो जे एक हजार जोजननो जाडो पृथ्वी पींड. तेमांथी एक सो जोजन उपर अने एक सो जोजन निचे मुकीने वचलो आठसें जोजननो जाडो, असंख्यात जोजननोलांबोपहोळो पृथ्वीपींडछे.तेमांआठजातिनां व्यंतर देवोना उत्तर तथा दक्षिण श्रेणीए असंख्याता जुवनो छे, ते नानामां नाना जरतक्षेत्र, जेवडां, मध्यम महाविदेहक्षेत्रजेवडां अने मोटामां मोटा जंबुद्वीप जेवडा लाख जोजननां छे, ते सर्वे जुवनो बहारथी वाटला, अंदरथी चोखुणां,अने जूमी तळीए कमलनी कर्णीकाने आकारे, अति सुंदर, मनोहर, सानुकुल, वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्शेकरीनेयुक्तछे तेमां व्यंतरनां देवो रहे छे. वली रत्नप्रज्ञा पृथ्वीमां उपर मुकेलो जे एकसोजोजननो जाडो पृथ्वी पींड, तेमांथी दश जोजन उपर अने दश जोजन नीचे मुकीने वचलो एंसी जोजननो जाडो, असंख्यात जोजननो लांबो पहोलो पृथ्वी पींड छे. तेमां आठ

जातिना वाणव्यतर देवना उत्तर तथा दक्षिण श्रेणीए असख्याता जुवनो ठे, ते नानामा नाना जरतक्षेत्र जेवमा, मध्यम महाविदेह जेवमा अने मोटामा मोटा जबुद्वीप जेवमा लाखजोजनना ठे उपर कह्या प्रमाणे व्यतरना तथा वाणव्यतरना असरयाता जुवनो ठे, तेमा सर्वे मळीने असरयाता जीन जुवनो ठे

अनतानतआकाशप्रदेशनांमध्यजागमां, कटीए (केमये) हाथराखीपगपसारीउजेलापुरुपनाआकारे अकृत्रिम, निश्चळ, अने पचास्तिकायना समुदाययुक्त चौदराज प्रमाण लोकठे ए चौदराजलोकना मध्यमां एकराज लावो पहोळो अने मेरुसमीपे समजुतलापृथ्वीथी नवसें जोजन नीचो ने नवसेंजोजनउचो तिर्छालोकठे, ते तिर्छालोकमां पचीसकोमाकोमी उद्धारपल्योपमना जेटलासमयथाय तेटलां द्वीप अने समुद्रो ठे अर्थात्असख्याताद्वीपने असख्यातासमुद्रो ठे ते सर्वनी अज्यतरमा लाखजोजननो लावो पहोळोअने थाळीनाआकारे गोळ

आ प्रथम जंबुद्वीप छे; तेनां फरतो चुडीनांआकारे बे लाख जोजनना विस्तारे लवण समुद्र छे अने ते पछी धातकीखंड, कालोदधि समुद्र, पुष्करवरद्वीपने पुष्करवरसमुद्रविगेरे एक बीजाथी बमणां बमणां विस्तारे चुडीनाआकारे अने प्रशस्तवस्तुनां नामे असंख्याताद्वीपने असंख्यातासमुद्रो छे. सर्वथी छेल्लो स्वयंभुरमण नामेसमुद्र छे ते अर्धा राजलोक प्रमाण विस्तारे छे.

जंबुद्वीपमां बे चंद्र ने बे सूर्य, लवण समुद्रमां चार चंद्र ने चारसूर्य, धातकीखंडमां बारचंद्र ने बार सूर्य, कालो दधि समुद्रमां बहेताळीस चंद्र ने बहेताळीस सूर्य अने पुष्करार्धमां बहोंतेर चंद्र ने बहोंतेर सूर्य छे. ए बधां मळी एकसो बत्रीसचंद्र ने एकसोबत्रीससूर्य तथा ग्रहादिक ज्योतिषीओनां विमानो आ मनुष्य क्षेत्रमां छे, ते सर्वे चर छे. मनुष्य क्षेत्रनी बहार असंख्याता द्वीप तथा समुद्रोमां असंख्याता ज्योतिषीनां विमानो छे, ते सर्वे स्थिर छे. दरेक चंद्रने अठयासी ग्रह अठ्यावीस नक्षत्र अने

ગસઠ હજાર નવસેં પચોતેર કોમાકોમી તારાનો
પરિવાર છે.

સમ્રૂતલા પૃથ્વીથી સાતસેં નેઉ જોજને તારાના વિમાન છે, આઠસેં જોજને સૂર્યનુ વિમાન છે, આઠસે એસી જોજને ચન્દ્રમાનુ વિમાન છે, આઠસેંચોરાસી જોજને નક્ષત્રના વિમાનછે, આઠસેઅઠયાસી જોજને બુધનુ વિમાન છે, આઠસેંએકાણુ જોજને શુક્રનુ વિમાન છે, આઠસેચોરાણુ જોજને બૃહસ્પતિનુ વિમાનછે, આઠસેસત્તાણુ જોજને મગળનુ વિમાન છે અને નવસે જોજને સર્વથી ઉપર શનિનુ વિમાન છે એમ સમભુતલા પૃથ્વીથી સાતસેં નેઉ જોજન ઉપરાંત એકસો દશ જોજનમાં જ્યોતિષ ચક્ર છે તે વિમાનો મેરુ પર્વતથી અગીયારસે એકવીસ જોજન ચારે તરફ દુર છે અને અગીયારસેં અગીયાર જોજન અલોકથી માહેલીકોરે છે. એટલે અલોકની અબાધાએ જ્યોતિષ ચક્ર છે.

મનુષ્યક્ષેત્ર માહેનાં ચન્દ્રમાના વિમાન એકજોજનના એકસઠભાગ કરીએ એવા છપ્પન્ન ભાગના

लांबा पहोळां ने अठयावीसभागनां उंचा छे. सूर्यनां विमान एकसठीआ अमतालीस भागनां लांवा पहोळां ने चोवीस भागनां उंचा छे, ग्रहनां बे गाउनां लांबा पहोळां ने एक गाउनां उंचा छे, नक्षत्रनां एक गाउनां लांबा पहोळां ने अर्ध गाउनां उंचा छे, अने ताराउनां पांचशेधनुष्यथी एक हजारधनुष्य सुधीनां लांबा पहोळांने अढीसेंथी पांचसें धनुष्य सुधीनां उंचा छे. मनुष्य क्षेत्रनी बहारनां ज्योतिषीनां विमानोनुं प्रमाण मनुष्य क्षेत्रना विमानोथी अर्धुं अर्धुं छे एटले मनुष्य क्षेत्रमां रहेलां चंद्रनुं विमान एकसठीयां छप्पन्न भागनुं छे; तो मनुष्य क्षेत्रनी बहारना चंद्रना विमान एकसठीया अठयावीस भागनां छे. एम पांचेज्योतिषीउनां विमानोनी लंबाइ, पहोळाइ अने उंचाइनुं प्रमाण अर्धुं अर्धुं छे. चंद्र तथा सूर्यनां विमानवाहक देवो सोळ सोळ हजार छे, ग्रहनां विमानवाहक देवो आठहजार छे, नक्षत्रनां विमान वाहक देवो चारहजार अने ताराना विमानवाहक देवो बब्बे हजार छे. चंद्र, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र अने

तारानी चालवानी गति अनुक्रमे एक बीजाथी शीघ्र शीघ्रतर छे, ज्योतिषीउनां विमाननु मांहोमांहे अंतर, व्याघाते उत्कृष्ट बारहजार बसें बहेंताळीस जोजननु अने जघन्य बसेनेछासठ जोजननु छे, निर्व्याघाते (व्याघात न होय त्यारे) उत्कृष्ट बे गाउनु अने जघन्यथी पांचसें धनुष्य एक ताराथी बीजा तारानी वच्चे अतर छे सूर्य उचो सो जोजन तपे छे नीचो अढारसे जोजन तपे छे ने तिर्च्छो सुडताळीस हजार बसेंत्रेसठ जोजन अने साठीया एकवीस भाग तपे छे एटले उपर कह्या प्रमाण सूर्यनु ताप क्षेत्र छे

लवण समुद्रे ज्योतिषीना विमानो छे ते उदक स्फाटिक रत्ननां अने बीजा सर्व ज्योतिषीना विमानो स्फाटिक रत्ननां छे, ते सर्व विमानो अर्ध कवीठ (कोठफळ) कारे, मनोहर जोनजुवने सहीत, देदीप्यमान प्रकाशवाळा अने अति सुंदर ज्योतिषीउना विमानोछे तेमां असख्याता ज्योतिषी देवो छे

वैमानिक देवोनां विमानो—ज्योतिषीना विमानोथी असंख्यात कोडाकोडी जोजने अथवा आ-

ठमा राजलोकनां ठेके, घनोदधिना आधारे, पहेलो सौधर्मदेवलोक दक्षिण दिशाए अने बीजो इशान-देवलोक उत्तर दिशाए छे ते बन्ने देवलोकनां भेगा मळी वळीयाकारे तेर प्रतर छे. तेरे प्रतरनी वच्चे अर्धोअर्ध वेखंमकरीए; एक दक्षिण दिशिखंम अने बीजो उत्तर दिशिखंम, दक्षिण दिशि खंमनो अधि-पति सौधर्मेंड अने उत्तरदिशिखंमनो अधिपति इ-शानेंड छे. सौधर्मेंडना बत्रीसलाख विमान छे, तेमां चारसें चोराणुं त्रिखूणां, चारसें ठयासी चोखूणा, सा-तशेंसत्तावीस वाटलां अने एकत्रीस लाख अठाणुं हजारबसें त्राणुं विविध आकारनापुष्पावकीर्ण विमानो छे, तथा इशानेंडना अठ्यावीसलाख विमान छे, तेमां चारसें चोराणुं त्रिखूणां, चारसेंठयासीचोखूणां. बसें-अमत्रीस वाटलां अने सत्तावीस लाख अठाणुंहजार सातसें ब्यासी विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमानो छे; ते बंन्ने देवलोकना सर्व विमानना भोंय तळीयानो पृथ्वीपींम बे हजार सातसें जोजननो जामो छे ने ते विमानो पांचशें जोजननां ऊंचा छे, केटला एक सं-

ख्याता जोजननांने केटलाएक असख्याता जोजन नां लांबा पहोळां ठे अने काळा, नीला, राता, पीळाने धोळा एम पचवर्णना ठे, ते विमानोनी उपर असख्यात जोजने अथवा नवमा राजलोकनां ठेमे, घनवातना आधारे त्रीजो सनत्कुमार देवलोक दक्षिण दिशाए अने चोथो माहेंद्र देवलोक उत्तर दिशाए ठे ते बन्ने देवलोकनां नेगा मळी वळीयाकारे बार प्रतर ठे तेमां पण पूर्वोक्त रीते दक्षिण दिशिखमनो अधिपति सनत्कुमारेंद्र अने उत्तर दिशिखमनो अधिपति माहेंद्र ठे सनत्कुमारेंद्रना बारलाख विमान ठे तेमां त्रणसें ठप्पन्न त्रिखूणां, त्रणसेंअमताळीस चोखूणां, पांचसें बावीश वाटला अने अगियारलाख अठाणुहजार सातसेंचुम्मोतेर विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान ठे तथा माहेंद्रना आठलाख विमान ठे, तेमा त्रणसेंठप्पन्न त्रिखूणां, त्रणसो अमताळीस चोखूणां एकसो सीत्तेर वाटला अने सातलाख नवाणुं हजार एकसो ठवीस विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान ठे. ते बन्ने देवलोकना विमानना

भोंयतळीयानो पृथ्वीपींड वे हजारबसेंजोजन जाडो छे, ते विमानो छशें जोजन उंचा, केटलाएकसंख्याता जोजननां ने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळां अने काळा वर्ण सिवाय चार वर्णनां छे. त्रीजा, चोथा देवलोक उपर असंख्याता जोजने अथवा दशमा राजलोकमां घनवातना आधारे पांचमो ब्रह्म देवलोक छे. ते देवलोकमां छ प्रतर ने चारलाख विमानो छे तेमां बशें चोरासी त्रिखूणां, बशेंछेतेर चोखूणां, बशें चुम्मोतेर वाटलां अने त्रणलाख नवाणुं हजार एकसो छासठ विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान छे. ते विमाननां भोंयतळीयानो पृथ्वीपींड बे जहार पांचसें जोजन जाडोछे, ते विमानो सातसें जोजनना उंचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोला अने कालाने नीलावर्ण सिवाय त्रणवर्णनां छे. पांचमा देवलोकनां उपर असंख्याता जोजने अथवा दशमा राजलोकनां छेडे घनोदधिने घनवातना आधारे छठ्ठोलांतक देवलोक छे. ते देवलोकमां पांच प्रतरने पचाशहजार

विमानो छे तेमां बशे त्रिखूणा,एकसो चाण चोखूणा, एकसो त्राण वाटला अने ठंगणपचाशहजार चारशे पन्नर विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमान छे ते विमानना भोंयतलीयानो पृथ्वीपींड वे हजार पांचसे जोजन जाडो छे, ते विमानो सातसें जोजननां उंचा, केटलाएक सख्याता अने केटलाएक असख्याता जोजनना लांवा पहोलां अने कालाने नीला वर्ण सिवाय त्रणवर्णनाछे छठा देवलोकनां उपर असख्याता जोजने अथवा अगियारमां राजलोकमां घनोदधि अने घनवातना आधारे सातमो शुक्र देवलोकछे ते देवलोकमा चार प्रतरने चालीशहजार विमानो छे,तेमा एकसो छत्रीस तिखूणा, एकसोवत्रीस चोखूणा,एकसो अठावीस वाटलां अने ठंगणचाळीश हजार छसेंनेचार विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमानछे ते विमानना भोंयतळीयानो पृथ्वीपींड वेहजार चारशें जोजन जाडो छे, ते विमानो आठसें जोजननां उचा केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लावा पहोलां अने काळा, नीलाने राता वर्ण सिवाय वे

वर्णना छे, सातमादेवलोकनांउपर असंख्याताजोजने अथवा अगियारमां राजलोकनां छेडे घनोदधि अने घनवातना आधारे आठमो सहस्त्रार देवलोक छे. ते देवलोकमां चार प्रतरने छहजार विमानोछे, तेमां एकसोसोळ त्रिखूणां, एकसोआठ चोखूणां, एकसो-आठ वाटलां अने पांचहजार छसेंअडसठ विविध आकारनां पुष्पावकीर्ण विमानछे. ते विमाननां नोंय-तळीयानो पृथ्वीपींड बेहजार चारसेंजोजन जाडोछे, ते विमानो आठसेंजोजननां उंचा केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोलां अने काळा, नीलाने रातावर्ण सिवाय बे वर्णनां छे. आठमा देवलोकनां उपर असंख्याता जोजने अथवा बारमा राजलोकमां आकाशनां आधारे नवमो आ-णत अने दशमो प्राणत ए बे देवलोक जोडाजोडछे अने ते बन्ने देवलोकनोएकइंद्र छे. ते बन्ने देव-लोकमां थइने चार प्रतरने चारसें विमानोछे. तेमां बाणुं त्रिखूणां, अठयासी चोखुणां, अठयासी वाटलां अने एकसोबत्रीसविविधआकारनां पुष्पावकीर्ण-

विमानछे ते विमाननां ओंयतलीयानो पृथ्वीपींम वे हजार त्रणसें जोजन जामोछे, ते विमानो नवसे जोजन उचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असख्याता जोजननां लांवा पहोलां अने एक धोला वर्णनाज छे नवमा अने दशमा देवलोकनां उपर असख्याता जोजने अथवा वारमा राजलोकनां छेमे आकाशनां आधारे अगियारमो आरण अने वारमो अच्युत देवलोक जोमाजोम छे ते वन्ने देवलोकनो एक इंड छे ते वन्ने देवलोकमां थइने चार प्रतरने त्रणसें विमानो छे, तेमां वहोंतेर त्रिखूणा, अमसठ चोखूणा, चोसठ वाटलां अने छन्नु विविध आकारना पुष्पावकीर्ण विमान छे ते विमानना ओंयतलीयानो पृथ्वीपींम वे हजारत्रणसें जोजन जामो छे, ते विमानो नवसें जोनजनां उचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असख्याता जोजननां लांवा पहोळां अने एक धोळा वर्णनाज छे. अगियारमा अने वारमा देवलोकनां उपर असख्यात जोजने अथवा तेरमा राजलोकमां आकाशनां आधारे नवग्रैवेयक छे

ते दरेकनो अकेको प्रतर होवाथी नवग्रैवेयकना नव प्रतरो छे. ते नव प्रतरोमां प्रथम नीचेनी त्रीके त्रण प्रतरे एकसो अगियार विमान छे, तेमां चालीश त्रिखुणां, छत्रीस चोखुणां अने पांत्रीस वाटलां विमान छे. ए हेठली त्रीकमां पुष्पावकीर्ण विमान नथी.तेना उपर असंख्यात जोजने बीजी मध्यनी त्रीके एकसो ने सात विमान छे तेमां अठावीस त्रिखुणां, चोवीस चोखुणां, तेवीस वाटला अने बत्रीस पुष्पावकीर्ण बिमान छे तेना उपर असंख्यात जोजने अथवा तेरमाराजलोकने छेके उपरनुं त्रीजुं त्रीक छे. तेनां एकसो विमान छे तेमां सोळ त्रिखूणां, बार चोखुणां, अगियार वाटलां अने एकसठ पुष्पावकीर्ण विमान छे, एम नवग्रैवेयकनां सर्वे मळी त्रणसें अढार विमान छे. तेनां भोंयतळीयानो पृथ्वीपींड बे हजार बसें जोजन जाडो छे ते विमानो एक हजार जोजननां उंचा, केटलाएक संख्याता अने केटलाएक असंख्याता जोजननां लांबा पहोळा अने एक धोळा वर्णनांजछे. नवग्रैवेयकनी उपर असंख्यात जोजने अथवा चौदमा

राजलोकनां छेमे आकाशनां आधारे पांचअनुत्तरवि-
म.न छे तेनोएक प्रतरने पांच विमान छे तेमां वचलु
सर्वार्थसिद्द विमान लाख जोजननु लांबु पहोळु अने
वाटलु छे ते सर्वार्थ सिद्द विमाननी चारे दिशाए
अनुक्रमे विजय, विजयत, जयतने अपराजीत एम
चार विमान छे ते त्रिखुणां छे ते विमाननां नोय-
तळीयानो पृथ्वीपींरु वे हजारने एकसो जोजन जाणो
छे ते विमानो एक हजार ने एकसो जोजन उचा,
असख्यात जोजनना लांबा पहोळा अने एक धोळा
वर्णनाज छे ते पाच अनुत्तर विमाननी उपर बार
जोजने, पीस्तालीस लाख जोजननी लांबी पहोळी,
छत्राकारे, मध्यभागे आठ जोजननी जाडी, छेमे मा-
खीनी पांख जेवी पातळी, एकक्रोड वहेतालीस लाख
त्रीसहजार बसें उंगणपचास जोजन झाझेरी परिधि
अने पाणीनाकणीया,मचकुदनुफूल,रुपानोपाटो ने मो-
तीना हारथी पण अधिकउजळी एवी सिद्दशिलाछे
ते सिद्दशिलानी उपर एक जोजनने छेमे लोकनो अंत
छे तीहां एक गाउनो छठोभाग एटले त्रणसें तेत्रीस धनु-

ष्यनी उपर बत्रीस आंगळमां सर्व सिद्धना अनंताजीवो रह्यां छे.

बार देवलोक, नवग्रैवेयक अने पांच अनुत्तर विमानना सर्वेमळीने चोरासीलाख सत्ताणुं हजारने त्रेवीस विमानो छे. ते विमानो अत्यंत सुगंधीमय, माखणना जेवो मृदुस्पर्श, नित्यउद्योतवंत, मनोहर, अने जीनभुवनोए सहीत छे, तथा शब्द, रुप, गंध, रस, स्पर्श, ऋद्धि, गति, लावण्य, कान्ति, स्थिति, ए दशवाना मनोज्ञ छे जेमां एवा अति सुंदर विमानो ने विषे असंख्यात देवो रहे छे.

पृथ्वीकायादि एकेंद्रियनां—पांच दंडकवे इंद्रियादि विगलेंद्रियनां त्रण दंडक तिर्यंच पचेंद्रियनो एक दंडक अने मनुष्यनो एक दंडक एम दश दंडके भुवनो अनिश्चल अनित्य अने अनियमीत छे.

भुवनपति निकायमां सातक्रोडने बहोंतेर लाख जीनभुवन छे, वैमानिकमां चोरासीलाख सत्ताणुं हजारने त्रेवीस जीन भुवन छे अने तिर्च्छालोकमां त्रण हजार बसें उगणसाठ जीनभुवन छे. एम सर्वे मळी

आठक्रोड सत्तावनलाख वसें ने व्यासी तथा व्यंतर निकाय अने ज्योतिषीमां असख्याता जीनभुवनोछे ते सर्वेशास्वता छे

भुवनपति निकायनां दरेकजीनभुवनमां एकसो एसी एसी जीनप्रतिमाजी छे नवग्रैवेयकना त्रणसे अढार अने पांच अनुत्तरनां पांच मळीने त्रणसे त्रे- वीस जीनभुवनोमा एकसोवीस वीसजीनप्रतिमाजो अने बीजा सर्व वैमानिकनां जीनभुवनोमा एकसो एसी एसी जीनप्रतिमाजी छे तिर्छा लोकना साठ जीनभुवनोमां एकसो चोवीस चोवीस अने बाकीना त्रण हजार एकसो नवाणु जीनभुवनमां एकसोवीस वीस प्रतिमाजी छे एम गणतां सर्वमळी पदरअबज बेतालीस करोड अठावन लाख छत्रीस हजारने एसी जीनप्रतिमाजी छे, तथा व्यतर निकायमा अने ज्यो- तिषीमां असख्यात जीनप्रतिमाजी छे सर्व जीनप्रति- माजी ऋषभ, चद्रानन, वारिखेण ने वर्द्धमान ए चार नामनी अने सदा शास्वती छे ॥ इति भुवनद्वार ॥

अथ त्रीजुं शरीरद्वार.

शरीर—"शीर्यते तच्छरीरं" प्रतिक्षणेपुद्गलना उपचयअपचयेकरीने वधे, घटे ते शरीर कहीए; ए शरीर पांच छे. १ औदारिक, २ वैक्रिय, ३ आहारक, ४ तैजस, ५ कार्मण.

औदारिक—उदार—प्रधान तिर्थंकरगणधरादिक पदवीनीअपेक्षाएसर्वशरीरोमां उत्तम, स्थुल पुद्गलोनुं बनेलुं, उत्पन्नथयापछीतरतवधे, घटे, परिणमे अने छेदन भेदन ग्रहणादिथइशकेएवुं; औदारिकनाम कर्मनांउदये औदारिकशरीरयोग्य पुद्गलग्रहणकरीजीव पोताना प्रदेशसाथेमेळवी शरीरपणेनिपजावे ते औदारिकशरीरकहेवाय छे.

वैक्रिय—विविध प्रकारनी विक्रिया करे जेमके नानानुंमोटुं—मोटानुंनानुं, सुरुपनुंकुरुप—कुरुपनु सुरुप, दृश्यनुंअदृश्य—अदृश्यनुंदृश्य, एकनुं अनेक—अनेकनुं एक, अप्रतिघातीनुं प्रतिघाती—प्रतिघातीनुं अप्रतिघाती, भूचरनुंखेचर—खेचरनुं भूचर, इत्यादि घणा प्रकारनुं थइशकेएवुं वैक्रिय नामकर्मनांउदयथी वैक्रिय

शरीर योग्य पुद्गल ग्रहण करी जीव पोताना प्रदेशनी साथे मेळवी शरीर पणे निपजावे ते वैक्रिय शरीर कहेवाय छे ते वैक्रिय शरीरना बे ज्नेद छे. १ ज्नव प्रत्ययिक, २ लब्धि प्रत्ययिक

आहारक–अल्पकाळने माटे जे ग्रहण कराय ते आहारक शरीर, चौदपूर्वधर लब्धिवंत साधु सदेह टाळवानिमिते अथवा तिर्थंकरनीरीद्धि जोवाने अर्थे स्फाटिकना जेवु अति उज्वळ, मुंढा हाथ प्रमाण, अंतरमूहुर्तनीस्थितिवाळु, आहारकनामकर्मोदये आहारकशरीरयोग्य शुज्न विशुद्ध पुद्गल ग्रहण करी जीवप्रदेशसाथे मेळवी शरीरपणे निपजावे ते आहारक शरीर कहेवाय छे

तैजस–तेजनो विकार, तेजोमय, तेजपूर्णएवु, करेला ज्नोजनने पचावनार अने तेजोलेश्या तथा श्रापके अनुग्रहनां प्रयोजनवाळु, तैजस नामकर्मना उदयथी तैजस शरीर योग्य पुद्गल ग्रहण करीजीव पोताना प्रदेशनी साथे मेळवी शरीरपणे निपजावे ते तैजस शरीर कहेवाय छे.

कार्मण–कर्मनोविकार, कर्ममय, कर्मस्वरुप, सर्व शरीरोनुं बीज एवुं, खीरनीरनीपेठे जीव प्रदेशनीसाथे जे कर्मदळमळीरह्यांछे ते कार्मण शरीर कहेवाय छे.

औदारिकनी अपेक्षाए वैक्रियनां प्रदेश असंख्यातगुणा, वैक्रियनी अपेक्षाए आहारकनां प्रदेश असंख्यातगुणा, आहारकनी अपेक्षाए तैजसनां प्रदेश अनंतगुणा अने तैजसनी अपेक्षाए कार्मण शरीरनांप्रदेश अनंतगुणा छे, औदारिकथी वैक्रियनी अवगाहनां सूक्ष्म, वैक्रियथी आहारकनी अवगाहनां सूक्ष्म अने आहारकथी तैजसने तैजसथी पण कार्मणनी अवगाहनां सूक्ष्म छे. तैजस अने कार्मण शरीर अप्रतिघाति एटले कोइथी रोकाय नहि अथवा कोइनेरोकेनहिएवा, जीवने अनादिसंबंधवाळा छे.

नारकीनो एक दंडक, भुवनपतिना दशदंडक, ज्योतिषीनो एक दंडक, व्यंतरनो एक दंडक अने वैमानिकनो एक दंडक, ए चौद दंडके वैक्रिय, तैजस

अने कार्मण, एम त्रण शरीर होय छे बे इंद्रिय, ते इंद्रिय, चौरिंद्रिय, पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय अने वनस्पतिकाय, ए सात दंडके, तथा समुर्छिम तिर्यंच पचेंद्रिय अने समुर्छिम मनुष्यने औदारिक तैजस ने कार्मण एम त्रण शरीर होय छे, वायुकाय अने गर्भज तिर्यंच पचेंद्रियना दंडके औदारिक, वैक्रिय, तैजस अने कार्मण, एम चार शरीर होय अने गर्भज मनुष्यना दंडके पांचे शरीर होय छे,

॥ इति शरीरद्वार ॥

अथ अवगाहना द्वार

अवगाहना–शरीरनुं प्रमाण–जघन्य तथा उत्कृष्ट चोवीश दंडके कहे छे

प्रथम नारकीना दंडके सामान्यपणे अवगाहना जघन्य अंगुलनां असंख्यातमां भाग जेटली अने उत्कृष्ट पांचशें धनुष्यनी छे, जुदी जुदी नारकीनी अपेक्षाए पहेली नारकीनी पोणाआठ धनुष्य छ अंगुल, बीजी नारकीनी साडापन्नर धनुष्य बार अंगुल त्रीजी नारकीनी सवाएकत्रिस धनुष्य, चोथी नारकीनी

साम्रीबासठ धनुष्य, पांचमी नारकीनी सवासो धनुष्य, छठी नारकीनी अढीसें धनुष्य अने सातमी नारकीनी पांचसें धनुष्यनी वधारेमां वधारे अवगाहनां छे.

प्रथम नारकीमां पहेलां प्रतरे नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान त्रण हाथनुं कह्युं छे, अने बीजा प्रतरे पांच हाथ साम्राआठ अंगुळनुं, त्रीजा प्रतरे सातहाथ सत्तर अंगुळनुं देहमान छे; एम दरेक प्रतरे प्रतरे बे हाथ साम्राआठआठ अंगुळ वधारतां छेल्ला तेरमा प्रतरमां नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान पोणाआठ धनुष्य ने छ अंगुळनुं जाणवुं. बीजी नारकीमां पहेले प्रतरे नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान पोणाआठ धनुष्य ने छ अंगुलनुं कह्युं छे, अने बीजा प्रतरे साम्राआठ धनुष्य ने नव अंगुलनुं, त्रीजा प्रतरे सवानव धनुयष्यने बार अंगुलनुं, एम दरेक प्रतरे त्रण हाथने त्रण अंगुल वधारता छेल्लां अगियारमां प्रतरमां नारकीना जीवोनुं उत्कृष्ट देहमान साडापन्नर धनुष्यने बार अंगुलनुं जाणवुं. त्रीजी नारकीमां

पहेला प्रतरे साडापन्नर धनुष्यने बार अंगुलनु, बीजा प्रतरे साडासत्तर धनुष्य साडासात अंगुलनु एम दरेक प्रतरे सातहाथने साडीओगणीस अंगुलनी वृद्धि करता करता छेल्ला नवमा प्रतरे सवाएकत्रीस धनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान जाणवु चोथी नारकीमा पहेले प्रतरे सवाएकत्रीस धनुष्यनु देहमान कह्यु छे अने बीजा प्रतरादि दरेक प्रतरे पांच धनुष्यने वीस अंगुळनी वृद्धि करता करता छेल्ला सातमा प्रतरे साडी बासठ धनुष्यनु उत्कृष्ट देहमान जाणवु पांचमी नारकीमां पहेले प्रतरे साडीबासठ धनुष्यनु अने बीजा प्रतरादि दरेक प्रतरे पन्नरधनुष्यने अढीहाथनी वृद्धि करता करता छेल्ला पांचमा प्रतरे एकसो पच्चीस धनुष्यनु उत्कृष्ट देहमान जाणवु छठी नारकीमां पहेले प्रतरे एकसोपच्चीस धनुष्यनु अने बीजा प्रतरादि दरेक प्रतरे साडीबासठ धनुष्यनी वृद्धि करता करता छेल्ला त्रीजा प्रतरमा नारकीना जीवोनु उत्कृष्ट देहमान बसेंपच्चास धनुष्यनु जाणवु सातमी नारकीमां एक प्रतर छे तेमांना नारकीना जीवोनु उत्कृष्ट

देहमान पांचसें धनुष्यनुं जाणवुं; ए प्रमाणे साते नारकीमां दरेक प्रतरोना नारकीनुं भव प्रत्ययिक शरीर मान कह्युं; अने ते नारकीना जीवो उत्तरवैक्रिय शरीर करे तो जघन्यथी अंगुलना संख्यातमां भाग जेटलुं अने उत्कृष्टथी पोताना भव प्रत्ययिक शरीरथी बमणुं करी शके छे.

भुवनपतिना दशदंडक, व्यंतरनो एक दंडक अने ज्योतिषीनो एक दंडक एम बार दंडके देवदेवीनुं भव प्रत्ययिक शरीर एटले स्वाभाविक शरीर जघन्य अंगुळना असंख्यातमां भाग जेटलुंने उत्कृष्ट सात हाथनुं होय छे. अने ते देवो उत्तरवैक्रिय शरीर करे तो जघन्य अंगुलना संख्यातमां भाग जेटलुंने उत्कृष्ट लाखजोजनपर्यंत करी शके छे, जघन्य शरीर उत्पत्ती समयेज होय छे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय वाउकाय अने साधारण वनस्पतिकायना जीवोनुं शरीर जघन्य अने उत्कृष्टथी अंगुळना असंख्यातमा भाग जेटलुं होय छे. प्रत्येक वनस्पतिकायनुं शरीर जघन्यथी अंगुळना असंख्या-

तमा भाग जेटलुने उत्कृष्टथी हजार जोजनथी भा-
झेरु जाणवु

सूक्ष्म ने साधारण नाम कर्मना उदए करीने
अनता जीवोए ग्रहण करेलु एक शरीर ते सूक्ष्म नि
गोद (सूक्ष्म साधारण वनस्पतिकाय)नुं शरीर कहे-
वाय ए शरीर, सर्वजीवोना शरीरथी अतिसूक्ष्म अ-
गुलना असख्यातमा भाग जेटलु छे सूक्ष्म निगो-
दिआना शरीरथी असरयात गणु मोटु सूक्ष्म वाउ-
कायनु शरीर जाणवु एटले असंख्याता सूक्ष्मनि-
गोदना शरीरे एक सूक्ष्म वाउकायनु शरीर होय छे
सूक्ष्म वायुकायना शरीरथी असख्यात गणु मोटु
सूक्ष्म तेउकायनु, तेथी असख्यातगणु मोटु सूक्ष्म
अपकायनु अने तेथी असरयातगणु मोटु सूक्ष्म पृ-
थ्वीकायनु शरीर कह्यु छे हवे सूक्ष्म पृथ्वीकायना
एक शरीरथी असख्यात गणु मोटु एक वादर वाउ-
कायनुं, तेथी असस्यातगणु मोटु एक वादर अग्नी-
कायनु, तेथी असरयातगणु मोटु एक वादर अप-
कायनु तेथी असरयातगणुं मोटु एक वादर पृथ्वी-

कायनुं अने तेथी पण असंख्यातगणुं मोटुं एक बादर निगोद (साधारण वनस्पति काय)नुं शरीर कह्युं छे. ए प्रमाणे पांच सूक्ष्मने पांच बादर ए दशोना शरीर मांहोमांहे एक बीजाथी अनुक्रमे असंख्यात गुणा मोटा मोटा कह्या छे, परंतु दशोना शरीरोमांहेनुं मोटामां मोटुं शरीर पण अंगुलना असंख्यातमां भाग जेटलुंज जाणवुं कारण के अंगुलना असंख्यातमां भागना पण असंख्यात भेद कह्या छे.

पृथ्वीकायादिक पांचे सूक्ष्म एकेंद्रिय जीवोना शरीर एवां सूक्ष्मछेके, एक शरीरतो देखायज नहि पण असंख्याता के अनंता सूक्ष्म जीवोना शरीरोनो पींम एकठो होय तो पण ते देखाता नथी अने प्रत्येक वनस्पति काय सिवाय पृथ्वीकायादि पांचे बादर एकेंद्रिय जीवोना शरीर पण एवा झीणा छे के ते असंख्याता जीवोना शरीरनां पींम एकठां होयतोज देखाय छे तेने माटे शास्त्रज्ञो कहेछे के एक पत्थर के मीठाना कककाने कोइ अतिबळवान पुरुष घणी वखत वाटी वाटीने झीणो भुको करे तोपण तेमां

रहेलां केटलाएक जीवशरीरोने कीलामणा थाय अने केटलाएक जीवशरीरने कीलामणा पण न थाय, केटलाएक मरे ने केटलाएक मरे पण नहि अने केटलाएकने तो मालम पण पमे नहि जेमके–चार जोजननी लांबीने नव जोजननी पहोळी नगरीने विषे घणा लोको वसे ले, तेमां कोइना घेर चोर धाड़पाडे, लुटे के मारे, तेनी खबर नगरीना लोकमां कोइने पमे ने कोइने न पमे, तेम अहीं पण जाणी लेवुं

शंख विगेरे बेइन्द्रिय जीवोनु उत्कृष्ट शरीर प्रमाण बारजोजननु, कानखजुरा विगेरे तेइन्द्रिय जीवोनु उत्कृष्ट शरीर प्रमाण त्रणगाउनु अने भमरा विगेरे चौरिन्द्रिय जीवोनु उत्कृष्ट शरीर प्रमाण चार गाउनुं कह्यु ले बेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय अने चौरिन्द्रिय जीवोनु जघन्य शरीरप्रमाण अगुलना असंख्यातमा भाग जेटलु जाणवु

गर्भजजलचर तथा उरपरिसर्पनी उत्कृष्ट अवगाहना एकहजारजोजननी, गर्भज भुजपरिसर्पनी पृथक्त्व (बेथी नव) गाउनी, गर्भज चोपगा (गाय

विगेरे) नी छ गाउनी अने गर्भज खेचरजीवोनी पृथक्त्व धनुष्यनी उत्कृष्ट अवगाहना कही छे. समुर्च्छिम जलचरनी उत्कृष्ट अवगाहना हजार जोजननी, समुर्छिम उरपरिसर्पनी पृथक्त्व जोजननी; समुर्छिम चोपगानी पृथक्त्व गाउनी अने समुर्छिम जुजपरिसर्प तथा समुर्छिम खेचरजीवोनी पृथक्त्व धनुष्यनी उत्कृष्ट अवगाहना कही छे. तिर्यंच पचेंद्रिय कोइ जीव लब्धियोगे वैक्रिय शरीर करे तो जघन्य अंगुलनो संख्यातमो जाग अने उत्कृष्ट नवसेंजोजन सुधी करी शके छे.

समुर्छिम मनुष्योनुं उत्कृष्ट अने जघन्य देहमान अंगुलना असंख्यातमां जागनुं कह्युं छे. गर्भज मनुष्यनुं जघन्य देहमान अंगुलना असंख्यातमा जाग जेटलुंने उत्कृष्ट त्रण गाउनुं कह्युं छे. क्षेत्रनी अपेक्षाए, पांच देवकुरुने पांच उत्तर कुरुक्षेत्रना मनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान त्रण गाउनुं, पांच हरिवर्षने पांच रम्यकक्षेत्रना मनुष्यनुं उत्कृष्ट देहमान बे गाउनुं, पांच हेमवंतने पांच ऐरण्यवृतक्षेत्रना मनुष्योनुं उत्कृष्ट

देहमान एक गाउनु, उप्पन्न अतरद्वीपना मनुष्योनुं उत्कृष्ट देहमान आठसें धनुष्यनु अने पांच महाविदेना क्षेत्रना मनुष्योनु उत्कृष्ट देहमान पांचसें धनुष्यनु कह्यु छे पांच भरतने पांच ऐरव्रतक्षेत्रमां पहेले आरे, धुरे (आरो वेसतां) त्रण गाउनु ने छेरूे (आरो उतरतां) वे गाउनु, वीजेआरे धुरे वे गाउनु, ने छेरूे एक गाउनु, त्रीजे आरे, धुरे एकगाउनु,ने छेरू पांचसें धनुष्यनु, चोथेआरे, धुरे पाचसें धनुष्यनु, ने छेरूे सात हाथनु, पांचमे आरे, धुरे सात हाथनु, ने छेरूे एक हाथनुं अने छठे आरे, धुरे एक हाथनु, ने छेरूे एक हाथ माठेरु, देहमान आ अवसर्पिणी काळमां कह्यु छे कोइ मनुष्य लब्धियोगे उत्तर वैक्रिय शरीर करेतो जघन्यअंगुलनासरयातमाभागजेटलु ने उत्कृष्ट तो लाख जोजनथी फाझेरु पण करी शके

वैमानिकना दरूके जघन्य शरीर अगुलना असंख्यातमां भागनु उत्पत्ती काळे होय छे,अने उत्कृष्ट देहमान पहेला सौधर्म ने वीजा इशान देवलोके देव (देवी) नु सात हाथनु, त्रीजाने चोथा देवलोके

देवोनुं ७ हाथनुं, पांचमाने छठा देवलोके पाच हाथनुं, सातमाने आठमा देवलोके चार हाथनुं, नवमा, दशमा, अगियारमा ने वारमा देवलोके त्रण हाथनुं, नवग्रैवेयके वे हाथनुं अने अनुत्तर विमाने एक हाथनुं उत्कृष्ट देहमान कह्युं छे.

असुर कुमार निकायना देवोना शरीर स्याम, वायु कुमारना नीला, सुवर्ण कुमार, दिसिकुमार, ने स्तनितकुमारना सुवर्ण जेवा पीळां, अग्निकुमार, विद्युतकुमार, ने द्वीपकुमारना राता, अने नागकुमार तथा उदधिकुमारना गौर वर्णवाळां शरीर कह्यां छे. पिशाच, भूत, यक्ष, महोरग अने गंधर्व निकायना देवोना शरीरस्याम, किन्नरना नीला, अने राक्षस तथा किंपुरुषना गौर(धोला) वर्णवाळां शरीर कह्या छे. ज्योतिष देवो मांहे ताराउना शरीर पंचवर्णा अने बीजा सर्वेना तपावेला सुवर्ण सरखा वर्णवाळां शरीर कह्या छे. सौधर्म अने इशान देवलोकना देवना शरीर राता सुवर्ण सरखा कान्तिवाळा, सनतूकुमार, माहेंद्र, अने ब्रह्मदेवलोकना देवोना शरीर कमळनी केसराना स-

रवा कान्तिवाळा अने लांतकआदि उपरना सर्व देवलोकना देवोनो वर्ण एक बीजाथी उत्तरोत्तर उज्ज्वल, उज्वलतर अने उज्वलतम कह्यो छे

सिद्धना जीवोनी क्षेत्रावगाहना जघन्य एक हाथ ने आठ अगुलनी, मध्यम चार हाथने सोळ अगुलनी अने उत्कृष्टी त्रणसे तेत्रीस धनुष्यने बत्रीस अगुलनी जाणवी

आ अवसर्पिणी काळमां त्रीजा, चोथा आरामा चोवीस तिर्थंकर थया तेमनु देहमान—रुषभदेवनु ५०० धनुष्यनु, अजीतनाथनु ४५० धनुष्यनुं, सम्भवनाथनुं ४०० धनुष्यनु, अभिनंदननुं ३५० धनुष्यनु, सुमतिनाथनु ३०० धनुष्यनु, पद्मप्रभुनु २५० धनुष्यनु, सुपार्श्वनाथनु २०० धनुष्यनुं, चंद्रप्रभुनुं १५० धनुष्यनु, सुविधिनाथनु १०० धनुष्यनु, शीतळनाथनु ९० धनुष्यनु, श्रेयासनाथनु ८० धनुष्यनु, वासुपूज्यनु ७० धनुष्यनु, विमळनाथनु ६० धनुष्यनुं, अनतनाथनु ५० धनुष्यनु, धर्मनाथनु ४५ धनुष्यनु, शांतिनाथनु ४० धनुष्यनु, कुंथुनाथनु ३५ धनुष्यनु, अरनाथनु ३० ध-

नुष्यनुं, मल्लिनाथनुं २५ धनुष्यनुं, मुनिसुव्रतस्वामिनुं २० धनुष्यनुं, नमिनाथनुं १५ धनुष्यनुं, नेमिनाथनुं १० धनुष्यनुं, पार्श्वनाथनुं ए हाथनुं अने वर्द्धमान स्वामिनुं ७ हाथनुं देहमान जाणवुं.

॥ इति अवगाहनाद्वार ॥

अथ पांचमुं लेश्याद्वार.

जेणे करी जीव कर्म साथे आश्लेश पामे तेने लेश्या कहीए. ते लेश्याना बे भेद छे, एक द्रव्यलेश्या तथा बीजी भावलेश्या, त्यां आत्माने काळा तथा पीळादिक द्रव्यरुप कर्मपुद्गळ संयोग ते द्रव्य लेश्या, अने तेथी आत्माना शुभाशुभ परिणाम ते भावलेश्या, अर्थात् छ लेश्यानी कोइ एवी जातनी अनंती वर्गणा छे के तेमांथी आत्मानी योग प्रवृति (मन वचन-कायनो व्यापार)ना अनुसारे लेश्यानी वर्गणा ग्रहण कराय ते द्रव्य लेश्या, अने तेथी जीव उपर थती असर ते भाव लेश्या जाणवी.

अशुभ लेश्याथी थती अशुभ असर, आत्माना स्वाभाविक शुभ अध्यवशाय उपर थती नथी, त्यां

दृष्टांत कहे छे, जेम लालनु धोळा काचमां प्रतिबींब पडे खरु, पण तेथी ते धोळो काच रगाय नहि' अधोलोकमां प्राये (घणु करीने) अशुभ द्रव्योजछे अने उर्ध्वलोकमां प्राये शुभद्रव्यो छे, माटे अधोलोकमां अशुभ द्रव्यलेश्या अने उर्ध्वलोकमा शुभ द्रव्यलेश्याज ग्रहण थाय छे तेथी उर्ध्व अने अधोलोकमा द्रव्यलेश्या अवस्थित रहे अने भावलेश्या फर्या करे छे ते लेश्याना नाम परिणाम, लक्षण वर्ण रस स्पर्श गध स्थानक स्थिती चवनगति अने दरुकादिक कहे छे नाम कृष्ण, नील, कापोत, तेजो, पद्म अने शुक्ल ए लेश्याना नाम जाणवा

परिणाम–द्रव्यलेश्याथी जीवना अध्यवशाय जे थाय छे ते परिणाम कहेवाय छे ते परिणाम जघन्य मध्यम उत्कृष्ट विगेरे घणा प्रकारना छे -मूळ ते छ लेश्याना परिणाम केवा होय ? तेने माटे कह्यु छे के

॥ गाथा ॥

पथाउं परिब्भट्ठा, छ पुरिसा अडवि मज्झ आरम्मि
जबु तरुस्स हेठा, परुप्परतेवि चितेति ॥ १ ॥

निम्मूल खंध साखा, सालागुह्रे पक्केय पमिय सडियाइं,
जह एएहिं नावा, तह लेसाउं विनायव्वा, ॥ १ ॥

मार्गथकी परिभ्रष्ट थयेला एवा छ पुरुषो वनमां आराम लेवाने एक जंबुवृक्षनी हेठ(नीचे,) आवी बेठा, ने माहोमाहे विचारवा लाग्या के आ वृक्षना फळ भक्षण करीने आपणे क्षुधातृषा समावीए, एम विचारी एक पुरुष फळने अर्थे ते वृक्षने मूळथी छेदवा लाग्यो, त्यारे बीजो कहे थडथी छेदीए, त्रीजो कहे मोटी डाळाउं छेदीए, चोथो कहे नानी डाळीउं छेदीए, पांचमो कहे के फळनेज तोडीए त्यारे छठो कहे के पृथ्वी उपर खरी पडेला फल मध्येथी वीणी खइए. जेम ए छ पुरुषना परिणाम जुदा जुदा तेम कृष्णादीकथी मांडी यावत् शुक्ल लेश्याना परिणाम पण जुदा जुदा जाणवा.

लक्षण—पांचे आश्रव, त्रण अगुप्ति, छ जीवनि कायनी अव्रति, आरंभने विषे तिव्र परिणाम, द्रोहि, पापने विषे साहसिक, सुग (दुगंछा) सहित, निध्वंश

परिणाम अने अजीतेंद्रिय वगेरेना व्यापारेसहित जीवनापरिणाम ते कृष्ण लेश्यानुं लक्षण जाणवु. इर्षा, अमर्षरत अतपस्वि, मायावि, पापथकी वीहेनहि, गृद्ध (आशक्त), प्रमादी, रसनोलोलुपी, मायागवेषी, आरंभी अव्रति अने पापनेविषेसाहसिक विगेरेव्यापारेसहितजीवनापरिणाम ते नीललेश्यानु लक्षणजाणवु वाकु वाकु समाचरे, नीवरू माया करे, सरल पणाथी रहित, मोढे जुदो अने पुठे जुदो, मिथ्यात्वि, अनार्य, दुष्टवचनवोले, चोर अने मच्छरी विगेरेना व्यापारेसहितजीवनापरिणाम ते कापोतलेश्यानुंलक्षणजाणवु. अमाइ, अचपळ, अकुतुहळी, विनित, दमितेंद्रिय योगवत, उपधानवत, दृढधर्मी, प्रियधर्मि अने पापथकी वीहे, ए विगेरे व्यापारेसहित जीवनापरिणाम ते तेजोलेश्यानु लक्षणजाणवु क्रोधमानमाया अने लोभ ए चारे कषाय पातळा, प्रशांत चित्त, (इंद्रियोने दमनार), योगवत, उपधानवत, थोडुवोले उपशात अने जीतेंद्रिय विगेरे व्यापारे सहित जीवनापरिणाम ते पद्मलेश्यानु

लक्षणजाणवुं. आर्त रौद्र ध्यान वर्जी धर्म शुक्ल ध्यान ध्यावे, प्रशांत चित्त, आत्म रमणता, पांच समितिए समित, त्रण गुप्तिए गुप्त, सरागी तथा वितरागी उपशांत चित्त अने जीतेंद्रिय विगेरे व्यापारे सहित जीवनापरिणाम ते शुक्ल लेश्यानुं लक्षण जाणवुं.

वर्ण–स्निग्ध मेघनीघटासरखो, भेंसना शिंगडानीगोळी, अंजण, खंजण, अरिष्टरत्न, नेत्रनी कीकी अने काळा सुरमाथी अनंत गुणो कृष्ण लेश्या नो वर्ण महा भयंकर जाणवो. अशोक वृक्षना अंकुर, नीलचाशपक्षी अने वैडुर्यरत्नथी अनंत गुणो नील लेश्यानोवर्ण जाणवो. अळशीनाफूल, कोकीलानी पांख अने पारेवानाकंठना वर्णथी अनंतगुणो कापोत लेश्यानोवर्ण जाणवो. हिंगळोक, उगतो सूर्य, दिपकनी शीखा, पोपटनीचांच अने तपावेला लाल सोनानावर्णथी अनंतगुणो तेजो लेश्यानो वर्ण जाणवो. हरिथाळनो मध्यवर्ण, हळदर अने सेणानाफूलना वर्णथी अनंतगुणो पद्मलेश्यानो वर्णजाणवो. शंख, मचकुंदनाफूल, दूध, पूर्णचंद्रमा, मोतीनो हार अने

रुपाना वर्णथी अनतगुणो शुक्ल लेश्यानोवर्ण जाणवो

गध–गाय, श्वान अने सापर्नाशव (मुरुदा)ना गंधथी अनंतगुणो खराव गध कृष्ण, नील अने कापोतलेश्यानोठे वासपीस, कपुर, कस्तुरी अने उत्तम अत्तरोथी पण अनतगुणो प्रशस्त (सारो) गध तेजो, पद्मअनेशुक्ल लेश्यानो जाणवो

रस–करुवा तुबरा, छडवारुणी, लींवडो अने रोहणना रसथी अनतगुणो करुवोरस कृष्णलेश्यानो जीणवो सूठ, मरी, पीपर अने गजपीपरना रसथी अनतगुणोतीखोरस नीललेश्यानोजाणवो काची केरी अने काचाकोठनारसथी अनंतगुणो तुरोरस कापोतलेश्यानोजाणवो पाका आवा,पाका कोठ अने पाकायीजोरानारसथी अनत गुणो मोठोरस तेजोलेश्यानोजाणवो प्रधानवारुणी, (मदीरा)त्रिविधप्रकारनाआसवअने मध करता अनतगुणोमीठोरस पद्मलेश्यानोजाणवो.खजुर,द्राक्ष,दुध,साकर,खांड अने गोळथी अनतगुणो गळ्यो रस शुक्ल लेश्यानो जाणवो

स्पर्श–काकचीनापादडा, गायनीजीभ, सागना

पत्र अने करवतनीधारथी अनंतगुणो करकश स्पर्श कृष्ण, नील अने कापोत लेश्यानो जाणवो, बुरो नामनीवनस्पति,सरसवनाफुल अने मांखणथी अनंतगुणो सुकुमाळस्पर्श तेजो, पद्म अने शुक्कलेश्यानो जाणवो.

स्थानक–असंख्याती उत्सर्पीणी, अवसर्पीणीना जेटलासमयथाय, अथवा लोकनाजेटलाप्रदेश थाय तेटला लेश्याना स्थानक छे ते जाणवा.

स्थिति–लेश्याजीवनेकेटलोवखत रहे एम कहेवुं तेनुंनामस्थितिकहेवाय. छए लेश्यामांथी दरेकलेश्या ओछामांओछी(जघन्य) अंतरमुहुर्तरहेछे अने वधारेमां वधारे (उत्कृष्ट) कृष्णलेश्यानीस्थिति. तेत्रीससागरोपमउपरअंतरमुहुर्तनीछे. नीललेश्यानी उत्कृष्टीस्थिति दशसागरोपमउपर पल्योपमनोअसंख्यातमो भाग, कापोत लेश्यानी उत्कृष्टीस्थिति त्रणसागरोपमउपर पल्योपमनोअसंख्यातमोभाग, तेजोलेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति बेसागरोपमउपर पल्योपमनोअसंख्यातमो भाग, पद्मलेश्यानी उत्कृष्टीस्थिति दशसागरोपमउपर अंतरमुहुर्त अने शुक्क लेश्यानीउत्कृष्टी स्थिति तेत्रीस

सागरोपमउपरअंतरमुहुर्त छे

च्यवन–कइ लेश्याएजीव कइ गतिमांजाय एम जे कहेवुं तेनुनाम अहीं च्यवन कहेलु छे कृष्ण, नील अने कापोत एत्रणलेश्यावाळाजीवो च्यवी (मरी) ने दुरगति (नारकी तथा तिर्यंच)मा जाय,अने तेजो पद्म अने शुक्ल एत्रणलेश्यावाळाजीवो च्यवीने सद्गति [मनुष्य अने देवगति]मा जाय

गाथा

अंतमुहुत्तम्मिगए ॥ अतमुहुत्तम्मि सेस ए चेव ॥
लेसाहि परिणयाहि ॥ जीवा वच्चति परलोय ॥

अर्थ–मनुष्य तथा तिर्यंच ते परभवनी लेश्या आव्यापछी, अतरमुहुर्तेमरणपामे, अने देवता तथा नारकी पोतानी मुलगी (भवस्थ) लेश्यानुमुहुर्त याकतु रहे [वाकी रहे] तेवारे मरणपामीने परभव जाय.

अल्पवहुत्व–कइलेश्याए जीवथोका अने कइ लेश्याए जीवघणाहोय एमकहेवु ते अल्पवहुत्व छए लेश्यामांहे सर्वथीथोकाजीवो शुक्ललेश्याए होय,

शुक्ललेश्यावंतकरतां पद्मलेश्याए जीव असंख्य गुणा होय, पद्मलेश्याथी तेजोलेश्याएवर्तता जीवो असंख्य गुणाजाणवा, तेजोलेश्याएवर्तता जीवोथी कापोतलेश्याएवर्तताजीवो अनंतगुणाजाणवा. कापोतलेश्यावंतजीवोकरतां नीललेश्याएवर्तताजीवो विशेषाधिक अने नीललेश्यावंत जीवोथीपण विशेषाधिक कृष्णलेश्यावंतजीवोकह्यां छे, एटले सर्वलेश्याउंमां सर्वथी अधिकजीवो कृष्णलेश्याएहोयछे.

गति—नरकगति, तिर्यंचगति, मनुष्यगति अने देवगति, एचारगतिछे तेनेविषे लेश्यानीस्थिति कहे छे—पहेलीनरकगतिमां कृष्णलेश्यानी दससागरोपमाधिकपल्योपमनोअसंख्यातमोभाग जघन्य, अनेतेत्रीश सागरोपमनीउत्कृष्टी स्थिति छे, तथा नीललेश्यानीत्रण सागरोपमाधिकपल्योपमनो असंख्यातमोभागजघन्य अने दससागरोपमाधिक पल्योपमनोअसंख्यातमो भाग उत्कृष्टीस्थितिछे.अने कापोतलेश्यानी दशहजार वरसनीजघन्यने त्रणसागरोपमाधिक पल्योपमनो असंख्यातमोभाग उत्कृष्टीस्थितिजाणवी. बीजी तिर्यं-

चगति अने त्रीजी मनुष्यगतिनेविषे ठएलेश्यानी जघन्य तथा उत्कृष्टीस्थिति अंतरमुहूर्त्तनीछे, पण तेमा एटलु विशेष जाणवुके मनुष्यगतिए शुक्ललेश्यानी उत्कृष्टस्थिति केवळीमनुष्यनी अपेक्षाएनववरसऊणी पूर्व क्रोडवरसनीहोयछे एटलुविशेषजाणवु हवे चोथी देवगतिए समुदाये ठएलेश्याहोयछे तेमां कृष्ण लेश्यानीजघन्यस्थिति दशहजारवरसनी अने उत्कृष्टीस्थितिएकपल्योपमनाअसख्यातमांभाग जेटली जाणवी, जेटली कृष्णलेश्यानीउत्कृष्टीस्थिति कहीछे तेथी एकसमयअधिक नीललेश्यानी जघन्य स्थितिछे अने उत्कृष्टीस्थितिपल्योपमना असख्यातमां भागजेटलीजाणवी, जेटली नीललेश्यानी उत्कृष्टी-स्थितिकहीछे तेथी एकसमयअधिक कापोतलेश्यानी जघन्यस्थिति छे अने उत्कृष्टी स्थिति पल्योपमनाअसख्यातमाभाग जेटली जाणवी, हवे तेजोलेश्यानी जघन्यस्थिति दशहजारवरसनीछे अने उत्कृष्टीस्थिति बेसागरोपमउपर पल्योपमना असख्यातमाभागजेटली जाणवी, जेटली तेजोलेश्यानी उत्कृष्टीस्थितिकहीछे

तेथी एकसमयअधिक पद्मलेश्यानी जघन्यस्थितिछे अने उत्कृष्टीस्थिति दशसागरोपमअधिक अंतरमुहुर्तनीजाणवी, जेटली पद्मलेश्यानी उत्कृष्टीस्थितिकही छे तेथी एक समयअधिक शुक्कलेश्यानीजघन्य स्थिति छे अने उत्कृष्टीस्थिति तेत्रीससागरोपम उपर अंतरमुहुर्तनीजाणवी.

जेम लोटामां, नाना घमामां अने मोटाघमामांथी पाणीभरेलुंहोय तेमां ते दरेकमां असंख्याता जीवछे अने ते एकवीजानीअपेक्षाए थोमा थोमा जीवकहेवाय छे, तेम कृष्ण, नील अने कापोत लेश्यानी उपर कह्या प्रमाणे पल्योपमनाअसंख्यातमांभागनीउत्कृष्टी स्थितिकहीछे ते दरेक एक वीजाथी अधिक अधिकतर जाणवी केमके असंख्यातानाअसंख्याताभेदछे एम सर्वत्रजाणवुं.

चोवीश दंमके लेश्या.

नरक गतिमां कृष्ण, नील अने कापोत ए त्रण लेश्या होय छे, तेमां पहेलीअनेवीजीनरके एक कापोत लेश्या त्रीजी नरके कापोत थोमी अने नील

घणी, चोथी नरके एकनीललेश्या पाचमीनरके नीलथो-
ड़ी अने कृष्णघणी, छठीनरके एककृष्ण लेश्या अने सात
मीनरके महाकृष्णलेश्याहोयछे दशभुवनपतिनाटकके
प्रथमनी चारलेश्याहोय छे बादर अपर्याप्ता पृथ्वीकाय,
अपकाय अने वनस्पतिकायनेविषे प्रथमनीचारलेश्या
होय अने तेओए पर्याप्तिपुरीकर्यापछी तेजो सिवाय बाकी
नी त्रण लेश्याहोयछे पृथ्वीकायादिकपांचे सुक्ष्म पर्याप्ता
तथा अपर्याप्ता, बादर तेउकाय अने वाउकाय पर्याप्ता
तथा अपर्याप्ता, विगलेंद्रिय पर्याप्तातथा अपर्याप्ताअने
समुर्छीम तिर्यच पचेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ताने विषे
प्रथमनीत्रणलेश्याहोयछे समुर्छीमनुष्यने एककृष्ण-
लेश्याहोय अनेगर्भज तिर्यच तथागर्भजमनुष्यने कृष्णा
दिकछएलेश्याहोय छे व्यतर अने वाणव्यंतरने प्रथमनी
चार लेश्याहोयछे ज्योतिषीए तथा पहेलेदेवलोके अने
बीजेदेवलोके एक तेजोलेश्या त्रीजे, चोथेअने पांचमेदेव
लोके एक पद्मलेश्या, छठादेवलोकथी बारमा देवलोकसु-
धी अने नवग्रैवेयके शुक्ल लेश्या तथा पांचअनुत्तर विमाने
परमशुक्ललेश्याहोयछे सिद्धनाजीवोअलेश्यावतजाणवा

यंत्र.

चोवीस दंडके	छ लेश्याना नाम.						
लेश्याद्वार	१ कृष्ण.	२ नील.	३ कापोत.	४ तेजो.	५ पद्म.	६ शुक्ल.	७ कुल.
नारकी १	१	१	१	०	०	०	३
दश भुवनपति १०	१	१	१	१	०	०	४
पृथ्वीकाय १	१	१	१	१	०	०	४
अपकाय १	१	१	१	१	०	०	४
तेउकाय १	१	१	१	०	०	०	३
वाउकाय १	१	१	१	०	०	०	३
वनस्पतिकाय १	१	१	१	१	०	०	४
विगलेंद्रिय ३	१	१	१	०	०	०	३
गर्भजातिर्यंच १	१	१	१	१	१	१	६
गर्भजमनुष्य १	१	१	१	१	१	१	६
व्यंतर १	१	१	१	१	०	०	४
ज्योतिष १	०	०	०	१	०	०	१
वैमानिक १	०	०	०	१	१	१	३

॥ एवं लेश्या द्वार ॥

अथ ठ्ठु इंद्रियद्वार

इंद्रिय–इन्द्र एटले परमैश्वर्यवान् आत्मा तेनु चिन्ह अथवाजीवेरचेल, सेवेल अने जीवाधिन ते इंद्रियजाणवी ते इंद्रियोपांचछे, १ स्पर्शेंद्रिय (चामडी), २ रसेंद्रिय (जीभ), ३ घ्राणेंद्रिय, (नाक), ४ चक्षुरिंद्रिय (नेत्र) अने ५ श्रोतेंद्रिय (कान), दरेकइंद्रियो बेप्रकारेछे, एक द्रवेंद्रिय अने बीजी भावेंद्रिय

द्रवेंद्रिय ते निर्माणनामकर्म अने अगोपांग नामकर्मनाउदयथी प्राप्तथायछे, तेनां बेभेद छे, १ निर्वृत्तिद्रवेंद्रिय अने २ उपकरण द्रवेंद्रिय, निर्वृत्ति द्रवेंद्रियनो बाह्य अने अभ्यतर आकार छे, तेमां बाह्याकार जातिनी अपेक्षाए घणां प्रकारनो छे, जेमके–मनुष्यनांकान सुंदरनेत्रनीबन्नेबाजुएछे, अश्वनांकान उपलाभागमांनेअणीदारछे अने हाथीनांकान मोटाविशाळनेविझणा (पखा) ना आकारेछे अथवा कोइनां नाकचपटां, कोइना अणीदारहोयछे एवीरीते पांचेइंद्रियोनां बाह्याकार घणांप्रकारनां छे

अनेअभ्यंतर आकारमां स्पर्शेंद्रियनोआकार घणां-प्रकारनो एटले पोतपोतानां शरीरसरखो, रसेंद्रि-यनोखुरपा (अस्त्रा) सरखो, घ्राणेंद्रियनो अतिमुक्त-कपुष्पसरखो, चक्षुरिंद्रियनो मसुरनीदाळसरखोअने श्रोतेंद्रियनो कदंब वृक्षनां फुलसरखोआकारछे, ए प्रमाणे निर्वृत्ति अने स्वविषयग्रहणकरवानीशक्तिरुप-उपकरणद्रव्येंद्रिय जाणवी.

भावेंद्रिय—मतिज्ञानावर्णादिकर्मोनां क्षयोप-शमप्रमाणे स्वविषयजाणवानी के समजवानी शक्ति ते भावेंद्रिय, तेनां बेभेदछे. एकलब्धिभावेंद्रिय अनेबीजी उपयोगभावेंद्रिय, लब्धि भावेंद्रिय—जाति अने गत्यादिकर्मोथी अने जातिगत्यादिनेआव-रणकरवावाळाएवा कर्मनां क्षयोपशमथी जे शक्ति उत्पन्नथायते लब्धिभावेंद्रिय कहेवाय छे. उपयोग भावेंद्रिय—इंद्रियोने पोतपोतानांविषयोमांसावधानता एटले जेज्ञाननोव्यापारते उपयोग भावेंद्रिय कहीछे.

स्पर्शेंद्रियनो विषय उनो, टाढो, भारे, हळवो, स्निग्ध, रुक्ष, मृदु अने बरसट छे, रसेंद्रियनो विषय

मीठो, खाटो, कषायेलो, तीखो अने कडुवो छे घ्राणेंद्रियनो विषय सुगंध अने दुर्गंध छे चक्षुरिंद्रियनो विषय धोळो, रातो, पीळो, नीलो अने काळो छे श्रोतेंद्रियनो विषय सचित, अचित अने मिश्र शब्द छे वधारेमांवधारे (वैक्रिय शरीरनी अपेक्षाए) स्पर्शेंद्रिय, रसेंद्रिय अने घ्राणेंद्रियनी ग्रहण शक्ति नवजोजनसुधीनीछे, चक्षुरिंद्रियनी ग्रहण शक्ति एक लाख जोजनथी ऊंचेरी अने श्रोतेंद्रियनी ग्रहण शक्ति बार जोजनसुधीनीछे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकाय अने वनस्पतिकाय ए पांच एकेंद्रियना दंडके एक स्पर्शेंद्रिय, शखविगेरे बेइंद्रियना दंडके स्पर्श अने रस, मांकण विगेरे तेइंद्रियनां दंडके स्पर्श, रस अने घ्राण, विंछी विगेरे चौरिंद्रियना दंडके स्पर्श, रस, घ्राण अने चक्षु, नारकी, दश भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी, वैमानिक, तिर्यंच अने मनुष्यनां दंडके स्पर्श, रस, घ्राण, चक्षु अने श्रोत ए पांच इंद्रियो छे.

॥ एवं इंद्रियद्वार ॥

अथ सातमुं समुद्घात द्वार.

समुद्घात–सम–एकीभाव, उत्–प्रबळता, घात–क्षय एकीभावबरूकरी घणांजकर्मनोक्षयजेनी अंदर तेनुंनाम समुद्घात अथवा वेदनादिना प्राबल्यलाघवरूकरी एकीभावना योगे घणांज कर्मक्षय छे जेक्रियानीअंदर तेनुंनाम समुद्घात, ते समुद्घातसातछे. १ वेदनासमुद्घात, २ कषाय समुद्घात, ३ मरणसमुद्घात, ४ वैक्रियसमुद्घात, ५ तैजससमुद्घात, ६ आहारकसमुद्घात अने ७ केवलीसमुद्घात.

वेदना समुद्घात–अत्यंत वेदनाउत्पन्नथवाथी तेनीअंदरआत्मानुं तन्मयपणुंथइजवुं अने तेमां घणांजकर्मनोक्षयथवो तेनुंनाम वेदनासमुद्घात. ज्यारेजीवने अत्यंतवेदनाथायछे त्यारे पोतानाआत्मप्रदेशोबहारनीकळे, ते नीकळेला आत्मप्रदेशथी पोताणनोभाग पुरीदेने लांबाकाळे भोगववालायककर्मने उदीरणाकरणवरूखेंची वर्तमानकाळेभोगवीले, जोकें

तेवखते कर्मोनोदय थाय, पण फरी अशातावेदनी-यकर्मदळ घणाज वधायछे अशाता वेदनीयनोज-समुद्घात थाय, पण शातावेदनीयनो समुद्घात नथाय कारणके जेनी शांती नथाय तेनेमाटे समुद्घातहोय, पण शांती थाय तेनेमाटे समुद्घात नहोय जेमके – पोताने क्रोधादिउदयआव्याछता तेने विषे तन्मय न थाय ने दवावीराखेतो समुद्घातथायनहि, पण क्रोधादिथयेछते तेने न दवावे [शांती धारणन करे] ने तेने विषे तन्मय एटले एकी भाव थइ जाय, तो समुद्घात थाय छे, वेदना-समुद्घातनो काळ अंतर मुहुर्तनो छे

कषायसमुद्घात–ज्यारे जीवने तिव्रकषाय थाय त्यारे कषायनीप्रबलतावडेकरीने एकीभाव [तन्मय] ना योगे पोताना आत्मप्रदेशो बहार नीकळे छे, नीकळेलाजीवप्रदेशथी पोलाणनोभाग पुरीदेछे- अने लांवाकाळे भोगववालायक कषायने उदीरणा करणवडे खेंची वर्तमानकाळे भोगवी लेछे, तेथी ते कर्मोनो तो क्षय थाय पण अशुभ परिणाम

वडे बीजा नवा कर्म घणां बंधाय छे. ते कषाय समुद घातनो काळ अंतरमुहुर्तनो छे ने पछीथी आत्म-प्रदेशो शांत थइ जाय छे.

मरण समुद्घात—ज्यारे जीवने अंतरमुहुर्त आयुष्य बाकीहोयत्यारे आत्मानाप्रदेशोने जे गतिमां जवानुंहोयत्यांसुधीलंबावेछे अने अंतरमुहुर्तनुं आयुष्य भोगवीलेछे आअवसरे ते भवसबंधीना बाकीरहेलां कर्मनोक्षयकरेछे पण ते समुद्घातथी नवांकर्मो बंधातानथी. मरणसमुद्घात असमाधीवाळो जीवकरेछे.

वैक्रिय समुद्घात—ज्यारे जीवने वैक्रिय समुद्घात करवीहोय त्यारे वैक्रियनामकर्मवडे वैक्रिययोग्यपुद्गलग्रहणकरीने आत्मप्रदेशो बहार काढी अनेकरुप करे ने वैक्रिय समुद्घात भोगवी लेछे. तेनो काळ उत्तर वैक्रियशरीरनी विकुर्वणानाप्रमाणेजाणवो.

तैजस समुद्घात—ज्यारे जीवने तैजस समुद्घात करवी होय, त्यारे तैजस नामकर्मवडे पुद्गलोग्रहण करी जेना उपर तेजो लेश्या मुकवी होय, त्यांसुधी आत्मप्रदेशो लंबावे, जेनाउपर तेजो लेश्या मूकी होय

अने ते लेश्या जो शीतळ होय तो तेने शांत करे नें उष्ण लेश्याहोयतो बाळी नाखेछे तैजस समुद्घात नो काळ अतरमुहुर्तनो छे

आहारक समुद्घात—ज्यारे जीवने आहारक समुद्घातकरवीहोयत्यारे आहारक शरीर नामकर्म-बन्धे करी आहारकनांपुद्गलोलइने मुढाहाथ प्रमाण शरीरकरे ने तेनीअदरआत्मानाप्रदेशो खेपवी महा-विदेह क्षेत्रने विषे तिर्थंकरनीऋद्धिजोवा अथवा कोइ सूक्ष्मशकानुसमाधानकरवा मोकले छे ते आहारक शरीरत्या जइ अतरमुहुर्तमां पाछुआवी विसराळथइ जाय छे

केवळी समुद्घात—ज्यारे केवळीने समुद्घात करवीहोयत्यारे पोतानाआत्मप्रदेशोने बहार काढी चौदराजलोकप्रमाण दंडकरे, बीजेसमये ते प्रदेशोने उत्तरदक्षिण लबावे, त्रीजे समये पूर्व, पश्चिम लबावे, चोथेसमये आंतरापुरे अने पाचमेसमये ते आतरा-सहरे, छठेसमये उत्तरदक्षिणना आत्मप्रदेश सहरे, सातमे समये पूर्वपश्चिमना आत्मप्रदेश सहरे अने

आठमेसमये दंडसंहरे छे, केवळीसमुद्घातवडे घणां कर्मनो क्षयकरे छे.

नारकी अने वाउकायना दंडके वेदनी, कषाय, मरण, अने वैक्रिय ए चार समुद्घात होयछे, पृथ्वीकाय, अप्पकाय, तेउकाय, वनस्पतिकाय, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चोरिंद्रिय ए सातदंडके, एक वेदना बीजी कषाय अने त्रीजी मरण समूद्घात छे. दशभुवनपतिना दशदंडक, व्यंतरनो एकदंडक, ज्योतिषीनो एकदंडक, वैमानिकनो एकदंडकने गर्भजतिर्यंचनो एकदंडक एम चौद दंडके, वेदना, कषाय, मरण, वैक्रिय अने तैजस एम पांच समुद्घात होयछे अने गर्भज मनुष्यना दंडके वेदना, कषाय, मरण, वैक्रिय, आहारक, तैजस अने केवळी एम साते समुद्घात कही छे.

॥ इति समुद्घात द्वार ॥

अथ आठमुं संघयण द्वार.

संघयण—सहनन एटले हाडना संधि विशेष प्राप्त थाय छे शरीरावस्थाना अवयवो जेणे करीने ते-

सहनन अर्थात शरीरना हाडनो दृढ दृढतरदृढतमवध तेने सघयणकहीए, ते सघयण ठ ठे १ वज्ररुपन्न नाराच, २ रुपन्ननाराच, ३ नाराच, ४ अर्धनाराच,५ कीलिका, ६ सेवार्त्त

-वज्ररुपजनाराचसघयण–वज्र–खीली, रुपन्न–पाटो, अने नाराच एटले मर्कटवध वादरीने तेनु वच्चु वे हाथे आकमा ज्रीमाने ठे तेम सामाना हाडना माहोमाहे अ।कमेआकमाजोमेनाहोय तेने मर्कटवधकहेठे, एटलेहाडने वेपासे मर्कटवध तेना उपर वीजु पाटानी पेठे फरतु हाडकु अने तेना उपर त्रणे हाडने आरपार खीलीरुप हाडकु पनो अति दृढहाड सविवध ते वज्र रुपन्ननाराच सघयण कहेवाय ठे वज्ररुपन्ननाराचसघयणवालो कदि उचेथी पत्थरउपरपमेतो ते पत्थरना चुरेचूरा यड जाय पण तेनी हाडसधि त्रुटेके वहुटे नहि ए प्रथम सघयणनो धणी अतिउत्कृष्ट विशुद्ध अध्यवसाये चडतो पदवीना देवतामाहे उपजे अने कोडक कर्म खपावी केवळज्ञानपामी मोक्षेपगजाय. अत्यन्तदृढतमसधि

वंधरुपपहेलासंघयणविना बीजासंघयणथी मोक्ष साधीशकायनहि. अति अशुभ अध्यवशाए करी सातमी नारकीए पण वज्ररुषभनाराच संघयण वाळोज जाय छे.

रुषभनाराचसंघयण—बे पासेमर्कटवंध अने उपर पाटो होय ते रुषभनाराचसंघयणकहेवाय. ए रुषभनाराचसंघयणनोधणी अति उत्कृष्ट विशुद्ध अध्यवसाये बारमा अच्युत देवलोक सुधी अने अति संक्लिष्ट अध्यवसाये छठी नारकी सुधी जाय छे.

नाराचसंघयण—बे पासे मर्कटवंध होय पण उपरपाटोकेखीलीनहोय ते नाराचसंघयण कहेवाय. ए नाराच संघयणनो धणी अतिउत्कृष्ट विशुद्ध अध्यवसाये दशमाप्राणतदेवलोकसुधी अने अति संक्लिष्ट अध्यवसाये पांचमी धुमप्रभानारकी सुधी जाय छे.

अर्ध नाराच संघयण—हाडसंधिना एक पासाए मर्कटवंध अने बीजा पासाएकीलिका होय पण बन्ने पासाएमर्कटवंध, पाटोकेखीलिनहोय ते अर्धनाराच

कहेवाय. ए अर्धनाराच सघयणनो धणी अति विशुद्द अध्यवसाए करी छेवट आठमा सहस्रार देवलोक सुधी अने अतिसक्लिष्टअध्यवसाए चोथी पंकप्रभा नारकी सुधी जाय छे.

कीलिकासंघयण—हाडसंधिवध फक्त एक खीलिएज होय पण मर्कटवधके पाटो न होय ते कीलिका सघयण कहेवाय ए कीलिका सघयणनोधणी अति विशुद्द अध्यवसाए करी छेवट छठा लातक देवलोक सुधी अने सक्लिष्टअध्यवसाए त्रीजीवालुका प्रभा नारकी सुधी जाय छे

सेवार्त्त—हाडकाना छेडा लगे एकएक वीजानी जोडे लागेला होय एटले अडेलां होय पण खीलि पाटो के मर्कट वध न होय ते सेवार्त्त सघयण कहेवाय. ए सेवार्त्त संघयणनोधणी अति विशुद्द अध्यवसाएकरी छेवट वहुमां वहु चोथा माहेंद्र देवलोक सुधीजाय अने अति सक्लिष्टअध्यवसाए छेवट वीजी शर्करा प्रभा नारकीसुधी जायछे.

गर्भज-मनुष्य तथा गर्भज तिर्यंचना दंडके छए संघयण होय. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय ए त्रण दंडकने विषे एक सेवार्त्त संघयण होय. अने नारकी, भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषीने वैमानिक ए चौद दंडक तथा पांच एकेंद्रियना पांच दंडकमळी ओगणीश दंडकना जीव छए संघयणरहीत एटले असंघयणी कह्या छे, कारणके ए ओगणीशदंडकना जीवोने हाड मांस होय नहि अने हाड मांस विना संघयण होतु नथी. केटलाएक आचार्यो तिर्यंच पंचेंद्रिय संमूर्छिम अने मनुष्य संमूर्छिमने छए संघयण, पांचे एकेंद्रियने सेवार्त्त संघयण अने तेरदेवतानादंडके वज्ररुषभ नाराच संघयण कहेछे पण ते कथन औपचारीक जाणवुं. तिर्थंकर, चक्रवर्ती, वळदेव, वासुदेव, तद्भव मोक्षगामी मनुष्य अने असंख्याता वरसना आयुषवाळा तिर्यंच तथा मनुष्योने पहेलुंज संघयण कह्युं छे.

॥ इति संघयणद्वार ॥

अथ नवमुं सस्थान द्वार

सस्थान–जे आकृतियें प्राणीउ रूडी रीते रहेछे एवो शरीरनो आकार विशेष तेने सस्थान कहीए ते संस्थान वे प्रकारे छे एक जीवसवधीने वीजु अजीव सवधी, तेमा जीवसवधी सस्थान ७ प्रकारना छे तेना नाम एक समचतुरस्र वीजु न्यग्रोध, त्रीजु सादि, चोथु वामन पाचमु कुब्ज अने छठ्ठु हुंडक वीजु अजीव सवधी सस्थान ते पाच प्रकारना छे तेना नाम, एक चोखुणुं, वीजु त्रीखुणु त्रीजु वाटलु एटले चुडीना आकारे चोथु गोळ एटले थाळीना आकारे, अने पाचमुं लावु, एम जीव सवंधी अने अजीव सवधी संस्थान कह्या तेमा हवे जीवसंवधी सस्थाननु अहिं प्रयोजन छे. माटे तेनु वर्णन निचे प्रमाणे जाणवु.

समचतुरस्र संस्थान–समचोरस आकार जेमके पर्यंकासने वेठा छता चारवाजुए सरखु माप थाय ते आवी रीते, जमणा ढींचणथी डावा ढींचण सुधीनी जेटली दोरी थाय तेटलीज डावा ढींचणथी जमणा

खन्ने ने जमणा ढींचणथी माबा खन्ने तथा पर्यंकाशन नाभिभागथी माथा सुधी एम चारे दोरी सरखी थाय ते समचतुरस्त्र संस्थान अथवा पोताना एकसो आठअंगुळ प्रमाण देहनराय एवुं सर्वांगसुंदर नला लक्षणवाळुं ते समचतुरस्त्र संस्थान जाणवुं.

न्यग्रोध परिमंडल संस्थान--वडवृक्षनी पेठे नाभि उपरनो नाग सुंदर प्रमाणोपेत सुलक्षणवान् अने नाभिनी निचेनो नाग असुंदर अलक्षणोपेत होय ते न्यग्रोध परिमंडल संस्थान जाणवुं.

सादि संस्थान--आदिनुं एटले नाभिनी निचेनुं सुलक्षण प्रमाणोपेत अने नाभिना उपरनुं असुंदर अलक्षणोपेत होय ते सादि संस्थान जाणवुं.

वामन संस्थान--पीठ, उदर अने हृदय ए हीन लक्षणो होय अने मस्तक, कोट (कंठ), हाथ अने पग एटलां अवयवो सुलक्षणा प्रमाणोपेत होय ते वामन संस्थान जाणवुं.

कुब्ज संस्थान--कुबडुं ते वामन करतां वीपरीत एटले पीठ,उदर अने हृदय ए सुलक्षणा प्रमाणोपेत होय

वनस्पतिकाय ए पांच एकेंद्रियने, स्पर्शेंद्रिय, कायबल ३ श्वसोश्वास अने ४ आयुष्य एम चार प्राण होयछे शख विगेरे वेइन्द्रियने उपर कहेला चार प्राणनी साथे रसेंद्रिय अने वचनबल सहित छ प्राण होयछे कीडी, माकण, कानखजूरा विगेरे तेइन्द्रियजीवोने उपर कहेलां छ प्राणनी साथे घ्राणेंद्रिय सहित सातप्राण होय छे माखी, भमरा, भमरीओ विगेरे चौरिंद्रियजीवोने उपर कहेला सात प्राणनी साथे चक्षुरिंद्रिय सहित आठ प्राण होय छे असज्ञी तिर्यंच पचेंद्रियने उपर कहेला आठ प्राणनी साथे श्रोतेंद्रिय सहित नव प्राण होय छे अने असज्ञी (समूर्छिम) मनुष्यने वचनबल नहि होवाथी अने श्वासोश्वास पर्याप्ति पुरी न करे माटे ने सात के आठ प्राण होय छे नारकी, दशभुवन ति, व्यतर, ज्योतिषी, वैमानिक, गर्भज तिर्यंच पचें य अने मनुष्य ए सर्वसज्ञीपचेंद्रियने पाच इद्रिय, बल, श्वासोश्वास अने आयुष्य एम दशे प्राण प्राणनी साथे जीवनेजे वियोग थाय नाम ाय छे, सि[redacted] जीवोने शरीर नहि

मनुष्य तथा बारमा देवलोक सुधीना देवो उत्तरवैक्रियशरीरकरेतो ते घणां प्रकारनां संस्थाने(आकारे) करी शके छे. नवग्रैवेयक तथा पांच अनुत्तर विमानवासीदेवोने उत्तरवैक्रियशरीरकरवानीशक्ति छे पण तेवा शरीरनुं तेमनेप्रयोजननहिहोवाथी कदीए उत्तरवैक्रिय शरीरकरतांनथी. नारकीउत्तरवैक्रिय शरीर करे तो ते पण शरीरहुंडक संस्थानेज जाणवुं.

॥ इति संस्थान द्वार ॥

अथ दशमुं प्राणद्वार.

प्राणने धारण करे ते प्राणी-जीव कहेवाय छे. प्राण बेप्रकारे छे एकद्रव्यप्राण अने बीजुं भावप्राण, तेमां शरीर संबंधीभवोपग्राही आत्मसंबंध ते द्रव्यप्राण अने आत्मानाज्ञानादिगुणते भावप्राण जाणवां. स्पर्शेंद्रिय, रसेंद्रिय, घ्राणेंद्रिय, चक्षुरिंद्रियने श्रोतेंद्रिय तथा मनबल, वचनबल, ने कायबल अने आयुष्य तथा श्वासोश्वास ए दश द्रव्यप्राण जाणवां, ज्ञान, दर्शन, चारित्र अने वीर्य एचार भावप्राण कह्यां छे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकाय अने

वनस्पतिकाय ए पांच एकेंद्रियने, स्पर्शेंद्रिय, कायवल ३ श्वसोश्वास अने ४ आयुष्य एम चार प्राण होयछे शख विगेरे बेइंद्रियने उपर कहेला चार प्राणनी साथे रसेंद्रिय अने वचनवल सहित ठ प्राण होयछे कीमी, माकण, कानखजूरा विगेरे तेइंद्रियजीवोने उपर कहेलां ठ प्राणनी साथे घ्राणेंद्रिय सहित सातप्राण होय छे माखी, भ्रमरा, भ्रमरीउ विगेरे चौरिंद्रियजीवोने उपर कहेलां सात प्राणनी साथे चक्षुरिंद्रिय सहित आठ प्राण होय छे असज्ञी तिर्यंच पचेंद्रियने उपर कहेला आठ प्राणनी साथे श्रोतेंद्रिय सहित नव प्राण होय छे अने असंज्ञी (समूर्छिम) मनुष्यने वचनवल नहि होवाथी अने श्वासोश्वास पर्याप्ति पुरी न करे माटे तेने सात के आठ प्राण होय छे नारकी, दशभुवन पति, व्यतर, ज्योतिषी, वैमानिक, गर्भज तिर्यंच पचेंद्रिय अने मनुष्य ए सर्वसज्ञीपचेंद्रियने पांच इंद्रिय, त्रणवल, श्वासोश्वास अने आयुष्य एम दश प्राण होयछे. प्राणनी साथे जीवनेजे वियोग थाय तेनु नाम मरण कहेवाय छे. सिद्धना जीवोने शरीर विगेरे नहि

होवाथी द्रव्य प्राणतो नथी पणनिजआत्मगुण अनंत ज्ञानादि चारे भावप्राण होय छे.

॥ इति प्राण द्वार ॥

अथ अगियारमुं पर्याप्ति द्वार.

पर्याप्ति–पुद्गलोपचयजः पुद्गल ग्रहणपरिणमन हेतुः शक्ति विशेषः–पुद्गलना उपचयथी थयो (जे) पुद्गल ग्रहण परिणमन हेतुरुप शक्ति विशेष, तेने पर्याप्ति कहे छे.

जीवने एक गतिथी बीजी गतिए जातां साथे तैजस अने कार्मणशरीर होयछे. ते शरीरवडे करीनेजीव यथायोग्य आहारने ग्रहण करे छे ने पछी ए आहारद्वाराए चार, पांचके छ विभागे जीववीर्य प्रवृती एटले शक्ति फोरवे छे, केमके स्वयोग्य सर्व पर्याप्ति जीव साथेज आरंभे ने पुरी अनुक्रमे करे छे. पर्याप्ति छ छे. १ आहारपर्याप्ति, २ शरीरपर्याप्ति, ३ इंद्रिय पर्याप्ति, ४ श्वासोश्वासपर्याप्ति, ५ भाषापर्याप्ति, अने ६ मनपर्याप्ति.

प्रथम आहारने ग्रहणकरी परिणमावी रसख-

सादि जुदा करवानी शक्तिविशेष तेने आहारपर्याप्ति कहे छे रसपणेपरिणामने पामेल आहारने रस, रुधिर, मांस, मेद, अस्थि (हाडकां) मज्जा तथा वीर्य एसातधातुपणेपरिणमावीने शरीरनिपजाववानी शक्ति विशेष तेनेबीजी शरीरपार्याप्तिकहेछे. सातधातुपणे परिणामनेपामेलजेरस ते जेने जेटलीद्रव्यइद्रियोजोइए.तेने तेटलीइद्रियपणेपरिणमाववानीजेशक्तिविशेष तेने इद्रियपर्याप्ति कहे छे, जे वडे श्वासोश्वासयोग्य पुद्गल ग्रहण करीने श्वासोश्वासपणेपरिणमावी श्वासोश्वासलेवा मुकवानीशक्तिविशेपने श्वासोश्वासपर्याप्ति कहेछे भाषा वर्गणा योग्यपुद्गलद्रव्यग्रहीवचनपणे परिणमावी अवलंबी मुकवानी जे शक्तिविशेप तेने भाषापर्याप्तिकहेछे मनोवर्गणा योग्य पुद्गलग्रहणकरी तेने मनपणेपरिणमावी अवलंबी लेवा मुकवानी शक्ति विशेप तेने मनपर्याप्ति कहे छे

औदारिक शरीरवाळो पहेली आहार पर्याप्ति एक समयमां अने बाकीनीबीजी सर्वेपर्याप्तिउअनुक्रमे अंतरमुहुर्तमा एक पछी एक पुरण करे छे. वै-

क्रियशरीरवाळो एक शरीरपर्याप्ति अंतर मुहुर्तमां अने बाकीनीपांचेपर्याप्तिउ एक एक समयमां अनुक्रमे एकपछी एकपुरीकरेछे.

आहार, शरीर अने इंद्रिय पर्याप्ति पुरी कर्या सिवाय कोइ जीव मरण पामे नहि. स्वयोग्य सर्व पर्याप्तिपुरीकरे तेने पर्याप्तो अने स्वयोग्य सर्वपर्याप्ति पुरीकरीनथी त्यांसुधीतेने अपर्याप्तो कहेवायछे. पर्याप्तिनां बे भेद छे, एक लब्धिपर्याप्तिने बीजी करण पर्याप्ति स्वयोग्य सर्वपर्याप्ति पुरीकरी नथी पण करशे ते लब्धिपर्याप्ति अने स्वयोग्य सर्व पर्याप्तिपुरीकरी लीधी छे तेने करणपर्याप्ति कहेछे. अपर्याप्ति पण बे प्रकारनीछे एक लब्धि अपर्याप्ति ने बीजी करण अपर्याप्ति. स्वयोग्य सर्वपर्याप्ति पुरीकरशेजनहि तेने लब्धिअपर्याप्ति अने स्वयोग्य सर्व पर्याप्तिपुरीकरी नथी पण करशे तेने करण अपर्याप्ति कहेवाय छे.

पर्याप्ति नाम कर्मना उदयथी लब्धिपर्याप्ति अने अपर्याप्ति नाम कर्मना उदयथी लब्धि अपर्याप्ति प्राप्त थाय छे, पण करणपर्याप्ति अने करण

अपर्याप्ति नाम मात्रछे, एकर्मना उदयथी थतीनथी जेम देवतापर्याप्तिपुरीकरेज पणज्यासुधी पुरीकरीनथी त्यां सुधी तेनु काडक नाम आपवु जोइए माटे तेने करण अपर्याप्ति कहेछे, अने सर्वे पर्याप्तिउ पुरीकरी लीधीछे एम जणाववानेमाटे तेने करणपर्याप्ति कहेछे

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकाय अने वनस्पतिकाए एकेंद्रिय जीवोने आहार,शरीर, इंद्रिय अने श्वासोश्वास एम चार पर्याप्तिउ कही छे बेइं-द्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय तथा असंज्ञीपचेंद्रियने उपरनी चार पर्याप्ति साथे भाषा पर्याप्तिसहित पाच पर्याप्ति कही छे नारकी, दशभुवनपति, व्यतर, ज्यो-तिषी अने वैमानिक तथा गर्भजतिर्यंच पचेंद्रियअने मनुष्य ए सर्वे संज्ञी पचेंद्रियने उपर कहेली पाच-पर्याप्तिसाथे मनपर्याप्तिसहित छए पर्याप्ति होयछे.

॥ इतिपर्याप्तिद्वार ॥

अथ नारमु योनीद्वार

योनी—उत्पत्ति स्थानक—सामान्ये जेजे जीवना उत्पत्ति स्थानक वर्ण,गंध, रस अने स्पर्शे करी सरखा

होय, ते सर्वे एकजाती योनीमांहे गणीए, जेम गोबरना गणमांहे जुदा जुदा कीमा, कमीआ, वींछी विगेरे घणां जीव उपजे छे, ते सर्वना जुदा जुदा कुळ छे, पण योनी तो एकज गणाय, एवी रीते गणतां सर्व संसारी जीवोनी चोरासी लाख योनी छे.

पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय, वाउकायनी सात लाख अने साधारण वनस्पतिकायनी चौदलाख तथा प्रत्येक वनस्पतिकायनी दशलाख योनी कही छे. बे इंद्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रियनी बब्बे लाख, गर्भज तिर्यंचपंचेंद्रियनीचारलाख, नारकीनी चारलाख तथा चारनिकायनादेवतानी चारलाख अने मनुष्यनी चौद लाख एम सर्वेमळी संसारीजीवोनी चोरासी लाख योनीकहीछे अने सिद्धना जीवोने शरीर नहि होवाथी योनी पण नथी.

देवता तथा नारकीनी अचित्त योनी होयछे, गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय तथा गर्भज मनुष्यनी कांइक सचित्तने कांइक अचित्तरुप मिश्र योनीछे अने एकेंद्रिय तथा विगलेंद्रियनीमांहे कोइकनी सचित्त, कोइ-

कनी अचित्तने कोइकनी सचित अचित्तरुप मिश्रयोनी कहीछे देवता, नारकी अने एकेंन्द्रियनी योनी ढाकेली होयछे विगलेंद्रियनी प्रगट (उघाडी) अने गर्न्नज तिर्यंच पचेंद्रिय तथा गर्न्नज मनुष्यनी कांइक ढांकेली ने कांइक प्रगट एटले गर्न्न होवाथी वाहेर पेट मोटु देखाय अने माहे देखाय नहि तेमाटे एने काइक ढाकेली अने कांइक प्रगट एमवेप्रकारे योनी कहीछे साते नारकीमाहे केटलाएकनी उष्ण योनी ने केटलाएकनी शीतयोनी होयछे गर्न्नजतिर्यंचपचेंद्रिय, गर्न्नजमनुष्य अने चारेनिकायनादेवतानी कांइकशीत अने कांइकउष्णरुप मिश्रयोनी होय छे, तेउकायनी उष्णयोनी अने पृथ्वीकाय, अपकाय, वाउकाय ने वस्पतिकाय तथा वेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय अने चौरिंद्रिय माहे कोइकनीउष्ण, कोइकनी शीतने कोइकनी शीतउष्णरुप मिश्रयोनीकहीछे

॥ इति योनी द्वार ॥

अथ तेरमु कुलकोटी द्वार.

जीवोने उपजवानीयोनीमांहे १९७५०००००००००००० कुलनीकोटी छे तेमां पृथ्वीकाय ने विषे बार लाख कुलकोटी अपकायनेविषे सात लाख कुलकोटी, तेउकायने विषे त्रणलाख कुलकोटी वाउकायने विषे सात लाख कुलकोटी अने वनस्पतिकायनेविषे अठावीस लाख कुलकोटी बेइंद्रियने विषे सात लाख कुलकोटी तेइंद्रियने विषे आठ लाख कुलकोटी अने चौरिंद्रियनेविषे नवलाख कुलकोटी, जलचरने विषे साडाबार लाख कुलकोटी, खेचरनेविषे बारलाख कुलकोटी चोपगा ने विषे दश लाख कुलकोटी उरपरिसर्पनेविषे दशलाख कुलकोटी अने भूजपरिसर्पने विषे नवलाख कुलकोटी जाणवी, एमज मनुष्यनेविषे बारलाख कुलकोटी, देवतानेविषे छवीसलाखकुलकोटी अने नारकीने विषे पचीसलाख कुलकोटीछे. ए सर्व मळीने जीवोना एक कोडा कोड, सत्ताणुं लाखकोड पचासहजारकोड कुल कह्यां छे.

॥ इति कुलकोटी द्वार ॥

अथ चौदमु ज्ञानद्वार

ज्ञान–जेने करी वस्तुनु स्वरुप जाणीए, गुणपर्याये करी वस्तुनो निर्णय करीए तेनु नाम ज्ञान, अथवा सामान्य विशेषात्मक वस्तुने विषे विशेष ग्रहणात्मक जे बोध तेनु नाम ज्ञान कहेवायछे १ मति ज्ञान, २ श्रुतज्ञान, ३ अवधिज्ञान, ४ मन पर्यवज्ञान, अने ५ केवलज्ञान एम ज्ञान पांच प्रकारनुं छे पाच इन्द्रिय तथा मनवडे नियत वस्तुनु जीवने जे ज्ञान, तेनु नाम मतिज्ञान सांभळवे करी जाणीए एटले सम्यक प्रकारे शास्त्र जाणवा, वाचवा तथा सांभळवाथी मननपूर्वक वस्तुनु जीवने जे ज्ञान थाय तेनुं नाम श्रुतज्ञान इन्द्रियादिकनी अपेक्षा विना मर्यादा प्रमाणे रुपी वस्तुनु जीवने जे ज्ञान थाय तेनु नाम अवधिज्ञान, सञ्ज्ञी पचेन्द्रिय जीवना मनोगत भावनु अर्थात् मनचिंतित अर्थनु जीवने जे ज्ञान थाय तेनु नाम मन पर्यवज्ञान सम्पूर्ण लोकालोकनु तथा जीवअजीवना सर्व गुण पर्यायोनु तथा रुपी अरुपी सर्व वस्तुओनु जीवने जे ज्ञान थाय तेनु नाम केवळज्ञान

सर्व ज्ञानावरणी कर्मनो क्षय थवाथी, आवरणरुप उपाधी रहीत, केवळज्ञान सर्वथा एकज प्रकारनुं छे अने बाकीना चारे ज्ञान ज्ञानावरणीय कर्मना क्षयोपशम प्रमाणे होवाथी घणां प्रकारनां छे. मतिज्ञान ने श्रुतज्ञान परोक्ष छे अने अवधिज्ञान, मनः पर्यवज्ञान तथा केवळज्ञान प्रत्यक्ष कह्यां छे.

दश भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक ए देवताना तेर दंडके तथा नारकी अने गर्भज तिर्यंचपंचेंद्रियना दंडके सम्यकदृष्टि जीवने मतिज्ञान, श्रुतज्ञान अने अवधिज्ञान एम त्रण ज्ञान होय छे, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, अने चौरिंद्रिय ए त्रण विकलेंद्रियना दंडके अपर्याप्तावस्थाए केटलाएक जीवोने मतिज्ञान अने श्रुतज्ञान एम बे ज्ञान सिद्धांतने विषे कह्यां छे. गर्भज मनुष्यना दंडके पांचे ज्ञान कह्याछे. पांच एकेंद्रियना दंडके एकज मिथ्यात्व गुणठाणुं होवाथी ते जीवोने ज्ञान होतुं नथी. सिद्धना जीवोने केवळज्ञान होय छे.

॥ इति ज्ञान द्वार ॥

अथ पदरमु अज्ञानद्वार

अज्ञान–अनंत धर्मात्मक वस्तुने मोहनीकर्मना उदयथी एकरुप पुर्णकरीजाणे, ससार हेतु तेने मोक्ष हेतु जाणे, एकांते ग्रहण करवारुप अथवा त्याग करवारुप एम एकातेज वस्तु स्वरुप माने पण उभय रुप नजाणे, माटे मिथ्यात्वना उदये करीने मिथ्यात्वीनु जाणपणु ते अजाणरुपज होय तेनु नाम अज्ञान कह्यु छे १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ विभंगज्ञान एम त्रण प्रकारना अज्ञान कह्या छे

तेर देवताना दंडक एक गर्भज मनुष्यनो तथा एक गर्भज तिर्यंचनो अने एक नारकीनो दंडक एम सर्व मळीने सोळदंडकने विषे त्रण अज्ञान लाभे अने पाच एकेंद्रियना तथा त्रण विगलेंद्रियना दंडके एम आठदंडके एक विभंगज्ञान विना बाकीना बे अज्ञान कह्या छे.

॥ इति अज्ञान द्वार ॥

अथ सोळमु दर्शन द्वार

दर्शन–सामान्यपणे निराकारोपयोगरुप वस्तु

नो जे अववोध तेनुंनाम दर्शन १ चक्षुदर्शन, २ अचक्षुदर्शन, ३ अवधिदर्शन, ४ केवळदर्शन एम चार प्रकारे दर्शन छे.

चक्षुदर्शन–घटादि पदार्थोने आंखोवडे सामान्य पणे देखवुं ते. अचक्षुदर्शन एटले चक्षु सिवाय बाकीनी इंद्रियो जे स्पर्शन, रसन, घ्राणन, श्रोतन अने नोइंद्रिय जे मन एणे करी शब्दादिक अर्थनो जे सामान्याववोध थाय ते अचक्षुदर्शन, द्रव्य, क्षेत्र, काळने भाव ए चार मर्यादा मांहे रह्यां जे रुपी द्रव्य तेनो सामान्याववोध ते त्रीजुं अवधिदर्शन, सर्वद्रव्यनो सामान्याववोध ते निरावरण अप्रतिपातीएवुं चोथुं केवळ दर्शन जाणवुं. ए चार दर्शन अनाकार छे, कारणके जाति, गुण, क्रियादिक विशेषण रहित तथा वस्तुना आकार रहित केवळ आ कांइक छे एवुं देखीए तेनुं नाम दर्शन कह्युं छे.

पृथ्वीकायादि पांच एकेंद्रियना पांच दंडक, बे इंद्रियनो एकदंडकअने तेइंद्रियनो एक दंडक एम सात दंडकने विषे एक अचक्षु दर्शन होय, चौरिंद्रि-

यनादंरुके चक्षुदर्शन तथा अचक्षुदर्शनकह्युं छे तेर देवताना दंरुक, एक नारकीनो दंरुक अने एक तिर्यंच पचेंद्रियनो दंरुक एम पदर दंरुकने विषे चक्षुदर्शन, अचक्षुदर्शन अने अवधिदर्शन एम त्रण दर्शन होय अने मनुष्यना दंरुके केवळदर्शन सहीत चारे दर्शन होय छे. सिद्धना जीवोने एक केवळदर्शन होय छे

॥ इति दर्शन द्वार ॥

अथ सत्तरमु दृष्टि द्वार

दृष्टि—जे अवलोकनकरवु तेने दृष्टिकहीए ते दृष्टि त्रण प्रकारे छे १ सम्यग् दृष्टि, १ मिथ्यात्वदृष्टि अने ३ मिश्रदृष्टि तेमां श्री वितरागे कहेलां वस्तुतत्वनु ज्ञानथाय ते प्रथम सम्यग् दृष्टिजाणवी सम्यग्दृष्टिना लक्षणथी जे विपरीत ते बीजी मिथ्यात्वदृष्टि तथा सारु अथवा मातु ज्ञान वेहुने विषे जे खरापणानु थाय ते त्रीजी मिश्रदृष्टि जाणवी.

पृथ्वीकायादिकपांच एकेंद्रियनादंरुके एक मिथ्यात्वदृष्टिछे. विगलेंद्रियनात्रणदंरुके एक मिथ्या-

त्वदृष्टि अने बीजी सम्यक्त्वदृष्टि एम बे दृष्टि कहीछे कारणके जे जीव परभवथी सास्वादन सम्यक्त्व सहीत आवे छे तेने अपर्याप्तावस्थाए सम्यक्त्व दृष्टि होय छे ते अपेक्षाए विगलेंद्रियना दंडके बे दृष्टि जाणवी, तेर देवताना दंडके गर्भज मनुष्य अने तिर्यंचना दंडके तथा नारकीना दंडके एम सोळ दंडके त्रण दृष्टि कही छे. पण एमां नव ग्रैवेयके एक सम्यक्त्व अने बीजी मिथ्यात्व ए बे दृष्टि लाभे तथा पांच अनुत्तर विमाने एक सम्यक्त्व दृष्टिज लाभे तथा समुर्छिम तिर्यंचने समयक्त्व अने मिथ्यात्व ए बे दृष्टिज लाभे अने समुर्छिम मनुष्यने एक मिथ्यात्व दृष्टि कही छे.

॥ इति दृष्टि द्वार ॥

अथ अढारमुं योगद्वार.

योग–युक्तथवुं तेने योगकहीए अथवा जीवना बलवीर्य, शक्ति, पराक्रमने योग कहीए, अथवा योग एटले व्यापार तेयोग त्रणप्रकारनांछे मन १ योग २ वचन योग अने ३ काययोग.

मनयोग एटले मननोव्यापार ते चारप्रकारे छे १ सत्यमनोयोग, २ असत्यमनोयोग, ३ सत्यासत्य-मनोयोग अने ४ असत्याअमृषा मनोयोग वचन योग एटले भाषानो व्यापार ते चार प्रकारे छे १ सत्य वचनयोग २ असत्य वचनयोग ३ सत्यासत्य (मिश्र) वचनयोग अने ४ असत्याअमृषा वचनयोग, काय-योग एटले कायानोव्यापार ते सातप्रकारे छे १ औदारिक काययोग २ औदारिक मिश्र काययोग ३ वैक्रिय काययोग ४ वैक्रिय मिश्र काययोग ५ आ-हारक काययोग ६ आहारकमिश्रकाययोग अने ७ कार्मणकाययोग ए प्रमाणे बधामळीने पदर योग कह्या छे

सत्य मनयोग एटले वस्तुने वस्तुरुपे चितववी जेमके जीवादिक पदार्थ द्रव्यरुपे नित्य, पर्यायरुपे अनित्य एम अनेकांतपणे चितववु ते सत्य मनयोग अने तेथी विपरीत ते असत्य मनयोग जेम जीवा-दिक पदार्थ एकांतपणे नित्य विश्वव्यापी इत्यादिक चिंतववु तेनुं नाम असत्यमनयोग सत्यासत्य मनो-

योग एटले कांइक साचुं कांइक जुठुं एम मिश्र न्नावे चिंतववुं जेमके आजे गाममां दश जनम्या दश मुआ एम अनुमाने कांइक साचुं जुठुं चिंतववुं. असत्या अमृषामनोयोग एटले आनुं अमुक नाम छे, आ अमुक जात छे, आ वस्तु लाव. आ वस्तु ले इत्यादिक चिंतववुं तेथी जीनवचन विराधाय नहि माटे जुठ पण नहि अने साच पण नहीं एवुं व्यवहारिक चिंतववुं. साचा वचननुं आत्मानीसाथेजोमवुं ते सत्य वचनयोग, असत्यवचननी साथे आत्माने जोमवुं ते असत्यवचनयोग, कांइक सत्य अने कांइक असत्य एम मिश्रन्नाषा बोले ते सत्यासत्य वचनयोग, हे देवदत्त चोपमी लाव ब्रह्मदत्त अमुक गाम गयो एम बोलवुं अर्थात् आमंत्रण, याचना विगेरे करवु ते सत्याअमृषावचनयोगजाणवो. औदारिक शरीरने योगे जे जीवनो व्यापार ते औदारिक काययोग, अने अपर्याप्तावस्थाए मनुष्य अने तिर्यंचने कार्मण साथे मिश्र जे औदारिक पुद्गलजन्य व्यापारने औदारिक मिश्रयोग जाणवो. वैक्रिय शरीरने

योगे जे जीवनो व्यापार ते वैक्रिययोग अने देवता तथा नारकीने अपर्याप्तावस्थाए कार्मण साथे मिश्र जे वैक्रिय पुद्गल अथवा मनुष्यादिकने उत्तर वैक्रिय करतां ज्या सुधी तेनीपर्याप्तिपुरीथइनथी त्या सुधी औदारिक पुद्गल साथे वैक्रिय पुद्गल मिश्र होय तेनाथी थतो जीवनोव्यापार ते वैक्रियमिश्रयोग जाणवो आहारक शरीरनेयोगे जे जीवनो व्यापार ते आहारक काययोग अने आहारकशरीर करतां ज्यां सुधी तेनीपर्याप्तिपुरीकरीनथी त्यां सुधी औदारिक शरीर साथे आहारक मिश्र होय तेनाथी थतो जे जीवनो व्यापार ते आहारकमिश्रयोग जाणवो. सातमुं कार्मण काययोग एटले कर्मदळ साथे आत्मप्रदेशनु मळवुं ते कार्मण शरीर कहीए तेणे करी परभवादिकथी आगमन शक्ति तेनु नाम कार्मणकाययोग जाणवो, तैजस शरीर अने कार्मण शरीर सर्वदा होय तेथी तैजस काययोग मांहेज गण्यो छे एम जाणवु

देवताना तेर दंडक, नारकीनो एक दंडक एम

चौद दंडके मनना चार, वचनना चार तथा वैक्रिय-
काययोग, वेक्रियमिश्रकाययोग अने कार्मणकाय-
योग ए त्रण योग कायाना मळीने अगियार योग
कह्यां छे. तिर्यंचना दंडके एक आहारककाययोग
अने बीजो आहारक मिश्रकाययोग वर्जीने बाकीना
तेर योग कह्यां छे, गर्भजमनुष्यना दंडकनेविषे
पंदर योग होय छे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौ-
रिंद्रियना दंडके एक औदारिककाययोग, बीजो औ-
दारिक मिश्रकाययोग, त्रीजो कार्मणकाययोग अने
चोथो असत्यामृषावचनयोग एम चार योगकह्यां छे.
वाउकायना एकदंडकनेविषे एक औदारिककाययोग,
बीजो औदारीकमिश्र काययोग, त्रीजो वैक्रियकाय-
योग, चोथोवैक्रिय मिश्र काययोग,अने पांचमो कार्म-
णकाययोग एम पांचयोग कह्यां छे. पृथ्वीकाय, अप-
काय,तेउकाय अने वनस्पतिकायना दंडके एक औदा-
रिक काययोग, बीजो औदारिकमिश्रकाययोग अने
त्रीजो कार्मण काययोग एम त्रणयोगकह्यां छे, सिद्धना
जीवो अयोगी छे. ॥ इति योगद्वार. ॥

अथ त्रेगणीसमु उपयोग द्वार

उपयोग—वस्तुस्वरुपने ओळखवा, जाणवा, प्रकाशवाने विषे जेउपयोगीहोय तेनुनाम उपयोग ए जीवनुलक्षण जीवस्वभावचेतनारुपजाणवु, ते उपयोग साकार अने निराकार एम बे प्रकारनो छे तेमां दरेकवस्तुने नियमेकरीग्रहणकरवी एज तेनो परिणामरुपआकार तेजेनेकरीनेथाय ते पांचज्ञान अने त्रणअज्ञानरुप आठ प्रकारे साकार उपयोग जाणवो अने ए लक्षणेथीभीन्न उपयोग ते निराकारचार प्रकारना दर्शनरुपजाणवो साकारने निराकार बने मळीने बार प्रकारना उपयोग कह्यां छे.

मनुष्यना दंडके बारउपयोगहोयछे नारकीनो एकदंडक, तिर्यचपचेंद्रियनो एकदंडक तथा देवताना तेरदंडक ए पदरदंडकनेविषे केवळज्ञान, केवळदर्शन अने मन,पर्यव ज्ञानविना बाकीना नवउपयोगहोयछे बेइंद्रिय तथा तेइंद्रियना दंडके एक मतिज्ञान बीजु श्रुतज्ञान त्रीजु

मतिअज्ञान चोथुं श्रुत अज्ञान अने पांचमुं अचक्षु दर्शन ए पांच उपयोग होय, अने चौरिंद्रियना दंडके ए पांच उपयोगनीसाथे एक चक्षुदर्शनसहीत छ उपयोग होय छे, पृथ्वीकायादि पांच थावरना दंडके एक मतिअज्ञान बीजुं श्रुतअज्ञान अने त्रीजुं अचक्षुदर्शन एम त्रणउपयोग होय. समुर्छिम तिर्यंचने मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन ए छ उपयोग कह्या छे. समुर्छिम मनुष्यने मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन एम चार उपयोग कह्या छे. सिद्धना जीवने एक केवळदर्शन अने बीजुं केवळज्ञान ए बे उपयोग जाणवा. एक समये जीवने एक उपयोग होय. छदमस्थ जीवने पहेले समये दर्शन अने बीजे समये ज्ञान तथा केवळीभगवानने तो पहेले समये ज्ञान (विशेषावबोध) अने बीजे समये दर्शन (सामान्याव बोध) होय छे.

इति उपयोगद्वार.

अथ वीशमु गुणस्थानकद्वार

गुणस्थान–गुण जे जीवना ज्ञान, दर्शन, चारित्रादि गुण तेनुं स्थान अशुद्ध, शुद्ध, शुद्धतर, शुद्धतम विगेरे अध्यवसायने गुणस्थानक कहेछे, जो पण जीवना असंख्याता अध्यवसाय स्थानक भेदे असंख्य गुणस्थानक होयछे तो पण स्थुल व्यवहारे चौद गुण स्थानक कह्यां छे तेनां नाम १ मिथ्यादृष्टि गुणस्थानक, २ सास्वादन गुणस्थानक ३ मिश्रदृष्टि गुणस्थानक, ४ अविरति सम्यक् दृष्टि गुणस्थानक, ५ देशविरति गुणस्थानक, ६ प्रमत्त सयत गुणस्थानक, ७ अप्रमत्तसयत गुणस्थानक, ८ निवृत्ति अथवा अपूर्व करण गुण स्थानक, ९ अनिवृत्ति–बादर सपराय गुणस्थानक, १० सूक्ष्म सपराय गुणस्थानक, ११ उपशांतमोह वीतराग गुणस्थानक, १२ क्षीणमोह वीतराग गुणस्थानक, १३ सजोगी गुणस्थानक, १४ अयोगी केवळी गुणस्थानक एम चौद गुणस्थानक जाणवा.

मिथ्यात्व एटले जीन वचनथी विपरीत दृष्टी, जेम धतुराना बीज खाधे थके श्वेत वस्तुने पण पी-

छीवस्तु जाणे छे तेम मिथ्यात्व मोहनीयना जोरथी रागद्वेष मोहादिक अढार दोषे सहीत अथवा संसारना हेतु एवा स्त्री हथियार वगेरे चिन्हे करीने सहीत होय तेने पण देवकरी माने धनधान्य स्त्री वगेरेमां आसक्त परिग्रहादिक गुरुना लक्षणे हीनने गुरु करी माने हिंसादिक अधर्मने धर्म करी माने एने मिथ्यात्व कहीए. एवा मिथ्यात्व उदयवंत जीव पण कोइक देखादेखीए, कोइ सुगतिनी अभिलाषे तथा कोइ भद्रकजीव मोक्षहेतु क्रिया करे माटे तेने मिथ्यात्व गुणस्थानक कहीए अथवा एकांशे घटादिकनी मान्यता अविरुद्ध पण होय ते कारणे अने अक्षरनो अनंतमो भाग जीवने सदा सर्वदा उघाडो रहे अवराय नहि ते गुणने लीधे पण मिथ्यात्व उदयवंत जीवने मिथ्यात्व गुणस्थानक कह्युं छे. औपशमिक सम्यक्त्व वंत जीव अनंतानु बंधी कषायना उदये औपशमिक वमता क्षीरना स्वाद सरखो भाव मिथ्यात्व गुणस्थानक पाम्या पहेला जे जीवने होय ते सास्वादन सम्यक्दृष्टी गुणस्थान बीजुं जाणवुं.

मिश्रमोहनीना उदयथी जीवने रुची के अरुची ए बन्ने न होय एवा जे अध्यवसाय ते मिश्रदृष्टी गुणस्थानक त्रीजु जाणवु विरति गुण जाणतो छतो पण अप्रत्याख्यान कपायोदये विरति आदरी न शके पण तत्वरुची, सम्यक्त्ववत जीनवचन यथावस्थितपणे परिणमे तेनुं नाम अविरति सम्यकूदृष्टी गुणस्थानक चोथु जाणवुं प्रत्याख्यानी कपायोदये सर्व विरतिपणुं तो न आदरी शके, पण कांइक असे सावध्य योगनी विरति करे. जेम निरपराध, निरपेक्ष, सकल्पी, त्रसजीवने न हणवो, इत्यादिक सम्यक्त्व सहीत अध्यवसाय अथवा सम्यक्त्वसहीत एक नवकारसी करे एवा अध्यवसाय ते देशविरतिसम्यकूदृष्टीगुणस्थानक पांचमुं जाणवु देशविरतिगुण स्थानकथी अनतगुण विशुद्ध सर्व विरतिरुप चारित्रना अध्यवसाय पण प्रमादेकरीनेसहीतहोय तेनु नाम प्रमतसयत गुणठाणु छठु जाणवु प्रमादपाच प्रकारेछे, मद, विपय, कपाय, निद्रा अने विकथा, ते पाचेप्रमादथीरहीत अनतगुणविशुद्ध, निश्चय

चारीत्रे स्थिरतारुप अध्यवसाय ते सातमुं अप्रमत्त-संयतनामनुं गुणस्थानक जाणवुं. पूर्वे नहि पामेला एवा अत्यंतविशुद्धअध्यवसायेकरी चारीत्रमोहनीनी एकवीस प्रकृति उपशमाववा अथवा खपाववाने अर्थे रसघात, स्थितिघात, गुणश्रेणी, गुणसंक्रम अने अपूर्वस्थितिबंध ए पांचवाना धुरसमयथी करे ते आठमुंअपूर्वकरणगुणस्थानक जाणवुं; अथवा एक समये अनेकजीव ए गुणस्थानकेचढे पण अध्यवसाय, शुद्ध, शुद्धतरादिके निवृत्ति एटले फेरफार होय माटे ते आठमागुणस्थानकने निवृत्तिगुण-गुणस्थानक पण कहे छे. नवमे गुणस्थानके एक समये घणा जीव चढे पण तेउंना अध्यवसायमां फेरफार न होय माटे तेनुं नाम अनिवृत्तिगुणस्थानक अथवा बादर एटले मोटाखंरु अने संपराय एटले कषायना आ गुणस्थानके जीव करे एटले कषायना उपशमाववाके खपाववाने अर्थे घणाखंरुकरे तेथी तेनुं नाम बादरसंपरायनामा नवमुंगुणस्थानक जाणवुं. सूक्ष्म छे संपराय एटले किट्टीकृत लोभकषायनो

उदय ज्या ते सूक्ष्म संपराय नामे दशमु गुणस्थानक जाणवु जेम मेलवाळुपाणी शान्तथवाथी मेल निचे बेसे ने पाणीनिर्मळथाय अथवा जणाय तेम ज्यां मोहनीकर्मनोउपशमथाय तेनुनाम उपशांतमोह गुणस्थानक अगीयारमु कह्यु छे पाणी मा मळ छे ते पात्र मोळावाथी अवस्यमलीन थाय, तेम आ गुणस्थानकपामेआजीवने कषाय सत्तामां छे तेथी त्यांथी अवस्य पडेज एम जाणवु, सर्व मोहनीप्रकृतिक्षयथता, सत्तामांथी पण मोहनीकर्म टळीजतां अत्यंत विशुद्धअध्यवसायस्थानक छे ज्यां तेनु नाम क्षीणमोहगुणस्थानक बारमु जाणवु बारमागुणठाणेथी कोइजीव पडे पण मरणपामे नहि मन, वचनने काययोगसहीत वर्ते अने घाती कर्मनाक्षयथकी केवळज्ञान होय ते सयोगी केवळी गुणस्थानक तेरमुं जाणवु अणे योगनो रोध करे एटले बादर मनवचनने कायाना व्यापारमे अज्ञावे, मेरुपर्वतनी पेठे निःप्रकप शैलेसीकरणकरता, अयोगी केवळी गुणस्थानक चौदमु जाणवु ते चौदआगुण-

... मनुष्ये जीव ऋजु श्रेणीए मोक्ष प्रत्ये ... छे.

... मिथ्यात्व गुणस्थानकनी स्थिति अन... अनादीअनंत अने जध्यनीअपे... तथा ... पक्षा जीवनी ... जघन्यथी अंतरमुहुर्त ... अर्धपुद्गल परावर्त्त जेटली कही ... गुणस्थानकनी स्थिति जघन्यथी ... अने उत्कृष्टथी ७ आवलीका जाणवी. ... गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य तथा उत्कृष्टथी ... अंतरमुहुर्त जेटली कही छे. चोथा अविरति ... गुणस्थानकनी स्थिति जघन्य अंतरमुहुर्त ... तेत्रीश सागरोपमथी अधिकेरी कही छे. ... देशविरति गुणस्थानक छठु प्रमतगुणस्था... ... सयोगीगुणस्थानक ए दरेक गुण... ...नकनी स्थिति जघन्य अंतरमुहुर्त अने उत्कृष्ट ... क्रोड वर्षनी कही छे. सातमुं अप्रमत, ... अपूर्वकरण, नवमुं अनिवृत्तिबादरसंपराय,

उदय ज्या ते सूक्ष्म सपराय नामे दशमुं गुणस्थानक जाणवु जेम मेलवाळुपाणी शान्तथवाथी मेल निचे बेसे ने पाणीनिर्मळथाय अथवा जणाय तेम ज्या मोहनीकर्मनोउपशमथाय तेनुनाम उपशांतमोह गुणस्थानक अगीयारमु कह्यु छे पाणीमा मळ छे ते पाछु डोळावाथी अवस्य मलीन थाय, तेम आ गुणस्थानकपामेलाजोवने कषाय सत्तामा छे तेथी त्याथी अवस्य पडेज एम जाणवु, सर्व मोहनीप्रकृतिक्षयथता, सत्तामांथी पण मोहनीकर्म टळीजता अत्यंत विशुद्धअध्यवसायस्थानक छे ज्या तेनु नाम क्षीणमोहगुणस्थानक बारमु जाणवु बारमागुणठाणेथी कोइजीव पडे पण मरणपामे नहि मन, वचनने काययोगसहीत वर्ते अने घाती कर्मनाक्षयथकी केवळज्ञान होय ते सयोगी केवळी गुणस्थानक तेरमुं जाणवु त्रणे योगनो रोध करे एटले बादर मनवचनने कायाना व्यापारमे अन्नावे, मेरुपर्वतनी पेठे निप्रकप शेलेसोकरणकरतां, अयोगी केवळी गुणस्थानक चौदमु जाणवु ते चौदमागुण-

वरणीयकर्म, २ दर्शनावरणीयकर्म, ३ वेदनीय कर्म, ४ मोहनीय कर्म, ५ आयुकर्म, ६ नामकर्म, ७ गोत्रकर्म अने ८ अंतराय कर्म एवं आठ कर्म छे. प्रथम मिथ्यात्व गुणस्थानकथी सातमाअप्रतमगुणस्थानक सुधीना सातगुणस्थानकमांथी एक मिश्रगुणस्थानक वर्जी बाकीना छए गुणस्थानके सातके आठ कर्म बांधे; आयु बंधकाळे आठ अने आयु न बांधतो होय त्यारे सातकर्म सदा सर्व जीव बांधे त्रीजुमिश्र गुणस्थानक, आठमुं अपूर्व करण अनेनवमुं अनिवृति बादरगुणस्थानक एवं त्रण गुणस्थानके आयु कर्मविना बाकीना सात कर्म बांधे. दशमा सुक्ष्मसंपरायगुणस्थानके एक आयु कर्म अने बीजु मोहनीय एवे कर्म वर्जी बाकीना छ कर्म बांधे. अगियारमुं उपशांतमोह, बारमुं क्षीणमोह अने तेरमुं सयोगी केवळी एवं त्रण गुणस्थानके एक साता वेदनीजबांधे अने चौदमुअयोगीगुणस्थानक तो अबंधक छे त्यां कोइ जीवकर्म बांधे नहि एम कह्युं छे. मिथ्यात्वथी मांडी सूक्ष्मसंपरायगुणस्थानक सुधी आठे कर्मनो

उदय, अगियारमे तथा बारमे गुणस्थानके मोहनीय कर्मविना बाकीना सात कर्मनो उदय अने तेरमे तथा चौदमे गुणस्थानके, अघाती एवा वेदनीय, आयु, नाम अने गोत्र एव चार कर्मनो उदय होय छे मिथ्यात्वथी प्रमत्त सुधी छ गुणस्थानकमाथी एक मिश्र गुणस्थानक वर्जी बाकीना पांच गुणस्थानके, सातके आठ कर्मनी उदीरणा, मिश्रगुणस्थानके आठ कर्मनी उदीरणा, अप्रमत्त, अपूर्व अने अनिवृत्ति गुणस्थानके आयुकर्म अने वेदनीय कर्मविना छ कर्मनी उदीरणा, सूक्ष्म सपराय गुणस्थानके छ अथवा पांच कर्मनी उदीरणा अने उपशांतमोहगुणस्थानके, वेदनीय, आयु. अने मोहनीयविना बाकीना पांच कर्मनो उदीरणा होय छे, तथा बारमा क्षीण मोह गुणस्थानके उपर कहेला त्रण कर्मविना पाचकर्मनी अने आवळीका थाकते ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय अने अतराय कर्मनी उदीरणाटळे तेथी बाकीना एक नामकर्म अने बीजु गोत्र एव बे कर्मनीउदीरणा होय तथा तेरमा सयोगीगुणस्थानके पण ते नाम अने गोत्र

कर्मनी उदीरणा कही छे. चौदमुं अयोगी गुणस्थानक अणुदरीक होय त्यां एके कर्मनी उदीरणा होय नहि. पहेला गुणस्थानकथी मांडी अगियारमां गुणस्थानक सुधी आठ कर्मनी सत्ता, बारमा गुणस्थानके मोहनीयकर्म वर्जी सात कर्मनी सत्ता अने तेरमे तथा चौदमे गुणस्थानके वेदनीय कर्म, आयुः कर्म, नाम कर्म अने गोत्रकर्म ए चार अघाती कर्मनी सत्ता कही छे.

पृथ्वी कायादि पांच एकेंद्रियना दंमके एक मिथ्यात्व गुणस्थानक सिद्धांतने विषे कह्युं छे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रियनादंमके मिथ्यात्व अने शास्वादन एम बे गुणस्थानक लाभे. नारकी, भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिकने विषे पेहेलेथी चार गुणस्थानक लाभे पण एमां एटलुं विशेष छेके अनुत्तर विमानवासी जीवोने एक अविरति समकीत दृष्टि चोथु गुणस्थानकज होयछे. गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रियने पहेलेथी देशविरति पर्यंत पांच गुणस्थानक अने मनुष्यना दंमके चौदे गुणस्थानक कह्यां छे.

॥ इति गुणस्थानक द्वार ॥

अथ एकवीसमु आहारद्वार

आहार त्रण प्रकारना छे ओजाहार, रोमाहार अने प्रक्षेपाहार तेमां ओज—तैजस शरीर, तेणे करीने जे आहारले तेनु नाम ओजाहार अर्थात् जीव परभवे जतां प्रथमसमये तैजस अने कार्मण शरीरवडे औदारिक शरीर योग्य पुद्गलनो आहार करे अने बीजा समयथीमांडी, कार्मण साथे औदारिक मिश्र कायवडे आहार करे ते, शरीर पर्याप्ति पुरी थाय त्या सुधीजे आहार ते सर्व ओजाहार जाणवो लोमाहार स्पर्शेन्द्रिये करीने जीवजे आहार पुद्गल ग्रहण करे तेनुं नाम लोमाहार जेमके—तेलादिक शरीरे चोळवाथी अंदर गरमी तथा चिकाश आदि आवे अथवा उष्ण काळने विषे पाणीना स्पर्शवडे एटले न्हावाथी अगर भीनु कपडु शरीर उपर राखवाथी शीतळ पणाएकरी तृषा गरमी अने दाह विगेरे उपशमे एम जे स्पर्शेन्द्रियवडे आहार ते लोमाहार जाणवो प्रक्षेपाहार जे कोळीआ विगेरे करीकोळमा

(पेटमां) प्रक्षेपाय (नखाय) अर्थात् मुख प्रक्षेपे जे आहार ते त्रीजो प्रक्षेपाहार जाणवो.

एकेंद्रियनापांच, देवतानातेर, अने नारकीनो एक ओगणीस दंडके एक ओजाहार अने बीजो लोमाहार होय छे. विगलेंद्रियना त्रण, गर्भज तिर्यंचनो एक अने गर्भज मनुष्यनो एक एम पांच दंडकने विषे, ओजाहार, लोमाहार अने प्रक्षेपाहार ए त्रणे प्रकारना आहार कह्यां छे. एकेंद्रिय, विगलेंद्रि, अने गर्भज तिर्यंच तथा मनुष्यनामळीदश दंडके सचित्त, अचित्त, अने मिश्र आहार होय छे एटले कोइ वार सचित्त, कोइवार अचित्त अने कोइवार कांइ सचित्त कांइ अचित्तरुप मिश्र एम त्रण प्रकारना आहार होय छे अने नारकी तथा देवताना दंडके सदा सर्वदा अचित्तज आहार कह्यो छे. शरीर पर्याप्ती पुरी करे त्यां सुधी सर्व अपर्याप्ता अवस्थाए जीवोने ओजाआहार होय छे अने शरीरपर्याप्ति पुरी कर्या पछी लोमाहार होय; ते लोमाहार असंज्ञीने अजाणता अने संज्ञीने जाणता अजाणता तथा देव-

ताने मनोज्ञपणे अने नारकीने अमनोज्ञपणे परिणमे छे.

॥ इति आहारद्वार ॥

अथ बावीसमुं आहारनी इच्छाद्वार.

पृथ्वीकायादिक सर्व एकेंद्रियने आहारनिलाष सदा सर्वदा निरतर होयछे. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चउरिंद्रिय अने नारकीनाजीवोने एकवार आहार लीधा पछी वधारेमां वधारे अतरमुहुर्तने आंतरे फरी आहारनी इच्छा थाय पचेंद्रियतिर्यंचगर्भजने वधारेमा वधारे बे अहोरात्री अने मनुष्यने त्रण अहोरात्रीने आंतरे स्वाभाविक एटले तापरोगादिकना अभावे आहारनी इच्छाथायछे. आ उत्कृष्ट आहार इच्छा प्रमाण देवकुरु तथा उत्तरकुरुक्षेत्रना तथा भरत अने ऐरवत्तक्षेत्रनेविषे पहेला आराना मनुष्य तथा तिर्यंचनीअपेक्षाएजाणवो भुवनपति, व्यतर जोतीषि अने वैमानिकनादरुके, मनगमतो अने सर्व इंद्रियोने आल्हादकारीआहार परिणमेछे. माटे आयुष्यनाकाळमाननीअपेक्षाए आहारनी इच्छानो काळमान कह्यो छे दशहजारवरसना आ-

युष्यवाळा देवताने एक अहोरात्रीनेआंतरे आहारनीइच्छाथाय, दशहजारवरसथी समयाधिकथी मांडीने एक सागरोपमथी उंछा आयुष्यवाळा देवोने वेथी नव दिवसना आंतरे आयुष्यना प्रमाण प्रमाणे आहारनी इच्छानुंकाळमान जाणवुं. एक सागरोपमना आयुष्यवाळा देवोने एक हजारवरसे आहारनीइच्छा वे सागरोपमनाआयुष्यवाळाने वे हजारवरसेआहारनो इच्छा, त्रण सागरोपमना आयुष्यवाळाने त्रण हजारवरसे आहारनो इच्छा एम जेटला सागरोपमनुं आयुष्य होय तेटला हजार वरसे देवोने आहारनी इच्छा थाय ते छेवट अनुत्तर विमानवासी देवोनुं तेत्रीश सागरोपमनुं उत्कृष्ट आयुष्यछे तेदेवोने तेत्रीशहजारवरसे उत्कृष्ट आहारनीइच्छानो काळमान जाणवो एम सर्व देवोने आयुष्य प्रमाणनी अपेक्षाए आहारनी इच्छानो काळमान कह्यो छे.

॥ इति आहार इच्छाद्वार ॥

अथ त्रेवीशमु किमाहारद्वार.

पूर्व, पश्चिम, उत्तर अने दक्षिण ए चार तथा उर्ध्व (उंची) अने अधो (नीचि) मळी छ दिशाउं माथी जीव केटली दिशाउंनो आहार ग्रहण करे छे एम जे कहेवु ते किमाहार

एक अणाहारक ने वीजा आहारकएम जीवो वे प्रकारना छे तेमां परभवजता विग्रहगतोए जीव एक समयथीमांन्मी वधारेमा वधारे चारसमय सुधी अणाहारी होयअने केवळज्ञानी कर्म खपाववाने आठ समयनो केवळी समुद्घातकरे तेमां त्रीजे चोथे अने पाचमे समये केवळ कार्मणयोग होय, त्यां ते पण त्रण समय सुधी अणाहारी होय अने चौदमे गुण-स्थानके सेलेशीकरणे जीव अतरमुहुर्त प्रमाण अणा-हारी होय अने सिद्धनाजीव अनतकाळ सदासर्वदा अणाहारी होय छे, उपर कहेला अणाहारी जीव सिवाय वाकीना सर्व जीवो आहारक जाणवा

आहारक एवा चोवीसेदन्डकनाजीवो छए दिशाओथी आहारग्रहणकरे छे, पण एमां एटलु

विशेष छे, के, एकेंद्रियना पांच दंमकना जीवोतो, त्रण, चार, पांच अथवा छए दिशाओनो आहार ग्रहण करेछे, कारणके चौदराजलोक, सुक्ष्म एकेंद्रियी जर्यो छे, अने चौदराजलोक पछी अलोक छे, तेमा पुद्गलादिकनहिहोवाथी आहारछे नहि, माटे जे शुक्ष्मजीवो लोकनामध्यजागमां छे तेने तो छए दिशाओनो आहार होय, पण जे लोकने छेमे रहेला छे, एवा जीवोने उपर अलोक होवाथी उर्ध्वदिशीनो आहार होय नहि माटे ते जीवोने उर्ध्वदिशीसिवाय बाकीनी पांच दिशानो आहार होय; एवीज रीते लोकना छेमे रहेला जीवोने बेदिशीए अलोक होय तेने चारदिशानो अने जेने त्रण दिशाए अलोक होय तेने बाकीनी त्रणदिशानो आहार होय एम जाणवुं.

॥ इति किमाहार द्वार ॥

अथ चोवीशमुं जीवन्नेद द्वार.

जीवन्नेद—कर्मगति जात्यादिकनी अपेक्षाए जीवनी विशेष व्याख्या तेनुं नाम जीवन्नेद. जीवना मुख्य बे न्नेद छे, एक मुक्तिना अने बीजा संसारी.

आठे कर्मथी मुकाणा मुक्तथया ते मुक्तिना अने कर्मे करीसहीत, चारगतिरुपससारमांपरिभ्रमणकरे छे ते ससारीजीवोजाणवा.

मुक्तना-सिद्धना जीवोना भेद-१ जीनसिद्ध, २ अजीनसिद्ध, ३ तिर्थसिद्ध, ४ अतिर्थसिद्ध, ५ गृहस्थलिंगेसिद्ध, ६ अन्यलिंगेसिद्ध, ७ स्वलिंगेसिद्ध, ८ स्त्रिलिंगेसिद्ध, ९ पुरुषलिंगेसिद्ध, १० नपुसकलिंगेसिद्ध, ११ प्रत्येकबुद्धसिद्ध, १२ स्वयबुद्धसिद्ध, १३ बुधबोधिनसिद्ध १४ एक समये एक सिद्ध अने १५ एक समये अनेक सिद्ध, एम, जेवी पदवि अने जेवा चिन्हादिके जीवसिद्धि पदने पाम्या मोक्षे गया ते अपेक्षाए गणता सिद्धनाजीवोना पदर भेद कह्या छे

सर्व ससारीजीवोना एक, बे, त्रण, चार, पाच, छ, अने चौद, बत्रीश तथा पांचसेंने त्रेसठ भेदपण जुदी जुदी अपेक्षाए शास्त्रने विषे कह्या छे ते आ प्रमाणे–श्रुतज्ञानने अनतमो भाग सर्व ससारी जीवने सदा सर्वदा उघाडो होय अवराय नहि ते चेतना लक्षणे करी सर्व ससारी जीवो एक विध–एक

प्रकारना जाणवा. स्थावरनामकर्मोदयेकरी जे स्थिर रहे एटले पोतानी शक्तिए हाली चाली शके नहि ते स्थावर अने त्रसनामकर्मोदये जीवत्रसपणुपामे हालीचालीशके तडकेथी गंए आवे ते त्रस. एवं एकत्रसअनेबीजास्थावरमळी सर्व संसारीजीवोना ब भेदथायछे, पुरुष, स्त्री अने नपुंसक वेदनी अपेक्षाए त्रण भेद, नारकी. तिर्यंच,मनुष्य अने देवगतिए करी चारभेद, एकेंद्रिय, बेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रिय तथा पंचेंद्रिय मळी इंद्रियोनी अपेक्षाए पांच अने पृथ्विकाय, अप्काय, तेउकाय, वाउकाय वनस्पतिकायने त्रसकाय एम कायनी अपेक्षाए सर्व संसारी जीवोना ६ भेद कह्यां छे. १ सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्याप्ता, २ सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता, ३ बादर एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ४ बादर एकेंद्रिय पर्याप्ता, ५ बेइंद्रिय अपर्याप्ता, ६ बेइंद्रिय पर्याप्ता, ७ तेइंद्रिय अपर्याप्ता, ८ तेइंद्रीय पर्याप्ता, ९ चौरिंद्रिय अपर्याप्ता, १० चौरिंद्रिय पर्याप्ता, ११ असंज्ञी पचेंद्रिय अपर्याप्ता, १२ असंज्ञी पचेंद्रिय पर्याप्ता, १३ संज्ञी

पचेंद्रिय अपर्याप्ता अने १४ सज्ञी पचेंद्रिय पर्याप्ता एम सर्व संसारी जीवोना चौद स्थानक–भेद–कर्म ग्रथादिकने विषे कह्यां छे पृथ्वीकायादिक स्थावरना पाच सूक्ष्म अने पाच बादर मळी दश, प्रत्येकवनस्पतिकायनो एक, विगलेंद्रियना त्रण, अने संज्ञी तथा असंज्ञी पचेंद्रियना बे भेद एम सर्वेमळीने सोळ भेदने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करता बत्रीश भेद पण प्रकारांतरे गण्या छे

हव जीवना पाचशें त्रेशठ भेद कह्यां छे ते आ प्रमाणे,–नारकीना सात भेद छे तेने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करतां चौद भेद थाय पाच सुक्ष्म स्थावर, पाच बादर स्थावर, एक प्रत्येकवनस्पतिकाय अने त्रण विगलेंद्रिय एव चौद तथा पांच समुर्छिम तिर्यच पचेंद्रिय ने पाच गर्भज तिर्यच पचेंद्रिय एव दशमळीने चोवीश भेद थाय, तेने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करता तिर्यचना अडताळीस भेद थाय एक सोने एक गर्भज मनुष्यना पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता गणता बसेंने बे अने समुर्छिम मनुष्यना एकसोने

एक अपर्याप्तामळी त्रणसेंने त्रण मनुष्यना ज्ञेद थाय. दश ज्ञुवनपति आठ व्यंतर, आठवाण व्यंतर, पंदर परमाधामी, दश तिर्यग्‌जृंज्ञक, पांच चरज्योतिषी, पांच स्थिरज्योतिपी, नवलोकांतिक, त्रणकिल्विषिआ, बार देवलोक, नवग्रैवेयक तथा पांच अनुत्तरविमाननां मळीने नव्वाणुं तेने पर्याप्ता अने अपर्याप्ता गणतां एकसोने अठाणुं ज्ञेद देवताना थाय. एवी रीते चौद नारकीना, अमतालीस तिर्यंचना, त्रणशेंने त्रण मनुष्यना अने एकसोने अठाणुं देवताना मळी सर्व संसारी जीवोना पांचसेंने त्रेशठ ज्ञेद कह्यां छे.

पृथ्वीकायना दंमके चार, अप्‌कायना दंमके चार, तेउकायना दंमके चार, वाउकायना दंमके चार तथा वनस्पतिकायना दंमके छ जीवज्ञेद जाणवा, बे इंड्रियना दंमके बे, तेइंड्रियना दंमके बे, चौरिंड्रियना दंमके बे अने तिर्यंच पंचेंड्रियना दंमके वीश जीवज्ञेद कह्यां छे. मनुष्यना दंमके त्रणसें ने त्रण ने तेर देवताना दंमके एकसोने अठाणुं जीवज्ञेद पामीए.

॥ इति जीवज्ञेद द्वार ॥

अथ पचीसमु वेदद्वार.

वेद–जे अभिलाष करवो ते वेद त्रण प्रकारेछे स्त्रीवेद, पुरुषवेद अने नपुंशक वेद ते दरेकना वळी बब्बे भेद छे, १ द्रव्यवेद अने २ भाववेद

दाढी, मुछादिक मुख पुरुषाकार, पुरुषचिन्ह, वीर्यपतन, दृढता अने धैर्यादि लक्षणे युक्त ते द्रव्य पुरुषवेद तथा जेम श्लेष्मनाजोरे खटाशनी इछा थाय खटाश भावे तेम जे कर्मना उदयथी स्त्रीनु दर्शन, आलिंगन, मैथुनादिकनी इछा थाय ते भावपुरुषवेद ते वेद घासना भडका जेवो जाणवो, जेम घासनी ज्वाला एकदम उठे पण पाछी तरत समाइ जायछे तेम पुरुषवेदी वेदना उदये विव्हल थाय पण कार्य सिद्धिए तरत शांत थाय ते पुरुषवेद जाणवो

स्तन, योनी प्रमुख अवयव सहित अने दाढी मुछादिक रहित ते द्रव्य स्त्रीवेद तथा जेम पित्तना जोरे मिष्टान्ननी इछा थाय मिष्ट भावे तेम जे कर्मना उदयथी पुरुष सुहामणो लागे, आलिंगन, मैथुनादिक अभिलाष उपजे ते भाव स्त्रीवेद ते वेद बकरीनी

लींमीना अग्नि सरखो जाणवो, एटले जेम लींमीउं-नी अग्नि जेम जेम खोरीए तेम तेम विशेष दीपे घणीवार प्रज्वले तेम स्त्रीवेदी वेदनाउदये घणी प्र-ज्वले पुरुषनाकरस्पर्शादिके वधारे दीपे घणे कष्टे शांती थाय ते स्त्रीवेद जाणवो.

स्तनादिक स्त्री अवयवो अने दाढी मुछादिक पुरुष चिन्ह जेने होय नहि, कांइक स्त्रीनेमळती कां-इक पुरुषने मळती भाषा बोले, स्त्रीनीपेरे चाळा चेष्टा करे अने स्त्रीनी जेम कोमळता निर्बळतादिकेकरी सहीत होय ते द्रव्य नपुंसकवेद जाणवो तथा जेम पित्त श्लेष्मनाजोरे खारा खाटानी इछाथयाकरे खारुं खाटुं भावे एम जेकर्मनाउदयथी स्त्री अने पुरुष ए बन्ने संबंधि विषयाभिलाष उपजे ते भाव नपुंसक वेद जाणवो; ते वेदोदय नगर दाह सरखो छे, जेम नगर बळतुं होय तेमां रहेलां उकरडांदिक घणा काळ सुधी बळे तरत ठलवाय नहि, तेम नपुं-सकवेदी मोहाग्निज्वालाए जाजल्यमान घणा

काळे पण शान्तिने पामे नहि अतरग वेदरुप अग्नि धुधवातो रहे ते नपुसक वेद जाणवो

पाच स्थावर, त्रण विगलेंद्रिय अने नारकीना दण्डके एक नपुसक वेद होय, गर्भज तिर्यच अन गर्भज मनुष्यना दण्डके त्रणे वेद होय, तथा देवताना तेरे दण्डके नपुंसक विना वाकीना वे वेद होय अने समुर्छिम तिर्यच तथा समुर्छिम मनुष्यने एक नपुसक वेद होय वे गर्भज मनुष्य, गर्भज तिर्यच, भुवनपति, व्यतर, ज्योतिषी अने सुधर्मा तथा इशान देवलोकनादेवो कायसेवी, कायसेवाए तृप्ति पामे, त्रीजा अने चोथा देवलोकना देवो स्पर्शसेवी, स्तनभुजा आलिगनादिकायस्पर्शे तृप्ति पामे पांचमा अने छठा देवलोकना देवो रुपसेवी पोताने भोग योग्य देवीना रुप, हास्य कटाक्षादिकरुप देखीने तृप्ति पामे सातमा अने आठमा देवलोकना देवो शब्दसेवी पोताने भोग योग्य देवीना गीत वाजींत्र हास्य नेपुर झकारादि शब्द साम्भळीने तृप्ति पामे नवमां, दशमा, अगियारमा अने वारमा देवलोकना

देवो मनसेवी, एटले पोताने ञोग योग्य देवी मन-
मांहे चिंतवे तेवारे ते देवी पोताना स्थानके बेठीथ-
कीज शृंगारधरी ञली बुरी काम चेष्टा मनमां चिं-
तवती ञोगने माटे सावधान थाय तेवारे ते देवता
त्यांज एटले पोताने स्थानके बेठा थका मनसंकल्पे
परम सुख परम तृप्ति पामेछे. देवीउंनी उत्पत्ति बीजा
देवलोक सुधी अने गमना गमन आठमा देवलोक
सुधी छे. स्पर्शसेवी, रुपसेवी अने शब्द सेवीने पण
कायसेवीनी पेठे शुक्रपुजल छे; ते शुक्रपुजल देवता
नी शक्तिएकरीने देवांगनाना शरीर ने विषे शंक्रमे
संचरे तेथी देवांगनाने संञोग सुख उपजे छे. ते शु-
क्रपुजल वैक्रिय होवाथी गर्ञ उपजे नहि. नवग्रैवे-
यक अने पांचअनुत्तरविमानना देवता अप्रवीचारा
एटले विषय सेवा रहित छे माटे मने करीने पण
स्त्रीने प्रार्थं नहि माटे पराधिनरहित संतोषवंत सर्वे
विषय सेवी देवताउंथी पण अत्यंतसुखीया छे.

काय सेवीथी अनंत गणु सुख स्पर्श सेवीने
जाणवुं ने ते थकी अनंत गणु सुख रुपसेवीने ते थकी

अनतगणुसुख शब्दसेवीने तथा ते थकी पण अनतगणुसुख मनसेवीने अने ते थकी अनतगणु सुख अप्रवीचारीदेवोनेजाणवु उपर कहेला सर्व जीवोनासुखथी अनतगणु सुख गया छे राग अने द्वेष जेना एवा श्री वीतरागने जाणवु.

॥ इति वेदद्वार ॥

अथ छवीसमु कषायद्वार

कषाय-(कष-आय)कष-ससार ने आय-लाभ एटले जेनाथी ससारनो लाभ थाय ससारनी परपरावधे तेनुनाम कषाय अनतानुवधी, अप्रत्याख्यानीप्रत्याख्यानीअने सज्वलन ए चार भेद कषायना जाणवा

अनतानुवधी-अनता ससारने वधारनार एवो क्रोध, मान, माया अने लोभ ते अनतानुवधो कषाय जाणवो ए क्रोध पर्वतनी लीटी जेवो, मान पाषाणना थाभला जेवु, माया वांशना मुळ जेवी, अने लोभ करमजनारंगजेवो जाणवो, अप्रत्याख्यानी कोइ पण पच्चखाणने उदय आववानदे थोडा पण पच्चखाणनी प्राप्ति न थाय एवो क्रोध, मान, माया अने लोभ ते

अप्रत्याख्यानीकपाय जाणवो. एक्रोध सुकेला तळावनी रेखा सरखो, मान हाडकाना थांन्नलासरखुं, माया मेंढानाशिंगडा सरखी अने लोन्न कादवना रंग सरखो जाणवो. प्रत्याख्यानी सर्वविरतिरुप पच्चखाणने आवरे, आववा नदे एवो क्रोध,मान, माया अने लोन्न ने प्रत्याख्यानी कपाय जाणवो. ए क्रोध रेतीनी रेखा सरखो, मान काष्टना थांन्नला सरखुं, माया वळदना मुतरनी रेखासरखी अने लोन्न काजळना रंग सरखो जाणवो. संज्वलन चारित्रीयाने पण लगारेक दीपे, उदय आवे एवो क्रोध, मान, माया अने लोन्न ते संज्वलन कपाय जाणवो. ए क्रोधपाणीनीरेखासरखो, मान नेतरना थांन्नला सरखुं, माया वांशनीछाल सरखी अने लोन्न हळदरना रंग सरखो जाणवो.

अनंतानुबंधी समकीतनो, अप्रत्याख्यानी देश विरतिनो, प्रत्याख्यानी सर्वविरतिनो अने संज्वलन कषाय यथाख्यातचारित्रनो घातकरनार छे. क्रोध मान, माया अने लोन्ननी अपेक्षाए जीवो सर्वथी थोडामानी, मानीथी विशेषाधिक क्रोधी, क्रोधीथी

विशेषाधिक मायावत अने मायावंतथी विशेषाधिक लोन्नीजीवो कह्या छे.

चोवीशे दरुके क्रोध, मान, माया अने लोन्न एम चारे कषाय होय छे, पण तेमा एटलु विशेषके नारकीने क्रोध वधारे तिर्यंचने माया वधारे मनुष्यने मान वधारे अने देवताउंने लोन्न वधारे होय छे एम कह्यु छे ॥ इति कषायद्वार ॥

अथ सत्तावीसमु सज्ञाद्वार

सज्ञा–रुमा प्रकारनु ज्ञान तेनु नाम सज्ञा कहीए, ते सज्ञा वे प्रकारनी छे एक ज्ञान सज्ञा अने वीजी अनुन्नवसज्ञा ज्ञान सज्ञा ते मतिज्ञान, श्रुत ज्ञान, अवधिज्ञान, मन पर्यवज्ञान अने केवळज्ञान; ते केवळज्ञानरुपसज्ञा क्षायिक अने मतिआदिक सर्व सज्ञा क्षायोपशमिक छे वीजी अनुन्नव सज्ञा ते पोतानाकरेला शातावेदनियादि कर्मोथी उत्पन्न थाय छे ते जेमके आवस्तु मारे आहारयोग्यछे आ वस्तुथी मारु पोषण थशे इत्यादिक एकेंद्रियादिकने पण अव्यक्तव्य शब्दार्थो ह्वेख, ते अनुन्नव

संज्ञा. ते संज्ञा चार प्रकारे छे. आहारसंज्ञा, जय संज्ञा, मैथुनसंज्ञा अने परिग्रहसंज्ञा ए चार प्रकारे संज्ञा जाणवी; वली १ क्रोध, २ मान, ३ माया, ४ लोज्ञ, ५ उंघ अने ६ लोक संज्ञा पण कही छे. ते उपरनी चार संज्ञामां मेळवता दश संज्ञा छे. बीजा ग्रंथोमां वळी १ सुख, २ दुःख, ३ मोह, ४ विति-गिछा, ५ शोक, अने ६ धर्म ए छ जेदवाली पण संज्ञा कहेली छे. ए संज्ञाउ ते पूर्वोक्त संज्ञाउ मांहे अंत-र्गत जाणवी.

नरकादिक चोवीसेदंमके सर्वजीवोने उपर कहेली चार अथवा दशसंज्ञा होय छे. पृथ्वीकायादि जीवोने मन नथी तो पण आ कहेली संज्ञाउतो सर्व जीवोने होय. जेम वनस्पतिकायजीवो जळादिकना आहारवमे जीवे छे अने आवा प्रकारनी वस्तुउ मळे तो सारुं, आवस्तुथी मारुशरीरपुष्टथशे, एवो अवक्तव्य शब्दार्थो लेख, ते आहार संज्ञा जाणवी. लज्जामणी विगेरे केटलीएकवनस्पति मनुष्यना हा-थनो स्पर्शथवाथी संकोचीजाय छे ए जयसंज्ञा

जाणवी नीलक चंपकादि वृक्षोने स्त्रीनो स्पर्शथवाथी प्रफुलीतथायछे अथवा तारुणीवृक्षनीपासे ताम्र वृक्ष होय तोज तारुणी फळे छे फळवाळी थाय छे ए मैथुन सञ्ज्ञाना लक्षण जाणवा बील्व पलाशादि वृक्षो नीधान (धन) ना उपर उगे छे अथवा पोताना मुळीआ वडे नीधाननें वींटेछे नीधाननी आसपास विंटलाय छे ए परिग्रह सञ्ज्ञानु लक्षण जाणवु को- कनद वृक्षने मनुष्यादिकनो पगलागवाथी हुकारा करे छे ए क्रोध सञ्ज्ञानु लक्षण जाणवु हु छता आ लोको दूःखी केमथाय छे एवा अहंकारे करी रुदंती वृक्ष रुदन करे छे कारणके तेथी सुवर्णसिद्धि थाय छे, ए मानसंज्ञानुं लक्षण छे वेलडीउ फळने पोताना पादडा वडे ढांके छे,ए माया सञ्ज्ञाना लक्षण छे. अति तीव्र लोभनाउदये जीव धनउपरवृक्षथाय छे, अथवा कोइ मोटोफणीधर नागथइ धननी रक्षा करे छे, ए लोभ सञ्ज्ञाना भाव जाणवा वेलडीउंमार्ग तजी वृक्षने वींटलाय ए उघसञ्ज्ञा, तथा कीडीउ श्रेणीबध चालेछे, माकड एकदमनासेछे, अने

आ नवमां हजो मरण नथो आव्युं तो पण हुं मरी जइश ए जीवने नय लागे छे ए सर्व पूर्वोक्त संज्ञाना नाव जाणवा. जीव नवोनवथी आहारादिक कृत्य वगेरे टेवाएलो छे माटे अजाण पणे, असंज्ञीपणे अथवा तो संज्ञीपणे पण उपर कहेली सवे संज्ञाए सहीत जीव होय छे. जेम नरघांवगारुनारमाणस अन्य व्यवसायमां होय तो पण तेनी आंगळीउ उंची नीची थाय छे अथवा टकोरा वगारु छे, तथा कापडनो वहेपारी, कापडने फाडवाना व्यवशायथो रात्रे उंघमां पण अणजाणतां पोतानुं धोतीउं के अन्य वस्त्र फाडे छे कारणके ए हंमेशानी प्रवृत्तिनी टेव छे, एम सर्व संसारी जीवो देहममत्वेकरी आहारादिकथी टेवाएलां होवाथी हालपण जो अजाण होय अज्ञानी होय तो पण तेमां प्रवृत्ति करे छे एनुं नाम संज्ञा जाणवुं. ॥ इति संज्ञाद्वार ॥

अथ अठावीसमुं स्वकाय स्थिति द्वार.

स्वकाय स्थिति—(स्वकाय स्थिति) स्व पोताना, काय--समुह, अर्थात पृथ्वीना जीवोनो समुह ते पृ-

थ्वीकाय, पाणीना जीवोनी जातीरुप समुद्द तेने विषे फरीफरी मरणपामीने तेनी तेजकायमा उत्पन्न थाय, तो तेनीअपेक्षाए जे स्थिति कालमान तेनु नाम स्वकाय स्थिति जाणवी

पृथ्वीकाय, अप्काय, तेउकाय अने वाउकाय ए चार एकेंद्रियना दरके उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति असरयाती उत्सार्प्पिणी अवसार्प्पिणी काळनी अर्थात् पृथ्वीकायनो जीव मरणपामीने फरी तेजकायमा उपजे, पण पोतानी कायने मुके नहि तो असख्यात उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी काळसुधी रहे एमज अपकाय तेउकाय अने वाउकायने विषेपणजाणी लेवु वनस्पति कायनी स्वकाय स्थिति उत्कृष्टी अनता काळ प्रमाणजाणवी आजे वनस्पतिकायनी स्थिति कहीते व्यवहारराशी जीवनी अपेक्षाए जाणवी केमके व्यवहारराशोईजीव मरणपामी नीगोदमा जायतो अनंती उत्सार्प्पिणी अवसर्प्पिणी काळ सुधी रहेने पछी पाछो व्यवहार राशीमा आवे एम जाणवु. वेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय अने चौरिन्द्रिय एम विकलेंद्रि-

यमां दरेकने उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति संख्याता हजार वरश सुधीनी जाणवी. तिर्यंच पचेंद्रिय अने मनुष्यनी उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति सात आठ नवनी कही छे.

गर्भज तिर्यंच तथा मनुष्यो संख्याते आयुष्ये सातभव करे अने आठमे भवे युगलीउं थाय ए आठ भवे करी उत्कृष्टी स्वकाय स्थिति त्रण पल्योपम अने सात पूर्व क्रोड वरसनी गर्भज तिर्यंच तथा मनुष्य नी जाणवी. त्रसकाय जीवोनी स्वकाय स्थिति वेह-जार सागरोपमनी कही छे, कारणके कोइपण जीव वधारेमां वधारे त्रसकायमां वे हजार सागरोपम सुधी रही शके ने पछी अवश्य एकेंद्रिय थाय, संज्ञीनी स्वकाय स्थिति उत्कृष्टी नवसें सागरोपमनी जाण-वीने पछी अवश्य असंज्ञीमां जाय एम कह्युं छे. दे-वता तथा नारकी मरीने पाछा देवता तथा नारकीमां जाय नहि अवश्य वीजी गतिए जाय. पृथ्वीकायादि उपर कहेला सघळा जीवोनी जघन्यकाय स्थिति अं-तर मुहुर्तनी जाणवी.

॥ इति स्वकाय स्थितिद्वार ॥

अथ त्रेगणत्रीसमु विरहकाळद्वार

विरहकाळ–एकजीवउत्पन्नथयापछीबीजो जीव केटलाकाळनेअंतरेउत्पन्नथाय अथवाचवे एम जेदरेक दंडकनेविषेकहेवुं तेनुनामअहिं विरहकाळ जाणवो.

नारकीना दंडके प्राये समयसमयप्रत्ये जीव उपजेछे अने चवेछे,परतु क्यारेक अंतरपडेतो जघन्य एकसमय अने उत्कृष्टोबारमुहुर्तनोजाणवो सातेनारकीमां कोइजीवनउत्पन्नथायतो वधारेमा वधारे बार मुहुर्तसुधीनउपजे पण बारमुहुर्त पछीतो जरुर कोइनरकेजीवउपजे माटे सामान्ये सातेनारकीआश्री बार मुहुर्तनोविरहजाणवो जुदीजुदीनारकीनी अपेक्षाए पहेली रत्नप्रभा नारकीए चोवीसमुहुर्त, बीजीशर्करा प्रभाए सात दिवस,वालुकाए पदर दिवस,पंक प्रभाए एकमास, धुम प्रभाए बेमास, तमप्रभाए चार मास अने तमस्तम प्रभानारकीनेविषे छमासनो उपजवा तथा चववानो विरहकाळएटले अनर उत्कृष्टोजाणवो अहिंजेनो जेटलो विरहकाळकह्योछे तेटलाकाळथी उपरात अवश्य ए नरकनेविषे कोइपणजीव उत्पन्न

थाय एम कह्युं छे.

दशभुवनपतिनादंडके जीव निरंतरउपजेछे अने चवेछे; परंतु कदीअंतरपडेतो जघन्यथी एक समयनो अने उत्कृष्टथी चोवीस मुहुर्तनो विरहकाळ एटले अंतरजाणवो एमज व्यंतर, ज्योतिषी तथा सौधर्मनेइशान देवलोकने विषे पण प्रत्येके उपजवा तथा चववानोविरहकाळ वधारेमांवधारे चोवीस मुहुर्तनो छे, तेवारपछीनिश्चे बीजोकोइजीव देवतापणे उपजेअथवाचवे. त्रीजा देवलोके नवदिवसने विसमुहुर्तनो, चोथादेवलोके बारदिवसअने दशमुहुर्तनो, पांचमादेवलोकसाडीबावीस दिवसनो, छठा देवलोके पीस्तालीसदिवसनो आठमाए सो दिवसनो, नवमाए तथा दशमाएप्रत्येके संख्याता मासनो अने अगियार तथा बारमाए संख्याता वरसनो विरहकाळ जाणवो. आ संख्याता वरस ज्यां सुधी सोवरसपुरानथाय त्यांसुधीनागणवा. पहेला, बीजा तथा त्रीजा ग्रैवेयके संख्याता सेंकडो वरसनो, चोथा, पांचमा अने छठा ग्रैवेयके संख्याताहजार

वरसनो अने सातमाआठमातथा नवमाग्रैवेयके सख्यातालाखवरसनो उपजवाचववानो विरह काळ कह्योछे. ज्यांसुधी हजार वरस पुरा न थाय त्या सुधी सख्याता सेंकडा वरस, ज्यासुधी लाखवरस पुरा नथायत्यासुधी सख्याताहजारवरस अने ज्यासुधी क्रोडवरसपुरानथाय त्यासुधीना सख्यातालाखवरस- गणाय छे एक सर्वार्थ सिद्धविन। बाकीनाचारअनुत्तर- विमाननेविषे पल्योपमना असख्यातमाभागजेटलो अने सर्वार्थ सिद्ध विमानने विषे पल्योपमनासख्या- तमाभागजेटलो उत्कृष्ट विरहकाळकह्योछे जघन्यथी एक समयनो उत्पात तथा चवन विरहकाळ सर्वदेव लोकेजाणवो

पृथ्वीकायादिपाचे एकेंद्रियनादडके प्रत्येक समये जीवउत्पन्न थायछे अने चवेछ माटे ते एके- द्रियनेविषे विरहकाळहोयनहि

बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चोरिंद्रियना दडके प्र त्येके उत्पात अने चवननो विरह वधारेमा वधारे अ तरमुहुर्त अने जघन्यथी एकसमयनो कह्योछे गर्भज

तिर्यंच पंचेंद्रियने विषे बार मुहुर्तनो अने समुर्छिम तिर्यंचपंचेंद्रियनेविषे अंतरमुहुर्तनो जन्म तथा मरणआश्रीविरहकाळजाणवो. गर्भज मनुष्यने विषे बारमुहुर्तनो अने समुर्छिममनुष्यनेविषे चोवीस मुहुर्तनो उत्कृष्टविरहकाळहोयछे. मोक्षनेविषे निरंतर जीवउत्पन्नथायछे. पण क्यारेक अंतर पडे तो जघन्य एक समय अने उत्कृष्टथी छ मासनु सिद्धगतिनेविषेआंतरुंकह्युंछे तथा सिद्धगतिथी सिद्धना जीवोनेचववानुंनथी माटे चवनविरहकाळहोयनहि एमजाणवुं.

॥ इति विरहकाळ द्वार॥

अथ त्रीसमुं चवन संख्याद्वार अने एकत्रीसमुं उपजवानुं संख्याद्वार.

चवन संख्या–एक समयमांजीवकेटलाचवे (मरे) ए संख्यानुं जे कहेवुं ते चवन संख्या तथा एक समयमां केटलां उपन्न थाय एम जे कहेवुं ते उपजवानी संख्याद्वार. ए बन्नेद्वार भेगा कहे छे.

नारकीना दंडके, जीवो उपजे तो समये समये जघन्यथी एक, बे त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता अ-

सख्याता उपजे छे तथा चवे छे.

दश भुवनपति, व्यतर, ज्योतिषी अने वैमानिक मां सौधर्म देवलोकथी मांडीने आठमा सहस्त्रार देवलोक सुधीना देवलोकने विषे जीवो जो उपजे तो, एक समयमां जघन्यथी एक, बे त्रण अने उत्कृष्टा सख्याता असंख्याता जीवो उपजे तथा चवे छे. कारणके आठमा देवलोक सुधी तिर्यंच पण जायछे, ने ते तिर्यंचगतिमा जीवो असख्याता छे माटे असंख्याता उपजे एम जाणवु नवमा आदि उपरना देवलोके एक समयमा छेवट सख्याता जीवो उपजे अने चवे छे ते देवलोकमा फक्त गर्भजमनुष्यजायछे

पृथ्वीकाय, अप्काय, तेउकाय अने वाउकायनादडके, प्रतिसमये जीवो असख्याता उपजेछे अनेचवेछे, तथा वनस्पतिनादडके प्रतिसमये जीवो अनताउपजे ने अनताचवे छे, वनस्पतिकायमा जीव अनता छे माटे वनस्पतिकायमाहेथीआव्या जीवो वनस्पतिकायमा समयेसमये अनताउपजे अने अनताचवेछे एम जाणवुं बेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय, चौरिंद्रिय

अने तिर्यंचपंचेंद्रियना दंडके, देवतानी पेठे एक बे त्रणथी यावत् संख्याता असंख्याता उपजेअने चवेछे.

गर्भज मनुष्यने विषे उपजेतो एक समये वधारेमां वधारे संख्याता जीवो उपजे अने चवे, तथा समुर्छिम मनुष्यने विषे देवतानी पेठे संख्याताने असंख्याता उपजे अने चवे छे. सिद्धगति (मोक्ष)ने विषे जीवो उपजेतो एक समये एक, बेथी मांडीने यावत् एकसोने आठ सुधि उपजे छे. ते सिद्धगतिमांथी पडवानो अभाव होवाथी कोइ चवतो नथी.

॥ इति चवन तथा उपजवानु संख्याद्वार ॥

अथ बत्रीशमुं गतिद्वार.

गति—गमन करवुं—कया दंडकनो जीव कया कया दंडकेजाय एम जे कहेवुं ते अहिंगतिद्वार जाणवुं.

नारकी जीवो नारकीमांथी नीकळी, गर्भज तिर्यंच अने गर्भज मनुष्य एम बे दंडकमां जाय छे. दशभुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने सौधर्म तथा इशान देवलोकना देवो भवांतरे, पृथ्वीकाय, अप्काय, वनस्पतिकाय, पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्य एम

पांच दंडके जाय, तथा सनत् कुमारादि सहस्त्रार पर्य्ये तना देवो गर्भज तिर्यंच अने मनुष्य एम बे दंडके जाय, ने सहस्त्रारथी उपरना देवलोकना देवो एक गर्भज मनुष्यनाज दंडके जाय छे. पृथ्वीकाय, अपकाय, वनस्पतिकाय तथा बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रिय ए छ दंडकना जीवो, अनंतरे पांच एकेंद्रिय, त्रण विगलेंद्रिय, तथा तिर्यंच पचेंद्रिय अने मनुष्यना मळी दश दंडकने विषे जाय अने वाउकाय तथा तेउकायनाजीवो ए उपर कहेला दश दंडकमांथी एक मनुष्यना दंडक सिवाय बाकीना नव दंडकने विषे जायछे गर्भजतिर्यंच पचेंद्रिय अने गर्भजमनुष्यना दंडकमांथी संख्याता आयुष्यवाळा जीवो पोतानाकर्मानुसारे २४ दंडकमां जाय तथा असंख्याता आयुष्यवाळा तो तेर देवतानाजदंडकेजायछे संख्याता आयुष्यवाळा गर्भज मनुष्यमांथी वज्रऋषभनाराच संघयणना धणी कोइक जीव आठे कर्म खपावीने सिद्धगति मांहे पण जाय छे एम सामान्ये चोवीसे दंडकना जीवोनीगति कही

१ हवे चोवीसे दंडकना जीवोनी गति पांचसेंने

त्रेसठ जीवभेदने विषे कहे छे:-पहेलीथी छठी नारकीना जीवो आयुक्षये नारकीमांथी नीकळीने पंदर कर्म भूमिनां गर्भजमनुष्यपर्याप्ता, पंदर कर्मभूमिनां गर्भजमनुष्य अपर्याप्ता तथा पांचगर्भजतिर्यंचपर्याप्ताने पांचगर्भजतिर्यंचअपर्याप्ता एवं चालीशजीवभेदने विषे जाय, तथा सातमी नारकीथी नीकळ्यां जीवो तो पांच गर्भज तिर्यंच पर्याप्ताने पांच गर्भज तिर्यंच अपर्याप्ता एमदशजीवभेदने विषे जायछे. दशभुवनपति, सोलव्यंतर, पंदरपरमाधामी, दशतिर्यग् जृंभक, दशज्योतिषी, सौधर्म, इशान अने एक किल्वीषिया एम चोसठ जातिनां देवोमांथी नीकल्या जीवो, पंदर कर्मभूमिनागर्भज मनुष्यअने पांच जातिना गर्भज तिर्यंच तथा बादर पृथ्वीकाय, बादर अपकायने बादरप्रत्येकवनस्पतिकाय मळी त्रेवीसपर्याप्ता तथा त्रेवीस अपर्याप्ता एवं छेताळीस भेदमां जाय छे. सनत कुमारथी मांडीने सहस्त्रार पर्यंत छ देवलोकना देवो, बे किल्वीषिया जातिना देवो अने नवलोकांतिकना देवो एम सत्तर जातिना देवोमांथी नीकल्या जीवो,

पांच गर्न्नज तिर्यंच अने पंदर कर्म ज्रूमिना मनुष्य नामळी वीस पर्याप्ता तथा वीस अपर्याप्ता एव चाळीस ज्नेदमा जाय ठे नवमा आणत देवलोकथी मांमीने बारमा अच्युत देवलोक सुधीना चार देवलोकना देवो अने नव ग्रैवयक तथा पांच अनुत्तरविमानना देवो एसर्वे मळीने अढार देवलोकना नीकळ्याजीव, ते पदरकर्म ज्रूमिना मनुष्यमां जाय ठे नारकीनो एक दरूक तथा देवताना तेर दंरूक मळीने चौद दरूकनी गति कही जीवमात्र उत्पति काळे अपर्याप्तावस्थाए होय अने पठीथी पर्याप्ता थाय, ए अपेक्षाए अहीं नारकी तथा देवतानी गति पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता जीवज्नेदे कहीठे तो ते करण अपर्याप्ता जाणवा करण अपर्याप्ता जीव अवश्य पर्याप्ता थायज, तेथी सग्रहणी विगेरेमा कह्युं ठे के नारकी तथा देवता चवीने पर्याप्ता तिर्यंच अने मनुष्य थाय एमा कोइ विरोध नथी.

पृथ्वीकाय, अपकाय, वनस्पतिकाय तथा बेइंडिय, तेइंडिय अने चौरिंडिय एव ठ दरूकनाजीनो

आयुक्षये आप आपणा दंमकमांथी नीकळीने, पंदर कर्म नूमिना गर्नज मनुष्य पर्याप्ता, पंदर गर्नज मनुष्य अपर्याप्ता, एकसोने एक समुर्छिम मनुष्य अने अमताळीसतिर्यंचना ए सर्वे मळीने एकसोने ळगणएंशी जीवन्नेदने विषे पोतपोताना कर्मानुसारे जाय छे. तेउकाय अने वाउकाय ए वे दंमकना नीकळया जीव, अमताळीस न्नेदना तिर्यंचमां जाय छे. एवी रीते बावीस दंकनी गति कही.

गर्नज तिर्यंच पंचेंद्रिय एवा जलचरजीवो आठमांथी बारमा देवलोके, नव ग्रैवेयके अने पांच अनुत्तर विमाने जाय नहि माटे सर्व पांचसे ने त्रेसठ जीवन्नेदमांथी ए अढार स्थानकना पर्याप्ता तथा अपर्याप्तामळी छत्रीस जीवन्नेद बादकरता बाकीना पांचसेंने सत्तावीस जीवन्नेदमां जलचर जीवो जाय छे. गर्नजउरपरिसर्पजीवो उपर कहेला पांचसेंने सत्तावीस जीवन्नेदमांथी सातमी अने छठी नारकीना पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळी चार न्नेद वर्जीने बाकीना पांचसेंने त्रेवीस जीवन्नेदमां जाय छे. गर्नज

थलचर जीवो (चोपगा) उपर कहेला पांचसेने सत्तावीस जीवभेदमाथी सातमी, छठी अने पांचमीनारकीनापर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळीछभेदवर्जीने वाकीना पांचसें ने एकवीस जीवभेदने विषे जाय छे गर्भजखेचरजीवो उपरकहेला पाचसेंने सत्तावीसजीवभेदमाथी सातमी, छठी, पाचमी अने चोथी नारकीनापर्याप्ता तथा अपर्याप्तामळीआठभेदवर्जीने वाकीना पांचसेंने ओगणीस जीवभेदमा जाय छे गर्भज भुजपरिसर्पजीवो उपरकहेलापाचसेंने सत्तावीस जीव भेदमाथी सातमी, छठी, पांचमी, चोथी अने त्रीजी नारकीनापर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळीदशभेदवर्जीने वाकीनापाचसेनेसत्तरजीवभेदमांजाय छे. हवे असज्ञी तिर्यंच पचेन्द्रियजीवो आयुक्षयेनिकळीनेत्रणसेने पचाणुभेदनेविषे जाय तेना नाम कहे छे,–दश भुवन पति, सोल व्यंतर, पदर परमाधामी, दशतिर्यग् जृम्भक, छप्पनअतरद्वीपनामनुष्यो, पहेली नारकी अने पदरकर्मभूमिनामनुष्यो एव एकसोने त्रेवीस पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता मळीने वसेंने छेताळीस तथा

एकसोने एक समुर्छिम मनुष्यो अने अमताळीस ज्ञेद तिर्यंचना गणतां त्रणसेंने पंचाणुं जीवज्ञेद यया तेमां असंज्ञी तिर्यंच पचेंड्रियनी गति जाणवी. एवं त्रेवीस दंमकनी गति कही.

मनुष्यना दंमके गति कहे ढे. प्रथम समुर्छिम मनुष्य आयुक्तये, समुर्छिम मनुष्यमांथी नीकळ्या, पंदर कर्म ज्रुमीज मनुष्यपर्याप्ता, पंदरकर्मज्रुमिज अपर्याप्या, एकसोने एक समुर्छिम मनुष्य अने अ-मताळीस ज्ञेदना तिर्यंच एवं एकसोने ढगणा एंसी जीवज्ञेदमां जाय ढे पंदर कर्मज्रुमिना गर्ज्ञज मनुष्यो मांथी जीवो नीकळीने पांचसेंने त्रेसठ जीवज्ञेदमां जाय ढे. त्रीस अकर्म ज्रुमिना मनुष्यमांथी नीकळया जीवो, दशज्रुवनपति, सोळव्यंतर, पंदर परमाधामी, दशतिर्यंग् ज्रंजक, दश ज्योतिषी, एक किल्वीषिया अने सौधर्म तथा इशान ए बे देवलोक मळी चोसठ जीवज्ञेदमां जाय ढे. ढप्पन्न अंतर द्वीपनामनुष्यमांथी नीकळ्या जीवो, दश ज्रुवनपति, सोळव्यंतर, पंदर परमाधामी अने दश तिर्यग् ज्रंजक एम एकावन

जीवभेदमां जाय छे इति गतिद्वार.

अथ तेत्रीशमुं आगतिद्वार

आगति–आगमन–कया दंमकने विषे कयाकया दंमकना जीवो आवीने उपजे एम जे कहेवु तेनु नाम अहि आगतिद्वार जाणवु

नारकी तथा देवताना मळी चौद दंमकने विषे एक तिर्यंच पंचेंड्रिय अने बीजा मनुष्य एम बे दंमक माहेथी जीवो आवी उत्पन्नथायछे पृथ्वीकाय, अपकाय अने वनस्पतिकाय एम त्रण दंमकने विषे. एक नारकीवर्जीने बाकीना त्रेवीशें दंमकमाहेथी जीवोआवी उत्पन्नथायछे. तेउकाय, वाउकाय, बेइंड्रिय, तेइंड्रिय अने चौरिंड्रिय एम पाच दंमकने विषे थावरना पाच, विगलेंड्रियना त्रण, तिर्यंच पंचेंड्रिय अने मनुष्य एम दश दंमक माहेथी जीवो आवी उत्पन्न थाय छे. तिर्यंचपचेंड्रियना दंमकनेविषे चोवीशे दंमकमाहेथी जीवो आवी उत्पन्न थाय छे मनुष्यना दंमकने विषे. तेउकाय अने वाउकाय सिवाय बाकीना बावीश दंमकमाहेथी जीवो आवी

उत्पन्न थाय छे. एम सामान्ये चोवीशें दंमकनी आगति कही.

हवे चोवीशे दंमके, पांचसे त्रेसठ जीवभेदमांथी आगति कहेछे–पहेली नरके. पंदरकर्मभूमीज गर्भज मनुष्य, पांच गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय अने पांच समुर्छिमतिर्यंच पंचेंद्रिय एम पच्चीशभेदना जीव आवी उपजे. बीजी नरके. पंदरकर्मभूमिजगर्भज मनुष्य अने अने पांच गर्भज तिर्यंच पंचेंद्रिय एम वीस भेदनाजीव आवी उपजे. त्रीजीनरके. पंदर कर्म भूमिज गर्भज मनुष्य तथा गर्भज जलचर, थलचर, उरपरिसर्प अने खेचर एम उगणिश भेदमांहेथीजीव आवी उपजे. चोथीनरके पंदरकर्मभूमिज गर्भजमनुष्यतथा गर्भज जलचर थलचरअने उरपरिसर्प एम अढार भेदमांहेथीजीव आवी उपजे. पांचमी नरके पंदर कर्मभुमिज गर्भज मनुष्य तथा जलचर अने उरपरिसर्प एम सत्तर भेदमांहेथी जीव आवी उपजे. छठीनरके पंदर कर्मभुमिज गर्भज मनुष्य अने गर्भज जलचर एम सोलभेद मांहेथी जीव आवी उपजे. सातमी नरके पण पंदर कर्मभुमिज ग-

ज्जज मनुष्य अने जलचर एम सोल ज्जेदमांहेथी आवी उपजे नरकने विषे अपर्याप्ता जीवो जाय नहि ए प्रकारे नारकीना दमके आगति कही

दशज्जुवनपति, सोल व्यतर, पदर परमाधामी अने दशतिर्यग्जृज्जक ए एकावनजातिनादेवोनेविषे एकसोने एक क्षेत्रना गर्ज्जज मनुष्यपर्याप्ता, पांचगर्ज्जजतिर्यच पर्याप्ता अने पाच असञ्ज्ञी तिर्यच पचेंद्रिय एम एकसोने अगियार ज्जेदमांहेथी जीव आवी उपजे दश प्रकारना ज्योतिषी अने सौधर्म एम अगियार जातीना देवोने विषे पदर कर्मज्जूमिज गर्ज्जज मनुष्य, त्रीस अकर्मज्जुमिज गर्ज्जजमनुष्य अने पाच गर्ज्जज तिर्यच एम पचास ज्जेदमांहेथी जीवो आवी उपजे बीजा इशान देवलोकने विषे पदरकर्मज्जुमि, पांचहरिवर्ष, पाच रम्यक, पाचदेवकुरु ने पांच उत्तरकुरु एव पांत्रीस क्षेत्रना गर्ज्जज मनुष्यो तथा पाचगर्ज्जजतिर्यच एम चालीश ज्जेदमांहेथी जीव आवी उपजे पहेला किल्बीषिया जातिना देवोने विषे पदर कर्मज्जुमि,पाच उत्तरकुरुने पांच देवकुरु एव पचीस क्षेत्रना गर्ज्जज

मनुष्यो तथा पांचगर्न्नज तिर्यंच पंचेंद्रिय एम त्रीस न्नेदमांहेथी जीव आवी उपजे. त्रीजाथी आठमासुधी ७ देवलोक, नव लोकांतिक अने बे किल्वीषिया एम सत्तर जातिना देवोने विषे पंदर कर्मन्नुमिज गर्न्नज मनुष्य अने पांच गर्न्नज तिर्यंच पंचेंद्रिय एम वीस-न्नेदमांहेथी जीवो आवी उपजे. नवमा आणंत देव-लोकथी मांकीने पांच अनुत्तर विमान पर्यंतना अढार देवलोकने विषे पंदर कर्मन्नुमिज गर्न्नज मनुष्यना न्ने-दमांहेथी जीव आवी उपजे. एवी रीते एक नारकीनो दंकक तथा तेर देवताना दंकक मळीने चौद दंकके आगति कही.

पृथ्वीकाय, अपकाय अने वनस्पतिकाय ए त्रण दंककनेविषे अकताळीसन्नेदना तिर्यंच, एकसोने एक समुर्च्छिम मनुष्य तथा पंदर कर्मन्नुमिज गर्न्नज मनुष्य पर्याप्ता, पंदर कर्मन्नुमिना गर्न्नज मनुष्य अपर्याप्ता तथा पंदर परमाधामी, दश न्नुवनपति, सोलव्यंतर, दशतिर्यग् जृंन्नक, दश ज्योतिषी, सौधर्म तथा इशान अने एक किल्वीषिया जातिना देवो एम सर्वे मळी

वसेंने त्रेताळीस भेदमाहेथी जीव आवी उपजे. ते-उकाय, वाउकाय, वेइंद्रिय, तेइंद्रिय, चौरिंद्रिय अने असज्ञीतिर्यंच पचेंद्रियने विषे एकसोनेएक समुर्छिम मनुष्य अपर्याप्ता, पदर कर्म जुमिज मनुष्य पर्याप्ता, पदर कर्म जुमिज मनुष्य अपर्याप्ता अने अरुताळीस भेदना तिर्यंच एम एकसोने उगणाएसी भेदमाहेथी जीव आवी उपजे गर्भज तिर्यंच पचें-द्रिय एवा जलचर, थलचर, उरपरिसर्प, जुजपरिसर्प अने खेचरने विषे एकसोने एक समुर्छिम मनुष्य अ-पर्याप्ता, पदर कर्मजुमिज गर्भज मनुष्य पर्याप्ता, पदर कर्म जुमिज मनुष्य अपर्याप्ता, अरुताळीस भेदना तिर्यंच तथा पदर परमाधामी, दश जुवनपति, सोळव्यतर, दश तिर्यग् जृंजक, दश ज्योतिष, त्रण किल्बिषीया, नव लोकांतिक अने सौधर्मथी मांडीने आठमा सहस्रार पर्यंत देवलोक तथा सात नारकी एम सर्व मळीने वसेंने समसठ जीवभेद माहेथी जीव आवी उपजे. त्रेवीस दंडके आगति कही

समुर्छिम मनुष्यने विषे पन्न र्म जुमि न

नुष्य पर्याप्ता, वादर पृथ्वीकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, वादर अपकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, वादर प्रत्येक वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, सुक्ष्म पृथ्वीकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता सुक्ष्म अपकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता सुक्ष्म साधारण वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता, वादर साधारण वनस्पतिकाय पर्याप्ता अपर्याप्ता त्रण विकलेंद्रियना पर्याप्ता अपर्याप्ता, तथा वीस तिर्यंच पंचेंद्रियना अने एकसोने एक समुर्छिम मनुष्य एम सर्वे मळीने एकसोने इंकोतेर न्नेदमांथी जीवो आवी उपजे. पंदर कर्मनुमिज गर्न्नज मनुष्य ने वीषे उपर कहेला एकसोने इंकोतेर जीवन्नेद तथा नव्वाणु देवताना न्नेद अने पहेलीथी ठठीनारकी सुधीना नारकी एम सर्वे मळीने वसेंने ठोंतेर न्नेदमांहेथी जीव आवीउपजे. त्रीस अकर्म नुमिना मनुष्यने विषे पंदर कर्मनुन्निज गर्न्नज मनुष्य पर्याप्ता अने पांच गर्न्नज तिर्यंच पर्याप्ता मळी वीसन्नेदमांहेथी जीवआवीउपजे. उप्पन्न अंतर द्वीपना मनुष्यने विषे पंदर कर्मनुमिज गर्न्नज मनुष्य पर्याप्ता तथा पांच गर्न्नज तिर्यंचपर्याप्ता

अने पांच समुर्छिम तिर्यंच पचेंद्रिय पर्याप्ता एम प-
च्चीसन्नेदमाहेथी जीव आवी उपजे एवीरीते चोवीस
दम्मके आगतिकही

॥ इति आगतिद्वार ॥

अथ चोत्रीसमु सपदा द्वार.

संपदा-पदवी त्रेवीसना नाम. १ अरिहंतनी पदवी, २ चक्रवर्तिनी, ३ वासुदेवनो, ४ बळ देवनी, ५ केवळीनी, ६ साधुनी, ७ श्रावकनी, ८ सम्यक्दृष्टिनी, ए मम्ळिकनी, ए नव मोटी पदवी तथा चौद रत्न चक्रवर्तिना मेळवता त्रेवीस पदवी थाय ते चौद रत्नना नाम, १ सेनापति रत्न, २ गाथा पति रत्न, ३ वार्धिक रत्न, ४ पुरोहित रत्न, ५ स्त्रीरत्न, ६ हस्तिरत्न अने ७ अश्वरत्न ए सात पचेंद्रीय रत्न छे तथा १ चक्र रत्न, २ खड्ग रत्न, ३ छत्र रत्न, ४ चर्म रत्न, ५ दंड रत्न, ६ मणिरत्न अने ७ कागणि रत्न, ए सात एकेंद्रिय रत्न जाणवा एम नवमोटी पदवी, सात पचेंद्रिय रत्न अने सात एकेंद्रियरत्न थइने त्रेवीस थया चौद रत्नमां सेनापति ते देश

साधे, गाथापति ते धान्य रसवती नीपजावे. वार्धिकते आवास घर निपजावे, पुरोहित ते घाव साजा करे, शान्ती कर्म करे अने विघ्न टाळे, स्त्रीरत्न भोग साधन आवे, अश्व तथा हस्ति स्वारीकरवाने कामआवे, चक्ररत्न षट् खंडसाधतामार्गवतावे, खड्ग् रत्न वैरीनुं मस्तक छेदे, छत्र रत्न चक्रवर्तिना हस्तस्पर्शे बारजोजनसुधी वीस्तरे तेथी बारजोजनसुधीछायाकरे, चर्म रत्न ते कार्य उपन्येछते चक्रवर्तिनास्पर्शे बारजोजन विस्तरे ने तेमां प्रभातकाळे वीजवावे ते संध्याकाळे उपभोगमांआवे एवा शालिप्रमुखनेउत्पन्नकरे, दंडरत्न ते वांकी भूमिसमी करे, काम पडे हजार जोजन धरतीवीदारे अने तमिस्त्रादिक गुफाना बार उघाडे, मणिरत्न ते हस्त अथवा मस्तके बांधेथकुं समस्तरोगहरे अने बार जोजन सुधी उद्योत करे, अने कांगणिरत्न ते वैताढय पर्वतनी गुफामां वन्ने भींतेथइने ठंगणपचास मांडळाकरवा योग्य होय तथा तोला माप वधारे एवी रीते चौद रत्नना गुण अथवा उपयोग जाणवो. चक्ररत्न, खड्गरत्न, छत्र रत्न अने

दण्ड रत्न ए चार रत्नो आयुध शाळामां उपजे. चर्म रत्न, मणिरत्न अने कागणिरत्न ए त्रण रत्नो चक्रवर्तिना लक्ष्मीभंडारमां उपजे सेनापति, गाथापति, वार्धिक अने पुरोहित ए चार रत्नो चक्रवर्तिना पोताना नगरमां उपजे स्त्री रत्न वैताढय पर्वते विद्याधरना नगरमां उपजे अश्व रत्न तथा गज रत्न वैताढय पर्वतना मूळे उपजे चक्र रत्न, छत्र रत्न अने दण्ड रत्न ए त्रण एक धनुष्य एटले चार हाथ प्रमाणना होय चर्मरत्न बेहाथ प्रमाण होय, खड्ग रत्न बत्रीस आगुल लांबु होय, मणिरत्न चारआगुललांबुने बे आगुलनुपहोळुहोय, कागणि रत्न सुवर्णमय चार आंगुल लांबु होय, सेनापति गाथापति, वार्धिक अने पुरोहित ए चारनी उचाइ (अवगाहना) चक्रवर्ति प्रमाणे जाणवी, स्त्रीरत्न चक्रवर्तिथी चार अगुलनीची होय, अश्व रत्न कानना मुळथी ते पुछना मुळ लगे एकसोने आठ आगुलनो लांबो अने एशी आगुलनो उचो होय अने गजरत्न चक्रवर्तिथी बमणो उचो होय छे. सर्वे रत्ननु माप चक्रवर्तिने आत्म आगुल

प्रमाण जाणवुं.

पहेली नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे उपर कहेली त्रेवीस पदवीमांथी सात एकेंद्रियरत्न विना बाकोनीसोळपदवीपामे, बीजीनरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानु सारे उपर कहेली सोळ पदवीमांथी चक्रवर्तिनी पदवीविना बाकोनो पंदर पदवी पामे, त्रीजी नरकना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे उपर कहेली पंदर पदवीमांथी एक वासुदेवनी अने बीजी बळ देवनी पदवी विना बाकीनी तेर पदवी पामे, चोथी नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे उपर कहेलीतेरपदवीमांथीतीर्थंकरनीपदवीविना बाकीनीबार पदवीपामे,पांचमी नरकथी नीकळ्या जीवोकर्मानुसारे ते बार पदवीमांथीकेवळीनी पदवीविना बाकीनी अगियारपदवी पामे,छट्ठी नरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे ते अगियार पदवीमांथी साधुजीनी पदवीविना बाकीनो दश पदवीपामे अने सातमीनरकथी नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे समकितदृष्टीनो, अश्वरत्ननी अने गज रत्ननी एम त्रण पदवी पामे, भुवनपति, वाण

व्यंतर अने ज्योतिषी ए त्रण निकायना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे वासुदेव अने तिर्थंकरनी पदवी विना बाकीनी एकवीस पदवी पामे. पृथ्वीकाय, अपकाय, वनस्पतिकाय तथा गर्भज मनुष्यअने गर्भजतिर्यचना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे तिर्थंकर, चक्रवर्ति, बळदेव अने वासुदेवनी पदवीविना बाकीनी ओगणीस पदवी पामे बे इन्द्रिय, ते इन्द्रिय अने चौरिन्द्रिय तथा समुर्छिम तिर्यच पचेंद्रिने समुर्छिम मनुष्यमांथी नीकळ्याजीवो कर्मानु सारे तिर्थकरनी, चक्रवर्तिनी, बळदेवनी, वासुदेवनी अने केवळीनी पदवी विना बाकीनी अढार पदवी पामे तेउकाय अने वाउकायनानीकळ्याजीवो कर्मानुसारे सात एकेंद्रियनी तथा हस्ति रत्ननी अने अश्वरत्ननी एम नव पदवी पामे परमाधामीने पहेला किल्वीपियाना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे तिर्थंकर, चक्रवर्ति, वासुदेव, बळदेव अने केवळी विना बाकीनी अढार पदवी पामे. उपरना बे किल्वीपियाना नीकळ्या जीवो कर्मानुसारे उपर कहेली अढार पदवीमाथी सात एकेंद्रिय रत्ननी

पदवी विना वाकीनी अगियार पदवी पामे, सौधर्म अने इशान देवलोकना नीकळ्याजीवो कर्मानुसारे त्रेवीस पदवी पामे. त्रीजाथी आठमा देवलोक सुधीना अने नव लोकांतिकना नीकळ्याजीवो कर्मानु सारे त्रेवीसपदवीमांथी सातएकिंद्रिय रत्ननी पदवी विना वाकीनी सोळपदवीपामे. नवमाथी वारमा देवलोकना तथा नव ग्रैवेयक सुधीना नीकळ्याजीवो सात एकिंद्रिय रत्नो तथा अश्वने हस्ति विना वाकीनी चौदपदवीपामे. पांच अनुत्तर विमानना निकळ्याजीवो तिर्थंकरनी, चक्रवार्तिनी, वळ देवनी, केवळीनी, मंडळिकनी, साधुनी, श्रावकनी अने समकित दृष्टिनी एम आठ पदवी पामे. तिर्थंकर अने चक्रवर्तिने विषे कोइ जीवोने तिर्थंकरनी, चक्रवर्तिनी मंडळिकनी, समकितनी,साधुनी अने केवळीनी एम छ पदवीउ लाभे, वासु देवने विषे वासुदेवनी, मंडळिकनी अने समकीतनी एम त्रण पदवी लाभे. वळदेवने विषे कोइ जीवोने वळदेवनी, मंडळिकनी साधुनी, केवळीनी अने समकितनी एम पांचपदवी

लाभे मनुष्यमाहे पुरुषवेदे नव मोटी पदवी तथा सेनापति, गाथापति, वार्धिक अने पुरोहित एम तेर पदवी लाभे, मनुष्यमाहे स्त्रीवेदे समकीतनी, श्रावि कानी, साध्वीनी, केवळीनी अने स्त्री रत्ननी ए पांच पदवीलाभे.

॥ इति संपदा द्वार ॥

अथ पात्रीसमु देवद्वार

देव—१ द्रव्यदेव, २ नरदेव, ३ धर्मदेव, ४ देवाधिदेव अने ५ भावदेव छे मनुष्य अथवा तिर्यंच पचेंद्रियजीवोमांथी जेने देवतानु आयुष्य बांध्यु छे ते आवताभवे देवपणे उपजशे एवा जे जीवो तेने द्रव्यदेव कहीए चौद रत्न, नवनिधानजेहने होय तेने नरदेव कहीए साधुना सत्तावीस गुणे करी सहित होय तेहने धर्म देव कहीए बार गुणे सहित, अढार दोष रहित तथा चोत्रीस अतिशय, पात्रीस वाणीना गुण ए विगेरे अनत गुणे करीने सहित धर्मना प्रवर्तक होय तेने देवाधिदेव कहीए चारनिकायना देवोनेभाव देव कहीए द्रव्य देवनी जघन्य

स्थिति अंतर मुहुर्तनी अने उत्कृष्ट त्रण पल्योपमनी कही छे, नरदेवनी जघन्यस्थिति सातसेंवरसनी अने उत्कृष्ट चोरासीलाखपूर्वनीकहीछे, धर्मदेवनो जघन्यस्थिति अंतरमुहुर्तनी अने उत्कष्ट देशे उणी पूर्वक्रोड वरसनी कही छे, देवाधि देवनी जघन्य स्थिति बहोंतेर वरसनी अने उत्कृष्ट चोरासीलाख पूर्वनी कहीछे अने भाव देवनी जघन्यस्थिति दशहजारवरसनी अने उत्कृष्ट तेत्रोससागरोपमनो जाणवी. द्रव्य देवचवीने देवता थाय, नरदेव चवीने नरके जाय अथवा कोइक चारित्र ग्रहण करी स्वर्गे अथवा मोक्षे पण जाय छे, धर्म देवचवीने वैमानिक अथवा मोक्षमां जाय छे, देवाधिदेव चवीने मोक्षे जाय अने भावदेव चवीने बादर पृथ्वीकाय, अपकायने वनस्पतिकाय तथा गर्भज मनुष्य अने तिर्यचमां जाय छे. सर्वथी थोडा नरदेव होय, नरदेवथी देवाधी देव संख्यात गुणा, देवाधि देवथो धर्म देव संख्यात गुणा, धर्म देवथी द्रव्यदेव असंख्यात गुणा अने द्रव्य देवथी भावदेव असंख्यात गुणा जाणवा.

ड्व्यदेवनेविषे युगलीआ मनुष्य तथा युगली-आ तिर्यच अने सर्वार्थसिद्धविना वाकीना सर्व स्थानकेथी जीवो आवी उपजे. नरदेवने विषे देवताना तेर दरुकने पहेली नारकीना नीकळ्या जीवो आवी उपजे, धर्म देवने विषे छठीने सातमी नारकी तथा तेउकायने वाउकाय अने युगलीआ मनुष्य तथा युगलीआ तिर्यच वर्जीने वाकीना सर्व स्थानकना नीकळ्या जीवो आवीने उपजे, देवाधिदेवमा किल्वीपिया सिवाय वैमानिक देवलोकना देवो तथा पहेली, वीजी अने त्रीजी नारकोमांथी नीकळया जीवो आवीने उपजे अने भावदेवने विषे तिर्यच पचेन्द्रिय अने सञ्ज्ञी मनुष्यमांथी नीकळ्या जीवो आवीने उपजेछे.

॥ इति देवद्वार ॥

अथ छत्रीसमु सजतिद्वार

सजति–सयमी ते–१ सयती (संजमवाळा), २ संयता सयती, ३ असंयती, ४ व्रती (व्रतवाला), ५ व्रताव्रती, ६ अव्रती, ७ पच्चखाणी, ८ पच्चखाणा पच्चखाणी, ९ अपच्चखाणी, १० पंन्डिया (पन्डित),११

बालपंमिया, १२ वाला, १३ संवुमा (संवृत), १४ संवुमा असंवुमा, १५ असंवुमा, १६ जागरा(जागृत) १७ सुताजागरा, १८ सुता, १९ धम्मिया (धर्मिष्ट), २० धम्माधम्मिया, २१ अधम्मिया, २२ धम्मविवसाइया (धर्मव्यवशाइ), २३ धम्माधम्म विवसाइया, २४ अधम्मविवसाइया, २५ धम्मेठिया (धर्ममांस्थित), २६ धम्माधम्मेठिया अने २७ अधम्मेठिया. एम सत्तावीस प्रकारनुं विवेचन चोवीस दंमके नीचे प्रमाणे जाणवुं.

नारकी, देवता, एकेंद्रिय, विगलेंद्रिय एम बावीसदंमकना जीवो तथा समुर्छिम मनुष्य अने समुर्छिम तिर्यंच पंचेंद्रियना जीवो, असंयती, अव्रती, अपच्चखाणी, बाला, सुता, असंवुमा, अधम्मिया, अधम्मेठिया अने अधम्मविवसाइया कह्यां छे. गर्नजतिर्यंच पंचेंद्रियना दंमके जीवो, असंयती, संयतासंयती, अव्रती, व्रताव्रती, अपच्चखाणी, पच्चखाणा पच्चखाणी, वाला, बालपंमिया, सुता, सुताजागरा, असंवुमा, असंवुमा संवुमा, अधम्मिया, धम्माधम्मिया, अध-

म्मेठिया, धम्माधम्मेठिया, अधम्मविवसाइया अने धम्माधम्मविवसाइया कह्या छे गर्न्नज मनुष्यना दन्मके तो सयती विगेरे सत्तावीसे बोल लान्ने छे

चोवीसे दंमकमां उत्तमधर्म साधन योग्य गर्न्नज मनुष्यनो न्नव छे तेमां सयम थइ शके छे ते सयम (चारित्र)ना पांच प्रकार छे १ सामायिक चारित्र, २ छेदो पस्थापनियचारित्र, ३ परिहार विशुद्धिचारित्र, ४ सूक्ष्म सपरायचारित्र अने ५ यथाख्यात चारित्र ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनो जे लान्न तेनुं नाम सामायिक चारित्र, पूर्व पर्यायनो छेद अने नवापर्यायनु स्थापन करवु ते छेदोपस्थापनिय चारित्र, विशेषकर्म निर्जराअें तपो विशेष ते परिहार विशुद्धि चारित्र, अति सूक्ष्म कषाय ते सूक्ष्म सपरायचारित्र अने अकषायपणु थाय तेनु नाम यथाख्यात चारित्र कह्यु छे

विशेषपणे जाणवाने अर्थे पांचे चारित्रे, १ न्नेद, २ वेद, ३ राग, ४ निर्गंथ, ५ ज्ञान, ६ लिंग, ७ शरीर ८ क्षेत्र, ९ काळ, १० गति, ११ योग, १२ उपयोग,

१३ कषाय, १४ लेश्या, १५ गुणस्थानक, १६ भव,१७ आकर्ष, १८ भाव अने १९ अल्प बहुत्व ए ओगणीस बोल संक्षेपे कहे छे.

सामायिक चारित्रना बे भेद छे, एक इत्वरिकने बीजुं यावत्कथिक तेमां इत्वरिक एटले स्वल्पकाळनुं ने ते पहेला तथा छेला तिर्थंकरना वारामां होय अने यावत्कथिक एटले घणा काळनुं ते बावीश तिर्थंकरना वारामां तथा महाविदेह क्षेत्रमां होय छे.छेदोपस्थापनिय चारित्रना बे भेद छे, एक सातिचार छेदोपस्थापनियने बीजु निरतिचार छेदोपस्थापनिय,तेमां सातिचार एटले मुळ गुणघातिने प्रायछितरुप होय अने निरतिचार एटले इत्वरीक सामायिकवंत नव दिक्षितने वडिदिक्षारुप होय छे. परिहार विशुद्धि चारित्रना बे भेद छे, एक निर्विषमानसिकने बीजुं निर्विष्टकायिक परिहार विशुद्धिचारित्र, तेमां निर्विषमानसिक एटले कर्म निर्जरा अर्थे तपो विशेष आचारित्रना आ सेवक ए कल्पमां प्रवर्तता होय तेने होय अने निर्विष्ट कायिक एटले आ, चारित्रमां प्रवर्तता

ना अनुचारी एटले वैयावच्चादिकना करनारने होय छे. सूक्ष्म सपराय चारित्रना बे भेदछे, एक विशुद्द मानसिक अने बीजु सक्लिष्ट मानसिक सुक्ष्म सपराय चारित्र, तेमा विशुद्दमानसिक एटले क्षयक श्रेणीए चमतां जीवने विशुद्द पारिणामिकरुप अने बीजु सक्लिष्ट मानसिक एटले उपशम श्रेणीथी पमतां जीवने सक्लिष्ट पारिणामिकरुप होयछे. यथाख्यात चारित्रना बे भेदछे, एक छद्मस्थिकने बीजुं केवलिक, तेमा छद्मनस्थिक ते अगियारमा तथा बारमा गुणस्थानके वर्तता जीवोने होय अने केवलिक ते तेरमा तथा चौदमा गुणस्थानके होय छे इतिभेद. सामायिक चारित्र तथा छेदापस्थापनिय चारित्र, सवेदीने अथवा अवेदीने पण होय तेमा सवेदीने स्त्री, पुरुप अने नपुसक एम त्रणे वेदे होय अने अवेदी ते उपशम वेदी तथा क्षपकवेदीने होय छे परिहार विशुद्दी चारित्र सवेदी एटले पुरुप वेदवाळाने अथवा नपुसक वेदवाळाने होय छे. सुक्ष्म सपराय चारित्र तथा यथाख्यात चारित्र अवेदी एवा उपशम तथा क्षपकवेदी

ने होय छे. इतिवेद. पहेलेथी चार चारित्र सरागी होय अने यथाख्यात चारित्र वितरागी होय छे.इति राग. निर्ग्रंथना छ भेद छे १ पोलाक, २ बकुस, ३ प्रतिसेवना कुशील, ४ कषाय कुशील, ५ निर्ग्रंथ अने ६ स्नातक. ज्ञानादिना अतिचार सेववे करी व्रतने डुशीत करे ते पोलाक कहीए, शरीरनी सुश्रुषा विभुषा करे अथवा उपकरण वहु मुल्यजल हळता राखे संग्रहे तेने बकुस कहीए, मुल गुणतो पाळे सेवे पण उत्तरगुणमां कांइ कांइ छानो दोष लगाडे तेने प्रतिसेवना कुशील कहीए, संज्वलन कषायोदये करी कांइक अप्रशस्त परिणाम थाय पण मुळगुणमां तथा उत्तर गुणमां कांइ दोष लगाडे नहि तेने कषाय कुशील कहीए, संपुर्ण ग्रंथी रहित मोहनीय वर्जीत वितराग छद्मस्थ तेने निर्ग्रंथ कहीए अने घातीकर्म रहित सयोगी केवळी तथा सैलेशी प्रतिपन्न अयोगी केवळी तेने स्नातक कहेवायछे. सडुंसाधान्यनापुळा सरखा पुलाक, सडुंसाधान्यसरखां बकुस, मसळ्याधान्य सरखा प्रतिसेवना कुशिल, उपण्या धान्य सरखां क

षाय कुशील, कणकीसहितचोखासरखा निर्ग्रंथ अने अणीशुद्धचोखासदृश्यस्नातकजाणवा. पुलाक, वकुस अने प्रतिसेवना कुशीलमा एक सामायिकचारित्र तथा बीजु छेदोपस्थापनियचारित्र एम बे चारित्रलाभे कषाय कुशीलमा प्रथमना चार चारित्र लाभे निर्ग्रंथमां अने स्नातकमा एक यथाख्यातचारित्रहोयछे इतिनिर्ग्रंथ प्रथमना चार चारित्रे बे, त्रण अथवा चार ज्ञान होय छे अने यथाख्यात चारित्रमा पाचज्ञाननीभजनाजाणवी इतिज्ञान स्वलिंगेपाच चारित्रलाभे, अन्यलिंगेअने गृहस्थलिंगे परिहारविशुद्धी चारित्रविना बाकीना चार चारित्रलाभे, एम द्रव्यलिंगनी अपेक्षाएजाणवु तथा भावलिंगनी अपेक्षाए स्वलिंगे पांचे चारित्र होय अने अन्यलिंगे तथा गृहस्थलिंगे एके चारित्र होय नहि. इति लिंग पहेला तथा बीजा चारित्रने विषे चार अथवा पांचे शरीरलाभे अने त्रीजा, चोथाने पांचमा चारित्रने विषे औदारिक, तैजस अने कार्मण एम त्रण शरीर होय छे इति

शरीर. कर्म भुमिमां पांचे चारित्र होय अने अकर्म भुमि तथा अंतर द्वीपमां एके चारित्र होय नहि. इति क्षेत्र. उत्सर्पिणी काळमां जन्मनी अपेक्षाए पहेले आरे एके चारित्र न लाभे अने बीजा, त्रीजा तथा चोथा आरामां पांचेचारित्रलाभे तथा पांचमां छठा आरामां एके चारित्र होय नहि. आ अवसर्पिणी काळमां जन्मनी अपेक्षाए पहेलाने बीजा आरामां एके चारित्र न होय, चोथा आरामां पांचे चारित्र होय,पांचमां आरामां एक सामायिकअने बीजुं छेदोपस्थापनिय एम बे चारित्र होय अने छठे आरे एके चारित्र होय नहि. इतिकाळ. नारकी, तिर्यंच अने मनुष्य ए त्रणे गतिमां चारित्रनो आराधक जायनहि पण देवगतिमां जाय तेमां सामायिक अने छेदोपस्थापनिय चारित्र आराधक जघन्य पहेले देवलोके अने उत्कृष्ट अनुत्तर विमाने जाय छे, परिहार विशुद्धी चारित्र आराधक जघन्य पहेले देवलोके अने उत्कृष्ट आठमे देवलोके जाय, सुक्ष्म संपराय चारित्र अने यथाख्यात चारित्रना आराधक अनुत्तर विमाने

जाय तथा यथाख्यात चारित्र आराधक उत्कृष्टो मोक्षे पण जाय छे इतिगति मनयोग, वचनयोग अने काययोग ए त्रणे योगे पहेलेथी चार चारित्र अने अयोगीमां एक यथाख्यात चारित्र लाभे इतियोग सागार उपयोगमा पांच चारित्र अने अनागार उपयोगमां सुक्ष्मसपरायचारित्र वर्जीने बाकीना चार चारित्र लाभे इति उपयोग प्रथमना चार चारित्र सकषायी अने यथाख्यात चारित्र कषाय रहित जाणवु सकपायी चारित्रमांथी पहेला बीजा ने त्रीजा चारित्रे सज्वलननो क्रोध मान, माय अने लोभ होय छे तथा सुक्ष्मसपरायचारित्रे एक सज्वलन लोभनो कांइक अश होय छे इति कषाय, सामायिकने छेदोपस्थापनिय चारित्रमा छलेश्या, परिहारविशुद्धि चारित्रमां पाछली त्रण लेश्या अने सुक्ष्म सपराय तथा यथाख्यात चारित्रने विषे शुक्ल लेश्या कही छे इति लेश्या सामायिकने छेदोपस्थापनिय चारित्रे छठ्ठु, सातमु, आठमुं ने नवमु एम चार गुणस्थानक होय, परिहार विशुद्ध चारित्रे छठुं ने सातमु एम बे गुणस्था

नक होय, सुक्ष्मसंपरायचारित्रे दशमु गुणस्थानक होय अने यथाख्यात चारित्रे अगियारमुं, बारमुं, तेरमुं तथा चौदमुं एम चारगुणस्थानक कह्यांछे. इति गुणस्थानक. सामायिक अने छेदोपस्थापनिय चारित्रवाळा जघन्य एकभव अने उत्कृष्टा आठ भव करे अने बाकीना त्रण चारित्रवाळा जघन्य एक भव अने उत्कृष्टा त्रणभव करे. इति भव. सामायिक चारित्र एकभवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट नवसें वार आवे, छेदोपस्थापनियचारित्र एक भवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट एकसोने वीसवार आवे परिहार विशुद्धि चारित्र एक भवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट त्रणवार आवे, सुक्ष्म संपराय चारित्र एक भवमां जघन्य एकवार अने उत्कृष्ट चार वार आवे अने यथाख्यात चारित्र एक भवमां जघन्य एकवार ने उत्कृष्ट बे वार आवे छे एम कह्युं छे. इति आकर्ष. पहेलेथी चार चारित्र सुधीमां एक क्षयोपशमभाव लाभे अने यथाख्यात चारित्रने विषे उपशमभाव अने क्षायिक ए बे भावलाभे. इतिभाव. सर्वथी थोडा

सुक्ष्मसपरायचारित्रवाळा, सुक्ष्मसंपरायचारित्र-वाळाथी परिहार विशुद्धिचारित्रवाळा सख्यातगुणा, परिहारविशुद्धि चारित्रवाळाथी यथाख्यात चारित्र-वाळा सख्यात गुणा, यथाख्यात चारित्रवाळाथी छेदो पस्थापनिय चारित्रवाळा संख्यात गुणा अने छेदो पस्थापनिय चारित्रवाळाथी सामायिक चारित्रवाळा जीवो सख्यातगुणा लाभे इति अल्पबहुत्व ए प्रमाणे ओगणीशद्वारे सक्षेपे करीने पांच चारित्रकह्यां

॥ इति सजतिद्वार ॥

अथ साडत्रीसमु जराउद्वार

जराउ-वेदनी-ते वे प्रकारे छे जरावेदन। अने २ शोक वेदनी ते सर्वे ससारी जीवोने होयछे शरीरे करीने जे वेदाय ते जरावेदनी अने मने करीने जे वेदाय ते शोकवेदनी जाणवी,

नारकीनोएकदरुक, देवताना तेरदरुक, गर्भजतिर्यचनोएक दरुक, अने गर्भज मनुष्यनो एक दरुक एम सोल दरुकना जीवोने एक जरा-वेदनी अने बीजी शोकवेदनी एम वे वेदनी होयछे.

एकिंद्रियनापांचदंडकअने विगलेंद्रियना त्रण दंडक एम आठ दंडकना जीवोने तथा समुर्छिम मनुष्य अने समुर्छिमतिर्यंचपंचेंद्रियने एक जरा-वेदनीज होय छे. सिद्धना जीवोने एके वेदनी नथी.

॥ इति जराद्धार ॥

अथ अडत्रीसमुं परिग्रहद्वार.

परिग्रह—संग्रह ते त्रण प्रकारे छे. १ कर्म परि-ग्रह, २ शरीरपरिग्रह अने ३ वाह्य भंडोपगरण (भा-जनादि उपकरण) परिग्रह.

नारकी तथा एकिंद्रियने एक कर्म परिग्रह अने बीजो शरीर परिग्रह एम बे परिग्रह होय छे. देवता तथा त्रण विगलेंद्रिय, तिर्यंच पंचेंद्रिय अने मनुष्यने त्रणे परिग्रह होय छे.

॥ इति परिग्रहद्वार ॥

अथ ओगणचाळीसमुं अल्प बहुत्वद्वार.

अल्पबहुत्व एटले सर्व जीवोमां कया दंडके जीवो थोडा अने कया दंडके जीवो वधारे एम जे कहेवुं तेनुं नाम अहिं अल्पबहुत्व जाणवुं.

सर्वथी गर्भज मनुष्य थोडा, तेथी बादर अग्नि-कायना दंडके जीवो असख्यातगुणा, तेथी वैमानिकना दंडके जीवो असख्यातगुणा, तेथी भुवनपतिना दंडके जीवो असख्यातगुणा तेथी नारकीना दंडके जीवो असख्यातगुणा, तेथी व्यतरना दंडके जीवो असख्यातगुणा, तेथी ज्योतिषीना दंडके जीवो असख्यातगुणा, तेथी चौरिंद्रियना दंडके जीवो असख्यातगुणा, तेथी तिर्यंच पचेंद्रियना दंडके जीवो विशेषाधिक, तेथी बेइंद्रियना दंडके जीवो विशेषाधिक, तेथी ते इंद्रियना दंडके जीवो विशेषाधिक, तेथी पृथ्वीकायना दंडके जीवो असख्यातगुणा, तेथी अपकायना दंडके जीवो असख्यातगुणा, तेथी वाउकायना दंडके जीवो असख्यातगुणा अने वाउकायथी वनस्पतिकायना जीवो अनंतगुणा कह्या छे.ए प्रमाणे सामान्ये चोवीशे दंडके जीवोनु अल्पबहुत्व कह्यु

विशेष व्याख्याए जीवो सवथी अल्पबहुत्वना अठाणुं भेदकहेछे गर्भजमनुष्यो सर्वे थइने (७९२२८१६२, ५१४२६४३, ३७५९३५४, ३९५०३३६,)

सातक्रोम वाणुलाख अठ्यावीशहजार एकसोनेवासठ क्रोमाक्रोम क्रोम, एकावनलाख वहेंतालीसहजार बसेंनेत्रेंतालीश क्रोमाक्रोम, साम्त्रीशलाख जेगणसाठ हजार त्रणसेंने चोपनक्रोम, जेगणत्रालीशलाख पच्चास हजार त्रणसोनेबत्रीश बे. ते संख्यामांथी पण पुरुषो करतां स्त्री सत्यावीस गणी ऊाऊेरी बे. माटे, १ प्रथम सर्वथी थोमा गर्नज मनुष्यो (पुरुषो), २ तेथी मनुष्यणी (स्त्रीउं) संख्यातगुणी, ३ तेथी वादर तेउकाय पर्याप्ता असंख्यातगुणा, ४ तेथी अनुत्तर विमानवासी देवो असंख्यातगुणा, ५ तेथी उपरला त्रण ग्रैवेयकना देवता संख्यातगुणा, ६ तेथी मध्य त्रण ग्रैवेयकना देवो संख्यातगुणा, ७ तेथी नीचला त्रण ग्रैवेयकना देवो संख्यातगुणा, ८ तेथी अच्युत देवलोकना देवता संख्यातगुणा, ९ तेथी आरण्य देवलोकना देवो संख्यातगुणा, १० तेथी प्राणात देवलोकना देवो संख्यातगुणा, ११ तेथी आणत देवलोकना देवो संख्यातगुणा, १२ तेथी सातमी नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, १३ तेथी बठी नरक

पृथ्वीना नारकी असख्यातगुणा, १४ तेथी सहस्त्रार देवलोकना देवो असख्यातगुणा, १५ तेथी महाशुक्र देवलोकना देवो असख्यातगुणा, १६ तेथी पाचमी नरक पृथ्वीना नारकी असख्यातगुणा, १७ तेथी लातक देवलोकना देवता असख्यातगुणा, १८ तेथी चोथी नरकपृथ्वीना नारकीअसख्यातगुणा, १९ तेथी ब्रह्मदेवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २० तेथी त्रीजी नरक पृथ्वीना नारकी असख्यातगुणा, २१ तेथी मांहेंद्र देवलोकना देवो असख्यातगुणा, २२ तेथी सनत्कुमार देवलोकना देवो असख्यातगुणा, २३ तेथी बीजी नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, २४ तेथी समुर्च्छिम मनुष्य असख्यातगुणा, २५ तेथी इशान देवलोकना देवो असंख्यातगुणा, २६ तेथी इशान देवलोकनी देवीयो सख्यातगुणी, २७ तेथी सौ धर्म देवलोकना देवो सख्यातगुणा, २८ तेथी सौ धर्म देवलोकवासी देवीयो बत्रीसगुणी छे माटे सख्यातगुणी, २९ तेथी भुवनपतिना देवता असख्यातगुणा, ३० तेथी भुवनपतिनी देवीयो बत्रीसगुणी छे माटे

संख्यातगुणी ३१ तेथी पहेली नरक पृथ्वीना नारकी असंख्यातगुणा, ३२ तेथी खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनिया पुरुष असंख्यातगुणा, ३३ तेथी खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनिनी स्त्रीउ त्रिगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ३४ तेथी थलचर पंचेंद्रिययोनिया पुरुष संख्यातगुणा, ३५ तेथी थलचर पंचेंद्रिय योनिनी स्त्रीउ त्रिगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ३६ तेथी जलचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनिया पुरुष संख्यातगुणा, ३७ तेथी जलचर तिर्यंच योनिनी स्त्रीउ त्रिगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ३८ तेथी व्यंतर निकायना देवो संख्यातगुणा, ३९ तेथी व्यंतर देवीयो बत्रीसगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ४० तेथी ज्योतिषी देवता संख्यातगुणा, ४१ तेथी ज्योतिषीनी देवीयो बत्रीसगुणी छे माटे संख्यातगुणी, ४२ तेथी खेचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनी या नपुंसक संख्यातगुणा, ४३ तेथी थलचर पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनि या नपुंसक संख्यातगुणा, ४४ तेथी जलचर पंचेंद्रिय तिर्यंच योनि या नपुंसक संख्यातगुणा, ४५ तेथी चौरिंद्रिय पर्यासा संख्यातगुणा, ४६ तेथी सर्व पंचेंद्रिय पर्यासा

विशेषाधिक, ४७ तेथी बेइन्द्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक, ४८ तेथी तेइन्द्रिय पर्याप्ता विशेषाधिक, ४९ तेथी पचेंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५० तेथी चौरिंद्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५१ तेथी तेइन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५२ तेथी बेइन्द्रिय अपर्याप्ता विशेषाधिक, ५३ तेथी-प्रत्येक शरीरवाला बादर वनस्पति कायिया अपर्याप्ता असख्यातगुणा, ५४ तेथी बादर निगोदपर्याप्ता अनतकायना शरीर असख्यातगुणा, ५५ तेथीबादरपृथ्वीकायियापर्याप्ता असख्यातगुणा ५६ तेथी बादर अपकायिया पर्याप्ता असख्यात गुणा, ५७ तेथी बादर वाउकायिया पर्याप्ता असख्यात गुणा, ५८ तेथी बादर तेउकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ५९ तेथी प्रत्येक शरीरवाळा बादर वनस्पति कायिया अपर्याप्ता असख्यात गुणा, ६० तेथी बादर निगोदीया अपर्याप्ता असख्यात गुणा, ६१ तेथी बादर पृथ्वी कायिया अपर्याप्ता असख्यात गुणा, ६२ तेथी बादर अपकायिया अपर्याप्ता असख्यात गुणा, ६३ तेथी बादर वाउकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६४

तेथी सुक्ष्म तेउकायिया अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ६५ तेथी सुक्ष्म पृथ्वीकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक, ६६ तेथी सुक्ष्म अपकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक, ६७ तेथी सुक्ष्म वाउकायिया अपर्याप्ता विशेषाधिक, ६८ तेथी सुक्ष्म तेउकायिया पर्याप्ता संख्यात गुणा, ३९ तेथी सुक्ष्म पृथ्वीकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७० तेथी सुक्ष्म अपकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७१ तेथी सुक्ष्म वाउकायिया पर्याप्ता विशेषाधिक, ७२ तेथी सुक्ष्म निगोदनां शरीर अपर्याप्ता असंख्यात गुणा, ७३ तेथी सुक्ष्म निगोदनां शरीर पर्याप्ता संख्यातगुणा, ७४ तेथी अभव्य सिद्धिया जीव अनंत गुणा, ७५ तेथी पडिवाय प्रतिपत्ती सम्यग् दृष्टिजीव अनंतगुणा, ७६ तेथी सिद्धना जीव अनंतगुणा, ७७ तेथी बादर वनस्पतिकायिया पर्याप्ता अनंतगुणा, ७८ तेथी बादर पर्याप्ता विशेषाधिक, ७९ तेथी बादर वनस्पतिकायिया अपर्याप्ता असंख्यातगुणा, ८० तेथी बादर अपर्याप्ता विशेषाधिक, ८१ तेथी सर्वपर्याप्ता बादरजीव विशेषाधिक, ८२ तेथी सुक्ष्म वनस्पतिका-

यिया अपर्याप्ता असख्यातगुणा, ८३ तेथी सुक्ष्म अपर्याप्ता विशेषाधिक, ८४ तेथी सुक्ष्म पर्याप्ता वनस्पतिकायिया संख्यातगुणा, ८५ तेथी सर्व सुक्ष्म पर्याप्ता विशेषाधिक, ८६ तेथी सर्व पर्याप्ता अपर्याप्ता सुक्ष्म जीव विशेषाधिक, ८७ तेथी अव्यसिद्दिक अव्यजीव विशेषाधिक, ८८ तेथी निगोदनाजीव विशेषाधिक, ८९ तेथी वनस्पतिना जीव विशेषाधिक, ९० तेथी एकेंद्रियजीव विशेषाधिक, ९१ तेथी तिर्यचयोनिया विशेषाधिक, ९२ तेथी मिथ्या दृष्टि विशेषा धिक, ९३ तेथी अविरतिजीव विशेषाधिक, ९४ तेथी सकषायी जीव विशेषाधिक, ९५ तेथी छद्मस्थजीव विशेषाधिक, ९६ तेथी सयोगी विशेषाधिक, तेथी सर्व संसारी जीवविशेषाधिक अने ९७ तेथी सर्व जीवविशेषाधिक छे

॥ इति अल्प बहुत्वद्वार ॥

अथ चालीसमु सन्नीद्वार

सन्नी—सन्ना—जाणवु तेनेसन्ना कहीए सन्ना त्रण प्रकारनी छे, १ दीर्घकालीकी सन्ना, २ हितोप-

देशीकी संज्ञा अने ३ दृष्टिवादोपदेशिकी संज्ञा. घणा कालनी वात जाणे एटले त्रिकालिक वस्तुनुं जाणपणुं ते दीर्घ कालिकी नामे संज्ञा जाणवी. पोताना शरीर रक्षणने अर्थे इष्ट वस्तुमां प्रवर्त्ते अने अहित वस्तुथी निवर्त्ते तेनुं नाम हितोपदेशिकी संज्ञा जाणवी. द्वादशांगीना जाणनार सम्यग् दृष्टि श्रुतज्ञानने जे जाणे तेनुं नाम दृष्टिवादोपदेशीकी संज्ञा जाणवी.

भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वैमानिक ए देवताना तेर दंडक तथा तिर्यंचनो एक दंडक अने नारकीनो एक दंडक एम पंदर दंडके, एक दीर्घकालिकी संज्ञा होय कारणके आ अमुक काम कर्युं, अमुक काम करुं छुं, अने अमुक काम करीश एम अतित, अनागत अने वर्तमान ए त्रणकाल विषयिकनुं जाण पणुं छे माटे ते दीर्घकालिकी संज्ञा जाणवी. बेइंद्रिय, तेइंद्रिय अने चौरिंद्रियना दंडके जीवोने एक हितोपदेशिकी संज्ञा होय छे, कारणके एमने भाव मन छे माटे कांइक मनोज्ञान सहित वर्तमान कालने विषे इष्ट वस्तुनी प्रवृत्ति अने अनिष्ट वस्तुनी

निवृत्ति रुप जाण पणुं होय तेथी तेने हितोपदेशिकी संज्ञा जाणवी. पृथ्वीकायादिक पाचे एकेंद्रियना दंडके जीवोने एके सज्ञा होय नहि, कारणके एमने एकज काय योग छे माटे सज्ञा रहित जाणवा मनुष्यना दन्डके जीवोने दीर्घ कालिकी सज्ञा होय तथा कोइएक सम्यगदृष्टि, चौदपूर्वधरजीवोने वोजी दृष्टिवादो पदेशिकी सज्ञा पण होय छे हितो पदेशिकी सज्ञा दीर्घकालिकी सज्ञाने विषे अतर्भूतछे

॥ इति सज्ञीद्वार ॥

अथ एकताळीसमु प्रकीर्णद्वार

जीवोना शरीरादिकना माप जे अगुलेथी पामीए ते अगुलादिकनु स्वरुप तथा जीवोना आयुष्य जे पल्योपम सागरोपमादिकना कह्या छे ते पल्योपमअने सागरोपमनु स्वरुप सक्षेपथी कहे छे.

एक आत्म अगुल, बीजु उत्सेधागुल अने त्रीजु प्रमाण अगुल एम अगुल त्रण प्रकारे छे,तेमा जे काळे जे क्षेत्रेजेटलु मनुष्यनुं अंगुलहोय तेअगुलप्रमाणने आत्म अगुल कह्यु छे आत्म अगुले नगर, गाम, कुवा, तळाव,

चात्र, गढ, पोळ, कोठा, वहाण, रथ अने गामादिक मपायछे जेमके रुषज्ञदेवना वारे रुषज्ञदेवना अंगुले मापीने लोको घर, हाट, कुवा प्रमुख करता हता अने श्रीमहावीर स्वामीना वारे महावीर स्वामीना अंगुले मापीने घर, हाट, कुवा प्रमुख लोको करता हता ए प्रमाणे आत्म अंगुलनुं स्वरुप जाणवुं.

अनंता सुक्ष्म परमाणुए एक व्यवहार परमाणु थाय, ते व्यवहार परमाणु मंदिरने विषे छिद्रादिकथी आवता सूर्यना किरणोमां जे उमतां रजना कणीया देखाय छे, तेना अनंतमा ज्ञाग जेटलो झीणो होय छे. अनंता व्यवहार परमाणुए एक उष्ण सन्नियो थाय, आठ उष्ण सन्निये एक सण सन्नियो थाय. ए आठ सण सन्निए एक उर्ध्वरेणु अने आठ उर्ध्वरेणुए एकत्रसरेणुथाय छे. ते त्रसरेणु वेइंडियादिक त्रस जीवोने चालती जे रज उमे छे, तेना एक कणीया बराबर जाणवो. आठ त्रसरेणुए एक रथरेणुए थाय; तेरथरेणु रथादिक चालतां जे रज उमे छे ते मांहेना एक कणीयां जेवमो जाणवो. आठ रथरेणुए कुरुक्षे-

त्रना युगलीया मनुष्यना एक वाळाग्र, कुरुक्षेत्रना युगलीया मनुष्यना आठ वाळाग्रे हरिवर्ष अथवा रम्यकवर्षक्षेत्रना युगलीयानो एकवाळग्र हरिवर्ष अथवा रम्यक वर्ष क्षेत्रना युगळीयाना आठ वाळाग्रे हेमवत अथवा ऐरण्यवृत क्षेत्रना युगलीयानो एक वाळाग्र हेमवत अथवा ऐरण्यवृत क्षेत्रना युगलीयाना आठवाळाग्रे, महाविदेह क्षेत्रना मनुष्यनो एक वाळाग्र महाविदेहना मनुष्यना आठ वाळाग्रे, भरत अथवा ऐरवृतक्षेत्रना मनुष्यनो एक वाळाग्र जाणवो आठ वाळाग्रे एकलिख, आठ लिखे एकजु, आठजुए एक जवमध्य अने आठ जवमध्ये एक उत्सेधांगुल थाय, एवा ठ उत्सेधांगुले एक पग, बे पगे एक वेंत, बे वेंते अथवा चोवीस अंगुले एक हाथ, चार हाथे एक धनुष्य, बे हजार धनुष्ये एकगाउ अने एवा चार गाउए एक जोजन थाय ए उत्सेधांगुले देवतादिक सर्व ससारी जीवोनी अवगाहनानु प्रमाण (माप) कह्यु छे

चारसें उत्सेधांगुले एक प्रमाण अंगुल थाय अने एक [illegible] उत्से[illegible] [illegible]

जाणवुं. पाठांतरे हजार उत्सेधांगुले करीने एक प्रमाण अंगुल थाय एम लख्युं छे माटे बहु श्रुत कहे ते सत्य जाणवुं. चोवीस प्रमाण अंगुले एक हाथ, चार हाथे एक धनुष्य, बे हजार धनुष्ये एकगाउ अने एवा चार गाउए एक जोजन थाय छे. शाश्वता पर्वतो, द्वीपो, समुद्रो, नदीउ, द्रहो, पृथ्वी, लोक, अलोक, नरका वासा अने विमानो विगेरेनुं लांबपणुं, पहोळपणुं तथा परिधि विगेरेना माप प्रमाण अंगुले कह्यां छे.

हवे पल्योपमनुं स्वरुप कहे छे. एक उद्धार पल्योपम, बीजो अद्धापल्योपम अने त्रीजो क्षेत्र पल्योपम एवी रीते त्रण प्रकारना पल्योपम छे, ने ते दरेकना वळी एक बादर अने बीजो सुक्ष्म एम बे बे भेद गणतां पल्योपम छ प्रकारना थाय छे.

उत्सेधांगुले एक जोजन एटले चार गाउ लांबो, पहोळोने उंडो एवो एक कुपाकार पल्य (पालो) कल्पीए, ने ते पल्य मध्ये देवकुरु अथवा उत्तर कुरुमां उत्पन्न थयेलो एवो सात दिवसनो घेटो होय ते घेटानोवाळ एक उत्सेधांगुल प्रमाण लइ तेना सात वार आठ आठ खंड करीए त्यारे ए एक अंगुल प्र-

माण वाळना वीसलाख सत्ताणु हजार एकसोने बावन खंड थाय तेवा खडे ठांसीने ए पल्य भरीये, ते एवी रीते ठांसीने भरीयेके तेना उपर चक्रवर्तीनु कटक चाल्यु जाय तो पण ते धसके नहि तथा गगानदीनो प्रवाह तेने भेदी शके नहि, अग्निए करीने बळे नहि अने वायरे करी एक वालाग्र खड पण उडे नहि एवो ठांसीने भरीए, पछी ए पल्यमाथी एकेका समये एकेक केशखंड काढता जेटले काळे ते पल्य खाली थाय तेटला काळने वादर उद्धार पल्योपम कहे छे, ते उद्धार पल्यो पम संख्याता समयकाळ, प्रमाण होय छे, जे कारणमाटे ते खड सख्याताज होय माटे सख्यातो काळ कह्यो छे एम उद्धार पल्योपमनु स्वरुप जाणवु

पूर्वे जे वालाग्रखडे पल्यभर्यो छे ते वालाग्र खडने ज्ञानीउं वादरवालाग्र कहे छे बादर एकेक खडना असख्याता असख्याता सुक्ष्म खड मनथी कल्पीए ते एवा सुक्ष्म कल्पीए केजे एक खडनो वळी वीजो खड केवळी केवळज्ञाने करी पण कल्पी न शके एवा सुक्ष्मखड कल्पीए ए सुक्ष्मखडे करी पुर्वोक्त रीते कुप

जरीए पछी ते कुपमांथी समये समये एकेको खंड काढीए एम काढतां काढतां जेटला काळे ए पल्य खाली थाय तेटला काळने सुक्ष्म उद्धार पल्योपम कहे छे. सुक्ष्म उद्धार पल्योपम असंख्याता समय एटले संख्याता क्रोड वरसनो होय छे. पच्चीस कोडा कोडी उद्धार पल्योपमना जेटला समय थाय तेटला द्वीप अने समुद्रो आ तिर्छा लोकमां छे एम कह्युं छे.

पूर्वोक्त योजन प्रमाण पल्य बादर वाळाग्रे जरी अने तेमांथी सोसो वर्षे एकेक वालाग्र काढतां काढतां ते पल्य जेटला काळे खाली थाय तेटला काळने बादर अद्धा पल्योपम कहे छे. बादर अद्धा पल्योपम संख्याता क्रोड वरस प्रमाण थाय. हवे तेहीज बादर खंडना पूर्वोक्त रीते असंख्याता सुक्ष्म खंड कल्पीए ने ते कल्पेला खंडमांथी एकेको खंड सोसो वर्षे काढीए ने एम सुक्ष्म खंड काढतां काढतां जेटलाकाळे ते पल्य खाली थाय तेटला काळने सुक्ष्म अद्धा पल्योपम कहे छे. सुक्ष्म अद्धा पल्योपम असंख्याता क्रोड वर्षे थाय, दश कोडाकोडी सुक्ष्म अद्धा पल्योपमे एक अद्धा

सागरोपम थाय, ए सुक्ष्म अद्धापल्योपम अने सागरोपमे करी देवता, नारकी अने तिर्यंच विगेरेना आयुष्य तथा स्वकायस्थिति, जवस्थिति अने कर्म स्थितिनु कालमान कह्यु छे

पूर्वोक्त रीते एक योजन प्रमाण पल्यनेविषे जरेला बादर वालाग्र मांहेथी एकेका वालाग्रे स्पर्शेला जेटला जेटला आकाश प्रदेश होय तेटला तेटला समये एक वालाग्र काढीए एम काढता काढता जेटला काले ते पल्य खाली थाय तेटला कालने एक बादर क्षेत्र पल्यापम कहीए एक बादरक्षेत्र पल्योपम असंख्याती उत्सर्पीणी अने असंख्याती अवसर्पीणीए थाय छे हवे तेहीज बादर वालाग्र खंमना पूर्वोक्त रीते सूक्ष्म वालाग्रखंम कल्पीए ने ते कल्पेला सुक्ष्म वालाग्रेने स्पर्शेला प्रदेश तथा अणस्पर्श्या एवा समस्त आकाश प्रदेशने समये समये काढता जेटला-काले ते पल्य खाली थाय तेटला कालने सुक्ष्म क्षेत्र पल्योपम कहे छे सुक्ष्मक्षेत्र पल्योपमनु कालमान पूर्वोक्त बादरक्षेत्र पल्योपमथी असंख्यातगुण असंख्याती उत्सर्पीणी अने असंख्याती अवसर्पीणी प्रमाण

कह्युं छे. एवा दश कोडाकोडी सुक्ष्मक्षेत्र पल्योपमे एक सुक्ष्मक्षेत्र सागरोपम थाय. ए पल्योपम तथा सागरोपमे करी त्रसादिक जीवोनुं परिमाण करवुं एम कह्युं छे.

त्रण प्रकारना सुक्ष्मपल्योपमनुं प्रयोजन शास्त्र ने विषे छे अने त्रण प्रकारना बादर पल्योपम कह्यां छे ते तो फक्त सुक्ष्म पल्योपमना सुखावबोध थवा माटे कह्यां छे तेनुं कांइ बीजुं प्रयोजन शास्त्रने विषे नथी.

दश कोडाकोडी पल्योपमे एक सागरोपम थाय दश कोडाकोडी सागरोपमे एक उत्सर्पीणी अने दश कोडाकोडी सागरोपमे एक अवसर्पीणी थाय. एक उत्सर्पीणी अने एक अवसर्पीणी मळीने वीस कोडा-कोडी सागरोपमे एक काळचक्र थाय. अनंताकाळ चक्रे एक पुद्गल परावर्त्तन थाय. एवा अनंता पुद्गल परावर्त्तनो, जीवे समकित अणफरस्या अतिक्रम्या माटे तत्वरुचीरुप शुद्ध समकितवडे भला प्रकारे ज्ञान दर्शन चारित्र आराधी अनंत सुखनुं धाम मोक्षने माटे प्रयत्न करवो ते जीवने श्रेयस्कर छे.

॥ इति प्रकीर्णद्वार. ॥

अथ जीवविचारना बोल

१ जीवना न्नेद बे छे–१ संसारी–कर्म सहित. २ सिद्द-कर्म रहित

२ संसारी जीवना न्नेद बे छे–१ त्रस–हाले चाले ते २ स्थावर--स्थिर रहे ते

३ स्थावर जीवना पांच न्नेद छे- १ पृथ्वीकाय--माटी पाषाणादिक २ अप्पकाय--पाणीना जीव ३ तेउकाय–अग्निना जीव ४ वाउकाय वायराना जीव ५ वनस्पतिकाय--झाड पालादिकना जीव

४ वनस्पतिकायना बे न्नेद छे–१ प्रत्येक–एक शरीरने विषे एकजीव होय ते. २ साधारण–एक शरीरने विषे अनंता जीव होय ते

५ त्रसकायना चार न्नेद छे–१ बेइंडिय–स्पर्शेनेंड्रिय (त्वचा) अने रसनेंड्रिय (जीभ) वाळा २ तेइंडिय–स्पर्शनेंड्रिय, रसनेंड्रिय अने घ्राणेंड्रिय (नासिका) वाळा ३ चउरिंड्रिय–स्पर्शनेंड्रिय, रसनेंड्रिय, घ्राणेंड्रिय अने चक्षुरिंड्रिय (आंख) वाळा ४ पचेंड्रिय–स्पर्शनेंड्रिय, रसनेंड्रिय, घ्राणेंड्रिय, चक्षु-

रिंद्रिय अने श्रोत्रेंद्रिय (कान) वाळा.

६ पंचेंद्रिय जीवना चार न्नेद ठे-१ नारकी, २ तिर्यंच, ३ मनुष्य अने ४ देवता.

७ नारकीना सात न्नेद ठे. १ घम्मा, २ वंशा, ३ सेला, ४ अंजना, ५ रिष्टा, ६ मघा अने ७ माघवती. तेना गोत्रना नाम अनुक्रमे जाणवा. १ रत्नप्रन्ना, २ शर्कराप्रन्ना, ३ वालुकाप्रन्ना, ४ पंकप्रन्ना, ५ धूमप्रन्ना. ६ तमः प्रन्ना अने, ७ तमः तमः प्रन्ना.

७ तिर्यंच पंचेंद्रियजीवोना त्रण न्नेद ठे-१ जलचर-पाणीमां चालनारां. २ स्थलचर-जमीनउपर चालनारां. ३ खेचर-आकाशमां उम्नारां.

ए मनुष्यना त्रण न्नेद ठे-कर्मन्नूमीना, २ अकर्मन्नूमीना अने ३ अंतर्द्वीपना.

१० कर्मन्नूमी १५ ठे- ५ न्नरत, ५ ऐरवत अने ५ महाविदेह.

११ अकर्मन्नूमी ३० ठे. ५ हैमवत्, ५ हैरण्यवत्, ५ हरिहर्ष, ५ रम्यक्, ५ देवकुरु अने ५ उत्तरकुरु.

१२ अंतर्द्वीप ५६ ठे -आ जंबुद्वीपमां पूर्व पश्चिम

लावा एवा हिमवत् अने शिखरी ए बे पर्वतो छे ते पर्वतोना दरेकना छेमाना वच्चे गजदत लवण समुद्रमां गयेला छे ने ते अकेक गजदत उपर सात सात अतर्द्वीप छे

१३ देवताना चार भेद छे १ भुवनपति, २व्यतर, ३ ज्योतिषी अने ४ वैमानिक

१४ भुवनपतिना दश भेद छे -१ असुरकुमार २ नागकुमार, ३ सुवर्णकुमार, ४ विद्युत्कुमार, ५ अग्निकुमार, ६ द्वीपकुमार, ७ उदधिकुमार, ८ दिशीकुमार, ए पवनकुमार अने १० स्तनितकुमार

१५ व्यतरना बे भेद छे १ व्यतर, २ वाणव्यतर

१६ व्यतरना आठ भेद छे १ पिशाच, २ भूत, ३ यक्ष, ४ राक्षस, ५ किन्नर, ६ किपुरुष, ७ महोरग अने ८ गधर्व.

१७ वाणव्यतरना आठ भेद छे १ अणपन्नी, २ पणपन्नी, ३ इसीवादी, ४ भूतवादी, ५ कदित, ६ महाकदित, ७ कोहड अने ८ पतग.

१८ ज्योतिषीना पाच भेद छे. १ चद्र, २ सूर्य,

३ ग्रह, ४ नक्षत्र अने ५ तारा.

१ए वैमानिक देवताना बे न्नेद वे--१ कल्पोपन्न--स्वामी सेवक न्नाव आदि मर्यादावाळो. २ कल्पातित--स्वामी सेवक आदि मर्यादा रहित.

२० कल्पोपन्न--बार देवलोकवाळा. ते देवलोकना नाम. १ सुधर्म, २ इशान, ३ सनत्कुमार, ४ माहेन्द्र, ५ ब्रह्मलोक, ६ लांतक, ७ महाशुक्र, ० सहस्त्रार, ए आनत, १० प्राणत, ११ आरण अने १२ अच्युत.

२१ कल्पातितना बे न्नेद वे. १ नव ग्रैवेयक, २ पांच अनुत्तर.

नव ग्रैवेयकना नाम.

१ सुदर्शन् २ सुप्रतिवंध ३ मनोरम ४ सर्वन्नद्र ५ विशाळ ६ सुमनस ७ सुमणुस ० प्रीयंकर ए आदित्य.

२२ पांच अनुत्तरना नाम. १ विजय, २ विजयंत, ३ जयंत, ४ अपराजित अने सर्वार्थसिद्ध.

२३ सिद्धना जीवो पंदर न्नेदे वे. १ जिनसिद्ध,

२ अजिनसिद्ध, ३ तीर्थसिद्ध, ४ अतीर्थसिद्ध, ५ गृहलिंगसिद्ध, ६ अन्यलिंगसिद्ध, ७ स्वलिंगसिद्ध, ८ स्त्रीलिंगसिद्ध, ए पुरुषलिंगसिद्ध, १० नपुसकलिंगसिद्ध, ११ प्रत्येकबुद्धसिद्ध, १२ स्वयंबुद्धसिद्ध, १३ बुद्धबोधितसिद्ध, १४ एकसिद्ध, अने १५ अनेकसिद्ध ए प्रकारे जीवनो विचार सङ्क्षेपे जाणवो. हवे ए जीवोनु उत्कृष्ट देहमान तथा उत्कृष्ट आयुष्नु मान कहे छे

२४ पृथ्वीकाय शरीर प्रमाण--अगुळनो असख्यातमो भाग आयुष्-बावीश हजार वर्ष

२५ अप्काय शरीर प्रमाण अंगुलनो असंख्यातमो भाग. आयुष्—सात हजार वर्ष

२६ तेउकाय. शरीर प्रमाण-अगुलनो असख्यातमो भाग आयुष्-त्रण अहोरात्रि

२७ वाउकाय शरीर प्रमाण—अंगुलनो असंख्यातमो भाग आयुष्—त्रण हजार वर्ष

२८ साधारण वनस्पतिकाय—शरीर प्रमाण—अगुलनो असख्यातमो भाग. आयुष्—अतर्मुहूर्त.

२९ प्रत्येक वनस्पतिकाय, शरीर प्रमाण—एक

हजार योजन अधिक. आयुष्—दश हजार वर्ष.

३० बेइंद्रिय, शरीर प्रमाण—बार योजन. आयुष्—बार वर्ष.

३१ तेइंद्रिय. शरीर प्रमाण—त्रण गाउ. आयुष्—४९ दिवस.

३२ चउरिन्द्रीय. शरीर प्रमाण—चार गाउ. आयुष्—६ मास.

३३ प्रथम नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—७॥। धनुष्ने ६ अंगुल. आयुष्—एक सागरोपम.

३४ बीजी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—१५॥ धनुष् अने १२ अंगुल. आयुष्—त्रण सागरोपम.

३५ त्रीजी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—३१। धनुष्. आयुष्—सात सागरोपम.

३६ चोथी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—६२॥ धनुष्, आयुष—१० सागरोपम.

३७ पांचमी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—१२५ धनुष. आयुष—१७ सागरोपम.

३८ छठी नरकना जीवो. शरीर प्रमाण—२५०

धनुष, आयुष्.—२२ सागरोपम.

३९ सातमी नरकना जीवो, शरीर प्रमाण—५०० धनुष. आयुष—३३ सागरोपम.

४० गर्भज जलचर. शरीर प्रमाण—एक हजार योजन आयुष—क्रोड पूर्व

४१ गर्भज स्थलचर. शरीर प्रमाण—७ गाउ आयुष—त्रण पल्योपम

४२ गर्भज खेचर शरीर प्रमाण—बेथी नव धनुष्य आयुष—पल्योपमनो असंख्यातमो भाग.

४३ गर्भज भुजपरिसर्प शरीर प्रमाण—बेथी नव गाउ. आयुष—पूर्व क्रोड वर्ष

४४ गर्भज उरपरिसर्प. शरीर प्रमाण—एक हजार योजन. आयुष—पूर्व क्रोड वर्ष.

४५ समुर्छिम जलचर शरीर प्रमाण—एक हजार योजन, आयुष—क्रोड पूर्व वर्ष.

४६ समुर्छिम स्थलचर. शरीर प्रमाण—बेथी नव गाउ, आयुष—८४००० वर्ष

४७ समुर्छिम खेचर. शरीर प्रमाण—बेथी नव

धनुष. आयुष—७२००० वर्ष.

४७ समुर्छिम भुजपरिसर्प. शरीर प्रमाण—बेथी नव धनुष. आयुष-४२००० वर्ष.

४९ समुर्छिम उरपरिसर्प. शरीर प्रमाण—बेथी नव योजन. आयुष—५३००० वर्ष.

५० गर्भज मनुष्य. शरीर प्रमाण त्रणगाउ. आयुष—त्रण पल्योपम.

५१ समुर्छिम मनुष्य. शरीर प्रमाण—अंगुलनो असंख्यातमो भाग. आयुष—अंतर्मुहूर्त.

५२ भुवनपति देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ. आयुष—असुरकुमारनिकायना देवोनुं एक सागरोपमथी अधिक, नवनिकायना देवोनुं देशेउणुं बे पल्योपम.

५३ व्यंतर देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ. आयुष—एक पल्योपम.

५४ ज्योतिषी देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ. आयुष—चंद्रमा—एक पल्योपमने एक लाख वर्ष. सूर्य—एक पल्योपमने एक हजार वर्ष. ग्रह—एक

पल्योपम नक्षत्र—अर्ध पल्योपम तारा—एक पल्यो·पमनो चोथो भाग

५५ सुधर्म देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ आयुप—बे सागरोपम.

५६ इशान देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण—सात हाथ. आयुप—बे सागरोपमथी अधिक

५७ सनत्कुमार देवलोकना देवता शरीर प्रमाण-७ हाथ, आयुप—सात सागरोपम

५८ माहेन्द्र देवलोकना देवता शरीर प्रमाण-७ हाथ. आयुप—सात सागरोपमथी अधिक

५९ ब्रह्म देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण—पांच हाथ. आयुप—दश सागरोपम.

६० लातक देवलोकना देवता, शरीर प्रमाण—पांच हाथ. आयुप—चौद सागरोपम

६१ शुक्र देवलोकना देवता शरीर-प्रमाण—चार हाथ आयुप—सत्तर सागरोपम.

६२ सहस्त्रार देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-चार हाथ. आयुप—अढार सागरोपम.

६३ आणत देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-त्रण हाथ, आयुष—उंगणीश सागरोपम.

६४ प्राणत देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-त्रण हाथ. आयुष—२० सागरोपम.

६५ आरण देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण—त्रण हाथ. आयुष—२१ सागरोपम.

६६ अच्युत देवलोकना देवता. शरीर प्रमाण-त्रण हाथ, आयुष—२२ सागरोपम.

६७ नवग्रैवेयकना देवता, शरीर प्रमाण-बे हाथ,

आयुष—१	ला	ग्रैवेयके	२३	सागरोपम.
२	जा	,,	२४	,,
३	जा	,,	२५	,,
४	था	,,	२६	,,
५	मा	,,	२७	,,
६	ठा	,,	२८	,,
७	मा	,,	२९	,,
८	मा	,,	३०	,,
९	मा	,,	३१	,,

६० पाच अनुत्तर विमानना देवता शरीर प्रमाण—एक हाथ आयुष—विजय, विजयत, जयंत ने अपराजीत, ए चार विमानना देवताउंनु ३१ थी ३३ सागरोपम सर्वार्थ सिद्ध विमाने—३३ सागरोपम,

श्री नव तत्वना जुदा बोल

१ जीवतत्व, २ अजीवतत्व, ३ पुण्यतत्व, ४ पापतत्व, ५ आश्रवतत्व, ६ सवरतत्व, ७ निर्जरातत्व, ८ बधतत्व, ९ मोक्षतत्व

प्राण[1] धारण करे ते जीवतत्व, तेथी विपरित जमस्वभाववाळो अजीवतत्व. शुभ कर्मना उदयथी सुखनो अनुभव थाय ते पुण्यतत्व. अशुभ कर्मना उदयथी दु खनो अनुभव थाय ते पापतत्व मिथ्यात्वादिक हेतुए कर्मनुं आववु ते आश्रवतत्व कर्मना हेतुभूत मिथ्यात्वादिने रोकवा ते सवरतत्व देशथी कर्मनो क्षय थवो ते निर्जरातत्व. नवा कर्म परमा-

१ प्राण बे प्रकारे छे. १ द्रव्य प्राण २ भाव प्राण. ससारीने द्रव्य भाव प्राण अने सिद्धना जीवने भाव प्राणज होय.

ग्रहनुं आत्मप्रदेश साथे क्षीरनीरनी पेरे मळवुं ते बंधतत्व. सर्वथा कर्मनो क्षय थवो ते मोक्षतत्व.

१ जीवतत्वना १४ भेद, २ अजीवतत्वना १४ भेद, ३ पुन्यतत्वना ४२ भेद, ४ पापतत्वना ८२ भेद, ५ आश्रवतत्वना ४२ भेद, ६ संवरतत्वना ५७ भेद, ७ निर्जरातत्वना १२ भेद, ८ बंधतत्वना ४ भेद, अने

नाम.	रूपी	अरूपी	हेय[1] ज्ञेय[2] उपादेय[3]
जीवतत्व	१४	०	ज्ञेय
अजीवतत्व	४	१०	,,
पुण्यतत्व	४२	०	उपादेय
पापतत्व	८२	०	हेय
आश्रवतत्व	४२	०	,,
संवरतत्व	०	५७	उपादेय
निर्जरातत्व	०	१२	,,
बंधतत्व	४	०	हेय
मोक्षतत्व	०	९	उपादेय
	१८८	८८	

१ त्याग करवा योग्य. २ जाणवा योग्य. ३ आदरवा योग्य.

ए मोक्षतत्वना ए भेद

उपर प्रमाणे नव तत्वना २७६ भेद थाय छे, तेमां १८८ भेद रुपी छे, अने ८८ भेद अरुपी छे.

जीवनी छ जातीओ.

एकविध—चैतन्य धर्मनी अपेक्षाए जीव एक प्रकारे छे

द्विविध—त्रस अने स्थावर ए भेदनी अपेक्षाए जीव बे प्रकारे छे

त्रिविध—स्त्री वेद, पुरुष वेद अने नपुसक वेद एम वेद आश्रयी जीव त्रण प्रकारे जाणवा

चतुर्विध—मनुष्यगति, तिर्यंचगति, देवगति अने नरकगति एम गति आश्रयी जीव चार प्रकारे छे

पचविध—एकेंद्रिय, बेइन्द्रिय, तेइन्द्रिय, चउरींद्रिय अने पचेंद्रिय एम इन्द्रिय आश्रयी जीव पाच प्रकारे जाणवा

षड्विध—पृथ्वीकाय, अप्काय, तेउकाय, वाउकाय, वनस्पतिकाय अने त्रसकाय एमकाय आश्रयी जीव छ प्रकारे जाणवा

जीवतत्त्व.

जीवना चौद भेद नीचे प्रमाणे छे.

१ सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता, २ सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ३ बादर एकेंद्रिय पर्याप्ता, ४ बादर एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ५ बेइंद्रिय पर्याप्ता, ६ बेइंद्रिय अपर्याप्ता, ७ तेइंद्रिय पर्याप्ता, ८ तेइंद्रिय अपर्याप्ता, ९ चउरींद्रिय पर्याप्ता, १० चउरींद्रिय अपर्याप्ता, ११ असन्नि पंचेंद्रिय पर्याप्ता, १२ असन्नि पंचेंद्रिय अपर्याप्ता, १३ सन्नि पंचेंद्रिय पर्याप्ता, १४ सन्नि पंचेन्द्रिय अपर्याप्ता.

सूक्ष्म एकेंद्रिय—सूक्ष्म नाम कर्मना उदयथी चर्म दृष्टिने अगोचर एवा सूक्ष्म शरीरवाळा.

बादर एकेंद्रिय—बादर नाम कर्मना उदयथी दृष्टिने गोचर एवा बादर शरीरवाळा.

बेइंद्रिय—स्पर्शन अने रसना, ए बे इंद्रियवाळा.

तेइंद्रिय—स्पर्शन, रसना, अने घ्राण, ए त्रण इंद्रियवाळा.

चउरींद्रिय—स्पर्शन, रसना, घ्राण अने नेत्र, ए

चार इंद्रियवाळा.

असन्नि पंचेंद्रिय–मन सज्ञा विनाना स्पर्शन, रसना, घ्राण, चक्षु अने कर्ण ए पाच इंद्रियवाळा

सन्नि पचेंद्रिय–मन सज्ञा सहित पांच इंद्रियवाळा जीवो

पर्याप्ता–पोताने योग्य पर्याप्ती[1] पुर्ण करी होय एवा जीवो

अपर्याप्ता–पोताने योग्य पर्याप्ती पूर्ण करी न होय एवा जीवो

जीवनुं लक्षण

ज्ञान–मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, मन पर्यवज्ञान, केवळज्ञान, मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने विभंगज्ञान, ए आठ ज्ञानमांथी गमे ते एक वे अथवा अधिक ज्ञान जेने होय

दर्शन–चक्षु, अचक्षु, अवधि अने केवळ ए चार दर्शनमांथी एक अथवा अधिक होय

चारित्र–सामायिक, छेदोपस्थापनीय, परिहार

१ आहारादिक पुद्गलोने ग्रहण करवा परिणमाववानी शक्ति विशेष

विशुद्धि, सूक्ष्मसंपराय, यथाख्यात, देशविरति तथा अविरति ए सात प्रकारना चारित्र मार्गणाना भेद मांहेला गमे ते होय.

तप–द्रव्य अने भाव; द्रव्य तप बे प्रकारे छे, बाह्य ने अभ्यंतर; तेमांथी गमे ते तप होय.

वीर्य--सकरण[1] अने अकरण[2] वीर्य होय.

उपयोग--पांच ज्ञानना, त्रण अज्ञानना अने चार दर्शनना; ए बार उपयोग मांहेथी गमे ते बे अगर तेथी अधिक होय तेने जीव कहीए.

ए पूर्वोक्त छ प्रकारना लक्षण ऊंछे अगर वत्ते अंशे होय तेने जीव कहीए.

पर्याप्ती.

पर्याप्ती--छ प्रकारे छे. १ आहार पर्याप्ती, २ शरीर पर्याप्ती, ३ इंद्रिय पर्याप्ती, ४ श्वासोछ्वास पर्याप्ती, ५ भाषा पर्याप्ती, ६ मनः पर्याप्ती.

१ आहार पर्याप्ती--आहार ग्रहण करीने रस अने खळ रुपे पृथक् करवानी शक्ति विशेष.

---

१ इंद्रियोना सामर्थ्यरुप. २ आत्मानुं वीर्य.

२ शरीर पर्याप्ती–रसरुप परिणामने रस,रुधिर, मांस, मेद, अस्थि, मज्जा अने शुक्र ए सात धातुरुप शरीरपणे परिणमाववानी शक्ति विशेष

३ इंद्रिय पर्याप्ती–सात धातुने इंद्रियपणे परिणमाववानी शक्ति विशेष. आ त्रण पर्याप्ती पुरी कर्या विना कोइ जीव मरे नहि

४ श्वासोछवास पर्याप्ती श्वासोश्वास वर्गणाना दलिक ग्रहण करी श्वासोश्वासपणे परिणमावी, अवलंबी मुकवानी शक्ति विशेष

५ भाषा पर्याप्ती–भाषा वर्गणाना दलिक ग्रहण करी, भाषापणे परिणमावी, अवलंबी मुकवानी शक्ति विशेष.

६ मन पर्याप्ती–मनोवर्गणाना दलिक ग्रहण करी मनपणे परीणमावी मनन करवानी शक्ति विशेष

अजीव तत्व

अजीवतत्वना १० अरुपी अने ४ रुपी ए प्रकारे १४ भेद छे

१ धर्मास्तिकाय, २ अधर्मास्तिकाय, ३ आका-

शास्तिकाय, ते प्रत्येकना स्कंध[1] देश[2] ने प्रदेश[3] एम त्रण त्रण भेद तथा काळद्रव्यनो १ भेद ए प्रकारे दश भेद अरुपी अने पुद्गलास्तिकायना स्कंध, देश, प्रदेशने परमाणु[4] ए चार भेद रुपी मळी १४ थया.

धर्मास्तिकाय—गति परिणामने पामेलां जीव पुद्गलने अपेक्षा कारण ते. सहज पणे चलन सहायक गुणवाळो.

अधर्मास्तिकाय--स्थिति पणे परिणमेलां जीव पुद्गलने अपेक्षा कारण ते. सहज पणे स्थिति सहायक गुणवाळो.

आकाशास्तिकाय--अवगाह करनारा जीव पुद्गलने अवकाश आपनार ते.

पुद्गलास्तिकाय--पूरण गलन स्वभाववाळो ते.

धर्मास्तिकाय अने अधर्मास्तिकाय ए बंने वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, शब्द अने रुपरहित; चौदराजलोक

---

१ आखो पदार्थ २ स्कंधनो एक विभाग—स्कंधनी साथे संबंधवाळो केटलोक भाग. ३ स्कंधने लागेलो अनिर्विभाज्य भाग. ४ स्कंध रुपे नहि परिणमेलो निर्विभाज्य भाग.

व्यापी, असंख्य प्रदेशी, जूत, जविष्य अने वर्तमान ए त्रणकाळे शाश्वतपणे रहेनार छे. आकाशास्तिकाय वर्ण, गध, रस, स्पर्श, शब्द ने रुप रहित, लोक अलोक व्यापी, अनत प्रदेशी, त्रीकाळ स्थायी छे. काळ समयादि रुप छे. वर्ण, गध, रस, स्पर्श, शब्द अने रुप रहित, व्यवहारथी अढीद्विपव्यापी, अप्रदेशी, त्रीकाळ एक समयरुप द्रव्य पणे रहेनार छे. पुजलास्तिकाय -वर्ण, गध, रस, स्पर्श, शब्द अने रुप सहित चोदराजलोकमा सख्य, असंख्य अने अनत प्रदेशी, पूरण गलन स्वजावी छे.

शब्द, अधकार, उद्योत, प्रजा, छाया, आतप, अने टाढ आदि पुजलास्तिकाय द्रव्य जाणवु वर्ण, गध, रस, अने स्पर्श ते पुग्दलास्तिकायनु सामान्य लक्षण जाणवु

पुण्य तत्व.

पुण्य नव प्रकारे बधाय छे, अने बेंतालीश प्रकारे जोगवाय छे. पुण्य बांधवाना नव प्रकार.

१ साधु प्रमुखने--अन्न आपवाथी. २ पाणी आपवाथी, ३ रहेवाने स्थानक आपवाथी, ४ सुवाने पाट प्रमुख आपवाथी, ५ पहेरवा उढवा माटे वस्त्र आपवाथी, ६ ते विषे मनमां शुभ संकल्प कर्याथी, ७ वचने करीने स्तुत्यादिक कर्याथी, ८ कायाए करी सेवा कर्याथी, अने ९ नमस्कारादिक कर्याथी.

पुण्य भोगववाना बेंतालीश प्रकार.

१ सातावेदनीय--जेना उदयथी सुखनो अनुभव थाय.

२ उच्च गोत्र--जेना उदयथी ऐश्वर्यादिके करीने संपन्न उच्च कुळमां जन्म धारण करे.

३ मनुष्यगति- जेना उदयथी मनुष्यगति पामे.

४ मनुष्यानुपुर्वी[१]--जेना उदयथी अन्य गतिमां वांका जतां जीवने मनुष्यगतिमां लावे.

५ देवगति--जेना उदयथी देवगति पामे.

६ देवानुपुर्वी--गत्यंतरमां वांका जतां जीवने देवगतिमां आणे ते.

---

१ गत्यंतरमां वांका जतां जीवने पोताना उत्पत्ति स्थाने आणे ते.

७ पंचेन्द्रिय जाति नामकर्म- जेना उदयथी पचेन्द्रिपणु प्राप्त थाय.

८ औदारिक शरीर नाम कर्म–जेना उदयथी औदारिक शरीर योग्य पुद्गलो ग्रहण करी तेने शरीर पणे परिणमावीने जीव पोताना आत्मप्रदेश साथे मेळने ते

९ वैक्रियशरीर[1] नाम कर्म- जेना उदयथी विविध क्रिया करवाने समर्थ एवा शरीरनी प्राप्ति थाय

१० आहारक शरीर नाम कर्म–जेना उदयथी चौद पूर्वधर तीर्थंकरनी ऋद्धि जोवा माटे अथवा तो सुक्ष्म अर्थनो संदेह टाळवा माटे एक हाथना प्रमाणनु विशिष्ट रुपवाळु शरीर करे ते

११ तैजसशरीरनामकर्म–जेना उदयथी आहार पचानवाना अने तेजोलेश्याना हेतुभूत शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

---

१ वैक्रिय शरीरना बे भेद छे भवप्रत्ययिकने लब्धि प्रत्ययिक. भवप्रत्ययिक नारकी तथा देवनाने होय छे, अने लब्धि प्रत्ययिक मनुष्य तथा तिर्यंचने होय छे.

१२ कार्मण शरीरनाम कर्म--जेना उदयथी कर्म परमाणुःना उपादान कारण एवा कार्मण शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

१३ औदारिक अंगोपांग नाम कर्म–जेना उदयथी औदारिक शरीरना अंग[1] तथा उपांगनी[2] प्राप्ति थाय.

१४ वैक्रिय अंगोपांग नाम कर्म–जेना उदयथी वैक्रिय शरीरना अंग उपांगनी प्राप्ति थाय.

१५ आहारक अंगोपांग नामकर्म–जेना उदयथी आहारक शरीरना अंग उपांगनी प्राप्ति थाय.

१६ वज्रऋषभनाराच संघयण नामकर्म. (वज्र खीली, ऋषभ पाटो, नाराच मर्कटबंध बे पासे, संघयण हाडकानो निचय) जेना उदयथी बे पासे मर्कट बंध उपर पाटो दइने खीली मारवाथी जेवो मजबुत

---

१ बे हाथ, बे साथळ, पीठ, मस्तक, छाती, अने पेट ए आठ अंग छे. २ अंगुली प्रमुख ते उपांग ने रेखादि अंगोपांग पहेलां त्रण शरीरने अंगोपांग छे, शेष तैजस अने कार्मण ए बे शरीरने अंगोपांग नथी.

बध थाय तेवा मजबुत सघयणनी प्राप्ति थाय ते

१७ समचतुरस्र संस्थान नामकर्म–जेना उदयथी पर्यंकासने वेसता जेनी चारे बाजु सरखी होय एवा सस्थाननी[1] प्राप्ति थाय ते

१८ शुभवर्ण नामकर्म–जेना उदयथी श्वेत, पीत, रक्तरुप शुभ वर्णनी प्राप्ति थाय ते

१९ शुभगंध नामकर्म–जेना उदयथी सुरभी-गधनी प्राप्ति थाय

२० शुभरस नामकर्म–जेना उदयथी आम्ल, कषायेलाने मीठा रस रुप शुभ रसनी प्राप्ति थायते

२१ शुभस्पर्श नामकर्म–जेना उदयथी हळवो, चीकणो, सुवाळो, अने उष्ण स्पर्शरुप शुभ स्पर्शनी प्राप्ति थाय ते

२२ अगुरुलघु नामकर्म–जेना उदयथी लोहना गोळापेरे अत्यत भारे नहि, तेमज आकडाना रुनी पेरे अत्यत हलकुं नहि एवा शरीरनी प्राप्ति थाय ते

---

१ शरीरनी आकृति विशेष

२३ पराघात नामकर्म--जेना उदयथी गमे तेवो बलवान पण अंजाइ जाय ते.

२४ श्वासोश्वास नामकर्म--जेना उदयथी श्वासोश्वास वर्गणाना दलिक लइ शकाय ते.

२५ आतप[१] नामकर्म--जेना उदयथी पोते शीतळ छतां अन्यने ताप करनार थाय ते.

२६ उद्योत नामकर्म--जेना उदयथी चंद्रादिनी पेठे प्रकाश युक्त शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

२७ शुभखगति नामकर्म—जेना उदयथी वृषभ तथा हंसनी पेरे सारी चालवानी गति प्राप्त थायते.

२८ निर्माण नामकर्म—जेना उदयथी अंगोपांग योग्य स्थळे गोठवाय ते.

२९ त्रस नामकर्म—जेना उदयथी उपयोग पूर्वक गमनागमन करवानी शक्ति प्राप्त थाय ते.

३० बादर नामकर्म—जेना उदयथी चर्म चक्षुए देखाय एवा शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

---

१ सूर्यना बिंबमां रहेला बादर पर्याप्ता एकेन्द्रियनेज आतप नाम कर्मनो उदय छे.

३१ पर्याप्त नामकर्म—जेना उदयथी पोताने योग्य पर्याप्ति पूर्ण करे ते.

३२ प्रत्येक नामकर्म—जेना उदयथी एक जीव एक शरीरने पामे ते

३३ स्थिर नामकर्म—जेना उदयथी हाड दांत आदि स्थिर अवयवो होय ते

३४ शुभ नामकर्म—जेना उदयथी नाभिना उपरनु अंग बीजाने खेदकारी न थाय ते

३५ सुभग नामकर्म—जेना उदयथी सर्व माणसोने प्रिय लागे ते

३६ सुस्वर नामकर्म—जेना उदयथी कोयलना जेवा मधुर स्वरनी प्राप्ति थाय ते.

३७ आदेय नामकर्म—जेना उदयथी लोकमां वचन माननीय थाय ते

३८ यशो नामकर्म—जेना उदयथी लोकमा यश कीर्ति फेलाय ते.

३९ सुरायु—जेना उदयथी देवनानु आयुष्य पामे ते.

४० मनुष्यायु—जेना उदयथी मनुष्यनुं आयुष्य प्राप्त थाय ते.

४१ तिर्यंचायु—जेना उदयथी तिर्यंचनुं आयुष्य प्राप्त थाय ते.

४२ तीर्थंकर नामकर्म—जेना उदयथी त्रिभुवनना जीवोने पूजवा योग्य थाय ते.

पाप तत्त्व.

पाप अढार प्रकारे बंधाय छे. अने ब्याशी प्रकारे भोगवाय छे.

पाप बांधवाना अढार प्रकार.

१ प्राणातिपात, २ मृषावाद, ३ अदत्तादान, ४ मैथुन, ५ परिग्रह, ६ क्रोध, ७ मान, ८ माया, ९ लोभ, १० राग, ११ द्वेष, १२ कलह, १३ अभ्याख्यान, १४ पैशुन्य, १५ रतिअरति, १६ परपरिवाद, १७ मायामृषावाद अने १८ मिथ्यात्वशल्य.

पाप भोगववाना ब्याशी प्रकार.

१ मतिज्ञानावरणीय—जेना उदयथी पांच इंद्रिय

तथा मनवके जे नियत वस्तुनु ज्ञान थाय एवा मतिज्ञाननुं आछादन थाय ते

२श्रुतज्ञानावरणीय—जेना उदयथी शास्त्रानुसारे जे ज्ञान थाय एवा श्रुतज्ञाननु आछादन थाय ते

३ अवधिज्ञानावरणीय—जेना उदयथी इंद्रियादिकनी अपेक्षा विना आत्मावके जे रुपी द्रव्यनु ज्ञान थाय एवा अवधिज्ञाननु आछादन थाय ते.

४ मन पर्यवज्ञानावरणीय—जेना उदयथी सन्नी पचेन्द्रियना मनोगत भाव जाणी शकाय एवा मन पर्यवज्ञाननु आछादन थाय ते

५ केवळज्ञानावरणीय—जेना उदयथी लोकालोकमा रहेला रुपी अरुपी पदार्थोनु ज्ञान थाय एवा केवळज्ञाननु आछादन थाय ते

६ दानान्तराय—जेना उदयथी पोताना घरमा देवा योग्य वस्तु छतां, योग्य पात्रनो समागम छता तथा दाननु फळ जाणवा छता पण दान आपी शकाय नहि ते.

७ लाभांतराय—जेना उदयथी सामो दातार

छतां दातारना घरमां वस्तु छतां, अने मागनार पोते पात्र छतां पोताने इच्छित वस्तु मळी शके नहि ते.

८ [1]भोगांतराय—जेना उदयथी पोते युवान छतां, सुरुप छतां अने भोग्य वस्तुनी प्राप्ति छतां पण भोगवी न शके ते.

९ [2]उपभोगांतराय—जेना उदयथी पोते युवान, सुरुप छतां अने आभूषणादि उपभोग्य वस्तु प्राप्त थया छतां पण भोगवी न शके ते.

१० वीर्यांतराय—जेना उदयथी पोते युवान, निरोगी, अने बळवान छतां पण पोतानुं वळ फोरवी न शके ते.

११ चक्षुदर्शनावरणीय—जेना उदयथी आंखे करी रुपनुं सामान्यपणे ज्ञान थाय एवा चक्षुदर्शननुं आछादन थाय ते.

१२ अचक्षुदर्शनावरणीय—जेना उदयथी चक्षु

---

१ एकवार भोगवाय एवा आहारादिकने भोग कहेवाय छे.

२ वारंवार भोगवाय एवा स्त्री आभूषण आदिने उपभोग कहेवाय छे.

विना बाकीनो इन्द्रिये करी जे पोतपोताना विषयनु सामान्यपणे ज्ञान थाय एवा अचक्षुदर्शनतु आच्छादन थाय ते

१३ अवधिदर्शनावरणीय—जेना उदयथी इन्द्रियादिकनी अपेक्षा विना मर्यादा पूर्वक रुपी द्रव्यनु सामान्यपणे ज्ञान थाय एवा अवधिदर्शनतु आच्छादन थाय ते

१४ केवळदर्शनावरणीय—जेना उदयथी सकल वस्तुनु सामान्यपणे ज्ञान थाय एवा केवळदर्शनतु आच्छादन थाय ते

१५ निद्रा—जेना उदयथी निद्रावस्थामाथी सुखे करीने प्रतिबोध थाय ते.

१६ निद्रानिद्रा—जेना उदयथी निद्रावस्थामाथी दुःखे करीने जागृत अवस्थानी प्राप्ति थाय ते

१७ प्रचला—जेना उदयथी उभा अने बेठां थका निद्रा आवे ते

१८ प्रचलाप्रचला—जेना उदयथी चालतां चालता पण निद्रा आवे ते.

१९ थिणद्धि[1]—जेना उदयथी दिवसे चिंतवेलुं कार्य रात्रीए निद्रावस्थामां करे ते.

२० निचगोत्र—जेना उदयथी ऐश्वर्यादिकरहित निच कुळमां जन्म थाय ते.

२१ अशाता वेदनीय—जेना उदयथी दुःखनो अनुभव थाय ते.

२२ मिथ्यात्व मोहनीय—जेना उदयथी वीतरागना वचनथी विपरित श्रद्धा थाय ते.

२३ स्थावर नामकर्म—जेना उदयथी स्थावरपणुं प्राप्त थाय ते.

२४ सूक्ष्म नामकर्म—जेना उदयथी चर्मचक्षुने अदृश्य एवा सुक्ष्म शरीरनी प्राप्ती थाय ते.

२५ अपर्याप्त नामकर्म—जेना उदयथी पोताने योग्य पर्याप्ति पूर्ण न करे ते.

---

१ वज्रऋषभनाराच संघयणवाळाने थिणद्धी निद्राना समये वासुदेवथी अर्ध बळ होय छे. आ जीव नरकगामी जाणवो. बीजा संघयणोवाळाने पोताना सहज बळथी बमणुं त्रमणुं बळ होय छे.

२६ साधारण नामकर्म—जेना उदयथी अनंता जीव वच्चे एक शरीरनी प्राप्ति थाय ते.

२७ अस्थिर नामकर्म—जेना उदयथी लोही आदि अस्थिर पुद्गलनो बंध होय ते.

२८ अशुभ नामकर्म—जेना उदयथी नाभिनी निचेनु अग अशुभ होय ते

२९ दौर्भाग्य नामकर्म—जेना उदयथी सर्व लोकने अप्रिय लागे ते

३० दु:स्वर नामकर्म—जेना उदयथी कागडा अने गधेडा पेठे खराब स्वरनी प्राप्ति थाय ते

३१ अनादेय नामकर्म—जेना उदयथी लोकमां वचन मान्य न थाय ते

३२ अयश नामकर्म—जेना उदयथी लोकमां अपकीर्त्ति फेलाय ते

३३ नरकगति नामकर्म—जेना उदयथी नरक मां उत्पन्न थाय ते.

३४ नरकानुपूर्व्वी नामकर्म—जेना उदयथी अन्य गतिमां जता जीवने नरकाभिमुख करे ते.

३५ नरकायु—जेना उदयथी आयुष्यनी स्थितिने अनुसारे नरकमां रहेवुं पडे ते.

३६ थी ३९—अनंतानुबंधी[1]—क्रोध, मान, माया ने लोभ--जेना उदयथी सम्यकत्व प्राप्त न थाय, उत्कृष्टपणे यावज्जीव[2] सुधी रहे ने नरकगति पामे. तेमां क्रोध पर्वतनी रेखा समान छे, मान पाषाणना स्तंभ समान छे, माया वंशना मूल समान छे ने लोभ कीरमजना रंग समान छे.

४० थी ४३ अप्रत्याख्यानीय[3]—क्रोध, मान, माया ने लोभ--जेना उदयथी देशविरतिपणुं न पामे, तिर्यंचनी गतिमां जाय, अने एक वर्ष सुधी रहे. तेमां क्रोध सुकायेला तळावनी रेखा समान, मान हाडकाना स्तंभ समान, माया मेंढाना शींगडा समान, लोभ गाडानी मळी समान छे.

४४ थी ४७ [4]प्रत्याख्यानीय—क्रोध, मान, माया

---

१ अनंतानुबंधी—अनंत संसारना हेतुभूत. २ यावज्जीव ए प्रायिक वचन छे. ३ जेना उदयथी थोडुं पण प्रत्याख्यान न पामे. ४ जेना उदयथी सर्व विरतिरूप प्रत्याख्यान न पामे.

ने लोभ–जेना उदयथी सर्वविरतिपणु न पामे, मनुष्यगतिमा जाय अने चार मास सुधी रहे तेमां क्रोध रेतीनी रेखा सरखो, मान काष्टना स्तभ सरखो, माया गोमुत्र सरखी, लोभ काजळना रग सरखो जाणवो.

४८ थी ५१ [1]सज्वलन क्रोध, मान, माया ने लोभ, जेना उदयथी यथाख्यात चारित्र न पामे, तेनी स्थिति एक पक्षनी[2] छे, तेमा क्रोध जलरेखा समान छे, मान नेत्रलता समान छे, माया वंशनी छोल समान छे, ने लोभ हलदरना रग समान छे. तेवा क्रोधादिके मरीने प्राणी देवलोकमा जाय छे.

एवी रीते सोळ [3]कषाय थया हवे नव [4]नोकषायनु वर्णन करे छे.

---

१ जेना उदयथी चारित्र धारण करनार पण थोडो कषाय करे २ उपरोक्त कषायवत बहु तो पाक्षिक चतुर्मासिक के सवत्सरिक प्रतिक्रमण समये पण कषाय न शमावे (वैर—विरोध अधिकरण न टाळे पण धारी राखे) तो ते कषाय अनतानुबधी समजवो (संशोधक)

३ कष=ससार+आय=लाभ=ससारनी परपरा जेनाथी मळे ते

४ कषायना सहचारी कषायनी उत्पत्तिमा मदद करनार.

५२ थी ५७ हास्यषट्क—जेना उदयथी कोइ पण निमित्ते अथवा तो निमित्त विना हास्य, रति, अरति, शोक, भय अने जुगुप्सा थाय ते.

५८ पुरुषवेद—जेना उदयथी स्त्री भोगववानी इच्छा थाय ते. आ वेदनो उदय तृणना अग्नि जेवो जाणवो.

५९ स्त्रीवेद—जेना उदयथी पुरुष भोगववानी इच्छा थाय ते. आ वेदनो उदय छाणाना अग्नि सरखो जाणवो.

६० नपुंसकवेद—जेना उदयथी स्त्री पुरुष बन्नेने भोगववानी इच्छा थाय ते. आ वेदनो उदय नगरना दाह समान जाणवो.

६१ तिर्यंचगति नामकर्म—जेना उदयथी तिर्यंचमां उत्पन्न थाय ते.

६२ तिर्यंचानुपूर्वी नामकर्म—जेना उदयथी अन्य गतिमां वांका जतां जीवने तिर्यंच गतिमां लइ जाय ते.

६३ एकेन्द्रियजाति नामकर्म-जेना उदयथी एकेन्द्रियपणु प्राप्त थाय ते

६४ बेइन्द्रियजाति नामकर्म--जेना उदयथी बेइन्द्रियपणुं प्राप्त थाय ते

६५ तेइंद्रियजाति नामकर्म--जेना उदयथी तेइंद्रियपणु प्राप्त थाय ते

६६ चउरिंद्रियजाति नामकर्म -जेना उदयथी चउरिंद्रियपणु प्राप्त थाय त

६७ अशुभ विहायोगति नामकर्म -जेना उदयथी ऊट तथा गधेडानी पेठे गमन करवानी अशुभ चाल (गति) प्राप्त थाय ते

६८ उपघात नामकर्म--जेना उदयथी पोताना अवयवोवडे पोते हणाय एवा जे रसोळी, पडजीभी आदि प्राप्त थाय ते

६९ अप्रशस्तवर्ण नामकर्म--जेना उदयथी नील तथा कृष्णरुप अशुभवर्णनी प्राप्ति थाय ते

७० अप्रशस्तगंध नामकर्म--जेना उदयथी दुर

भिगंधरुप अशुभ गंधनी प्राप्ति थाय ते.

७१ अप्रशस्तरस नामकर्म--जेना उदयथी तिक्त तथा कटुकरुप अशुभ रसनी प्राप्ति थाय ते.

७२ अप्रशस्तस्पर्श नामकर्म--जेना उदयथी भारे, लुखो, खडबचमो अने शीतस्पर्शरुप अशुभ स्पर्शनी प्राप्ति थाय ते.

७३ ऋषभनाराच संघयण नामकर्म--जेना उदयथी जेनां बे पासे मर्कटबंध होय अने तेनी उपर पाटो होय तेवो हाम्कानो बंध प्राप्त थाय ते.

७४ नाराच संघयण नामकर्म--जेना उदयथी बन्ने पासे मर्कटबंध होय एवो हाम्कानो बंध प्राप्त थाय ते.

७५ अर्धनाराच संघयण नामकर्म--जेना उदयथी एक पासे मर्कटबंध होय अने बीजे पासे खीली होय एवो हाडकानो बंध प्राप्त थाय ते.

७६ किलिका संघयण नामकर्म--जेना उदयथी मांहोमांहे मळेला हाम्काने फक्त खीलीनो बंधहोय ते.

७७ छेवठु नामकर्म—जेना उदयथी हाडकां परस्पर मळेला होय ते.

७८ न्यग्रोध परिमण्डल संस्थान नामकर्म—जेना उदयथी वडनी पेठे उपरलु अंग लक्षणोपेत होय ते

७९ सादि सस्थान नामकर्म—जेना उदयथी नीचेनुं अग लक्षणवाळुं प्राप्त थाय अने उपरलु अंग खराब होय ते.

८० वामन सस्थान नामकर्म—जेना उदयथी उदर प्रमुख लक्षणोपेत होय अने हाथ पग माथुं प्रमुख प्रमाणहीन होय ते

८१ कुब्ज सस्थान नामकर्म—जेना उदयथी हाथ पग माथु प्रमुख प्रमाणोपेत होय अने उदर प्रमुख प्रमाण विनानु होय ते

८२ हुण्डक सस्थान—जेना उदयथी सर्व अवयवो प्रमाण विनाना लक्षण रहित होय ते.

आश्रव तत्त्व.

कर्म आववाना हेतुभूत जे मिथ्यात्वादिक तेने आश्रवतत्व कहे छे; तेना ४२ भेद छे.

५ स्पर्शनेंद्रिय, रसनेंद्रिय, घ्राणेंद्रिय, चक्षुरिंद्रिय, श्रोत्रेंद्रिय, ए पांच इंद्रियनी अविरति.

९ थी ए क्रोध[1] मान[2] माया[3] लोभ[4] ए चार कषाय.

१० थी १४ प्राणातिपात,[5] मृषावाद,[6] अदत्तादान,[7] मैथुन,[8] परिग्रह,[9] ए पांच अव्रत.

१५ थी १७ मनोयोग,[10] वचनयोग,[11] काययोग,[12] ए त्रण योग.

पचीश क्रियाओ.

१८ कायिकीक्रिया—कायाने अयतनाए प्रवर्तावतां जे क्रिया लागे ते.

---

१ गुस्सो. २ अहंकार. ३ कपट. ४ वधारे मेळववानी इच्छा. ५ प्राणनों नाश. ६ जुठुं. ७ चोरी. ८ कामभोग. ९ वस्तुनो संग्रह. ममत्व भाव. १० शुभ अशुभमां मनने जोडवुं. ११ शुभ अशुभमां वचनने जोडवुं. १२ शुभ अशुभमां कायाने जोडवी.

१ए अधिकरणकीक्रिया–घरनां उपकरणादि अधिकरण घटी आदिए करी जीवोनु हनन करवु ते

२० प्राद्वेषिकी क्रिया -जीव अजीव उपर द्वेष करवाथी जे क्रिया लागे ते

२१ पारितापनीकीक्रिया पोताने अथवा परने परिताप उपजाववो ते

२२ प्राणातिपातिकीक्रिया एकेन्द्रियादिक जीवने हणवो हणाववो ते

२३ आरंभिकीक्रिया--खेती आदिक आरम्भ करवो कराववो ते

२४ परिग्रहिकीक्रिया -धन धान्यादिक मेळवतां अने ते उपर मूर्छा राखता जे क्रिया लागे ते

२५ मायाप्रत्ययिकीक्रिया -कपट वडे अन्यने ठेतरवाथी जे क्रिया लागे ते

२६ मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकोक्रिया- जिन वचननी अश्रद्धा करवाथी तथा विपरित प्ररूपणा करवाथी जे क्रिया लागे ते.

२७ अप्रत्याख्यानिकीक्रिया-पच्चखाण नहि क-

रवाथी जे क्रिया लागे ते.

२८ द्रष्टिकीक्रिया--कौतुके करीने अश्व प्रमुख जोवाथी जे क्रिया लागे ते.

२९ स्पृष्टिकी अथवा पृष्ठिकिक्रिया--रागादिक-भावशे स्त्री पुरुष, सुकुमाळ वस्तु वगेरेने स्पर्श करवाथी जे क्रिया लागे ते. स्पृष्टिकीक्रिया अथवा पूछवाथी जे क्रिया लागे ते पृष्ठिकीक्रिया.

३० प्रातित्यकीक्रिया--बीजाने घेर हस्ती घोमा वगेरे देखी इर्षा करवाथी जे क्रिया लागे ते.

३१ सामंतोपनीपातिकीक्रिया--पोताना घोमा प्रमुख जोवा आवेला लोकोनी प्रशंसा सांजळी हर्ष धारण करवाथी जे क्रिया लागे ते, अथवा घी तेल वगेरेना ज्ञाजन उघामां मुकवाथी जे क्रिया लागे ते.

३२ नैसृष्टिकी क्रिया—राजा आदिना आदेशे यंत्र, शस्त्रादि घमाववाथी जे क्रिया लागे ते.

३३ स्वहस्तिकी क्रिया—नोकरने करवा योग्य कार्य पोताना हाथे करवाथी जे क्रिया लागे ते.

३४ आनयनिकी क्रिया--जीव पासे मंगाववाथी

क्रिया लागे ते अथवा जीव अजीवने आज्ञा करवाथी जे क्रिया लागे ते आज्ञापनिकी क्रिया.

३५ विदारणिकी क्रिया -जीव अजीवने विदारण करवाथी जे क्रिया लागे ते अथवा तो कोइना अछता डुषण प्रकाश करी तेनी मान पूजानो नाश करवाथी जे क्रिया लागे ते अने अन्यने ठगवाथी जे क्रिया लागे ते वैतारणिकी.

३६ अनाभोगिकी क्रिया--उपयोगना शून्यपणाथी जे क्रिया लागे ते.

३७ अनवकाङ्क्ष प्रत्ययिकी क्रिया--वीतरागे कहेली विधिमा अनादर करवाथी जे क्रिया लागे ते

३८ प्रायोगिकी -मन, वचन अने कायाना अशुभ व्यापारथी जे क्रिया लागे ते

३९ समुदायिकी क्रिया--कोइ पण एवी पापरुप क्रिया करे, के जेथी आठे कर्मनुं समुदायपणे ग्रहण थाय ते अथवा फासीना लाकडे चढावाता माणसने जोवा जनारा तमामने जे क्रिया लागे ते

४० प्रेमप्रत्ययिकी क्रिया -माया तथा लोभवडे

परने प्रेम उपजाववाथी जे क्रिया लागे ते.

४१ द्वेषप्रत्ययिकी--जे क्रिया करवाथी अन्यने द्वेष उत्पन्न थाय ते.

४२ इर्यापथिकी क्रिया--केवळीने मात्र काययोगवडे एक समयनो बंध थाय ते.

संवर तत्त्व.

कर्मना हेतुभूत मिथ्यात्वादिने रोकवां तेने संवर तत्व कहे छे ते बे प्रकारे छे--भावसंवर अने द्रव्य संवर. तेमां भावसंवर--ते कर्मने रोकवा समर्थ जे आत्माना शुभ परिणाम ते अने ते निमित्त कर्म दलनुं रोकावुं तेने द्रव्यसंवर कहे छे. तेना सत्तावन प्रकार छे.

१ इर्यासमिति[1]--धूंसर प्रमाण भूमिका जोइने चालवुं ते.

२ भाषासमिति--हित मित असंदिग्ध अने दोष रहित नियम पूर्वक बोलवुं ते.

३ एषणासमिति--अन्न, पान, वस्त्र, पात्र, आदि

---

१ सम्यक प्रकारनी चेष्टा.

बेतालीश दोष टालीने ग्रहण करवा ते

४ आदान निक्षेपणसमिति—रजोहरण वस्त्र पात्र वगेरे जोइ प्रमार्जीने लेवुं तथा मुकवु ते

५ उत्सर्ग समिति[1]—त्रस अने स्थावर जीवोथी रहित स्थंडिल भूमि जोइने तथा पूजीने मळमूत्र आदिकनो त्याग करवो ते.

६ मनोगुप्ति[2]—अशुभ संकल्पनो त्याग करवो ने शुभ संकल्प करवा अथवा शुभ के अशुभ बन्ने प्रकारना संकल्पनो त्याग करवो ते

७ वचन गुप्ति—याचना करवी, पूछवु अथवा तो पूछेलानो उत्तर आपवो तेमा वाणीनो नियम करवो- एप पुरतु निर्वद्य वचन बोलवु ते अथवा तो सर्वथा मौन धारण करवु ते

८ काय गुप्ति—सूवु बेसवु जवु आववु आदिकने विषे कायाना व्यापारनो नियम करवो अथवा सर्वथा काययोगनो रोध करवो ते

१ तेने पारिष्ठापनिका समिति पण कहे छे

२ सम्यक प्रकारे योगनो निग्रह करवो तेने गुप्ति कहे छे.

सम्यग् दर्शनादि मार्गथकी भ्रष्ट नहि थवा माटे तथा कर्मनी निर्जरा माटे जे समभावे सहन करवा योग्य छे तेने परिसह कहे छे. ते बावीश छे.

ए क्षुधा परिसह—गमे तेवी भूख लागे तोपण दोषवाळा आहारनी इछा न करतां भूखथी उत्पन्न थती वेदनाने समभावे सहन करवी ते.

१० पीपासापरिसह—गमे तेवी तृषा लागे तो पण दोषवाळा अप्रासुक जलनी इछा न करतां तृषा ने सहन करवी ते.

११ शीतपरिसह—टाढथी थती वेदनाने सम्यक् प्रकारे सहन करवी ते.

१२ उष्णपरिसह—तापथी थती वेदनाने सहन करवी ते.

१३ दंशपरिसह—जू मांकड आदिना डंखने समभावे सहन करवो ते.

१४ अचेलपरिसह—नवां अने सारां वस्त्रने अभावे खेद न करतां जुनां अने मेलां वस्त्रथी उद्वेग न करवो ते.

१५ अरतिपरिसह—रोगादिकना सद्भावे मनमां अरति धारण न करतां ए पूर्वकृत कर्मनुं फळ ठे एम जाणी सम परिणाममा रहेवु ते

१६ स्त्रीपरिसह—स्त्रीना हावभाव जोइने तेना उपर मोह न करता ते डुर्गतिनी हेतु ठे एम चिंतवी मनने स्थिर करवु ते

१७ चर्यापरिसह—गामोगाम अप्रतिबद्ध विहार करवो ते

१८ निषद्यापरिसह—श्मशान प्रमुखमा काउसग्ग ध्याने रहेता व्याघ्रादिकना भयथी डरवुं नहि ते

१९ शय्या परिसह—उंची नीची भुमि उपर सथारो करवाथी उत्पन्न थता डुखने सम्यक् प्रकारे सहन करवु ते.

२० आक्रोश परिसह—कोइ आक्रोशना वचन कहेतो तेना उपर द्वेष न करता समपरिणाममा रहेवु ते.

२१ वध परिसह—कोइ वध करे तो वध कर नार उपर द्वे [illegible] करता समपरिणा[illegible]

२२ याचना परिसह—चक्रवर्त्यादिने पण संयम लइने भिक्षा लेवा जतां लज्जा न आवे ते.

२३ अलाभ परिसह—गृहस्थने त्यां कांइ पण चीज लेवा जतां मळे नहि तो तेथी उद्वेग न करे ते.

२४ रोग परिसह—रोग थकी उत्पन्न थयेली वेदनाने सम्यक् प्रकारे सहन करे ते.

२५ तृण स्पर्श परिसह—साननी शय्याए सूतां तेना अग्र भाग लागवाथी उद्वेग धारण न करे ते.

२६ मल परिसह—शरीर उपर परशेवाथी मेल चडवाथी गंधाय तेथी उद्वेग धारण न करे ते.

२७ सत्कार परिसह—मान सत्कार थवाथी मनमां अभिमान न आणे ते.

२८ प्रज्ञा परिसह—विशेष श्रुतनो जाण होय तेथी पुछेला प्रश्नो जवाब देवानी शक्ति होवाथी लोको बहु मान करे ते देखी गर्व धारण न करे ते अने तेना अभावे खेद न करे ते.

२९ अज्ञान परिसह—पोते अज्ञान होवाथी मनमां दिनता धारण न करे पण एम विचारे जे मारे ज्ञानावरणीय कर्मनो उदय छे ते तप अनुष्ठानथी दूर थशे अने ज्ञानी होय तो गर्व न करे ते.

३० सम्यक्त्व परिसह- शास्त्रनी सूक्ष्म वातनी समज न पडवाथी ए साचु हशे ? के जुठु हशे ? एवी शका आणे नहि पण वीतरागे कहेल ते साचु ज छे ए प्रकारे श्रद्धा राखे ते

३१ क्षमा धर्म -क्रोधनो अभाव -क्षमा

३२ मार्दव धर्म--माननो अभाव नम्रता

३३ आर्यव धर्म--कपट रहितपणु- सरळता

३४ मुक्ति धर्म--निर्लोभता

३५ तप धर्म--इछानो रोध करवो

३६ संयम धर्म- मन, वचन अने कायाने योग्य रीते वापरवा ते १७ प्रकारे छे प्राणातिपातादि पांचनुं विरमण, पाच इन्द्रियोनो निग्रह, चार कषायनो जय, ने त्रण दन्डनी निवृत्ति, ए सत्तर प्रकारे संयम धर्म

जाणवो. अथवा पांच स्थावर, त्रण विगलेंद्रिय अने पंचेन्द्रियनो वध करवो नहि ए नवभेद १० प्रेक्ष्यसंयम ११ उपेक्ष्यसंयम १२ प्रमार्जनासंयम १३ अपहृत्य (अप्रमार्जना--परठवुं)संयम १४ मनसंयम १५ वचनसंयम १६ कायसंयम १७ अजीवसंयम एम सत्तर भेद जाणवा.

३७ सत्य धर्म--साचुं बोलवुं.

३८ शौच धर्म--पादादि अवयव शुद्ध राखवा तथा बेंतालीश दोष रहित आहार पाणी लेवो--ते द्रव्य शौच अने आत्माना शुद्ध परिणाम राखवा ते भाव शौच.

३९ अकिंचनत्व धर्म--समग्र परिग्रह उपरथी मूर्छानो त्याग करवो.

४० ब्रह्मचर्य धर्म--नव प्रकारे औदारिक ने नव प्रकारे वैक्रिय संबंधी मैथुननो त्याग करवो ते.

४१ अनित्य भावना--आ संसारमां शरीर, धन, धान्य, कुटुंब, आदि सर्व वस्तुउ अनित्य छे एवुं चिन्तववुं ते.

४२ अशरण भावना–माणसोए करीने रहित एवा अरण्यमां क्षुधा पामेल बलवान सिंहना हाथमां पकडायेल मृगलाने कोइनु शरण होतु नथी तेवीज रीते जन्म, मरण आदि व्याधिए ग्रस्त जीवने आ ससारमां धर्म शिवाय कोइनु शरण नथी एवु चिन्तववु ते

४३ ससार भावना–आ अनादि अनंत ससारमां स्वजन अने परजननी कोइ पण प्रकारनी व्यवस्था नथी. माता मरीने स्त्री थाय, स्त्री मरीने माता थाय, पिता मरीने पूत्र थाय, पूत्र मरीने पिता थाय, एम संसारनी विचित्रता भाववी ते

४४ एकत्व भावना–जीव एकलोज उत्पन्न थाय छे ने एकलो ज मृत्यु पामे छे, एकलो ज कर्म बांधे छे अने एकलोज कर्म भोगवे छे इत्यादि चिन्तववु ते.

४५ अन्यत्व भावना–हु शरीर थकी भिन्न छु, शरीर अनित्य छे, हु नित्य छु, शरीर जड छे, हु चेतन छु. ए प्रकारे चिन्तववुं ते

४६ अशुचि भावना-निश्चये करीने आ शरीर अपवित्र छे, कारण के, आ शरीरनुं आदि कारण शुक्र छे, ते पण घणुंज अशुचि छे; पछीनुं कारण आहारादिकनो परिणाम ते पण अत्यंत अपवित्र छे; नगरनी खाळ पेठे पुरुषना नव द्वारमांथी ने स्त्रीना बार द्वारमांथी निरंतर अशुचि वह्या करे छे, एवुं चिन्तववुं ते.

४७ आश्रव भावना-मिथ्यात्वादिके करीने कर्मनुं आववुं थाय छे, तेथी आत्मा मलिन थाय छे; दया दानादिके शुभ कर्म बंधाय छे, विषय कषायादिके अशुभ कर्म बंधाय छे, एवुं चिन्तववुं ते.

४८ संवर भावना-समिति गुप्ति आदि पाळवाथी आश्रवनो रोध थाय छे, एवुं चिन्तववुं ते.

४९ निर्जरा भावना—बार प्रकारना तपवडे कर्मनो क्षय थाय छे, एवुं चिन्तववुं ते.

५० लोक स्वभाव भावना—केड उपर हाथ मुकी पग पहोळा करी उभा रहेल पुरुषना आकारे धर्मास्तिकायादि षड् द्रव्यात्मक चौद राजलोक छ-

त्पत्ति स्थिति अने लयना स्वन्नाववाळु छे इत्यादि स्वरुप विचारवु ते

५१ बोधि डुर्लन्न न्नावना--आ अनादि संसार विषे नरकादिक गतिमां न्नमण करता अकाम निर्जरा वगे पुन्यना उदयथी मनुष्य जन्म, आर्य देश, उत्तम कुळ, निरोगी काया, धर्म श्रवणनी सामग्री इत्यादि पामी शकाय छे परंतु अनतानुबंधी कषाय अने मिथ्यात्व मोहनीयना उदयथी अन्निन्नूत जीवने सम्यक् दर्शन पामवु अति डुर्लन्न छे, एवु चिन्तववु ते.

५२ धर्मन्नावना डुस्तर संसार समुद्रमाथी तारवाने वहाण समान श्री वीतराग प्रणीत शुद्धधर्म पामवो अति डुर्लन्न छे तथा धर्मना साधक अरिहंतादिनो पण योग पामवो अति डुर्लन्न छे एवु चिंतववुं ते.

५३ सामायिक चारित्र--सम रागद्वेष रहित पणु आय. लान्न जेमा रागद्वेषना रहितपणानो लान्न थाय छे, तेने सामायिक चारित्र कहे छे ते बे प्रकारे छे. देशविरति अने सर्व विरति. सावद्य योगनी केट-

लेक अंशे विरति होय तेने देशविरति, अने सर्व प्रकारे विरति होय तेने सर्व विरति कहे छे.

५४ छेदोपस्थापनीय--पूर्वना सदोष के निर्दोष पर्यायने छेदी गणाधिपे आपेलुं पंचमहाव्रतरुप चारित्र ते.

५५ परिहार[1] विशुद्धि--तप विशेषे करीने शुद्धि करवी ते.

५६ सूक्ष्म संपराय- ज्यां सूक्ष्म कषायनो उदय होय छे ते चारित्रने तथा दसमां गुणठाणाने सूक्ष्म संपराय कहे छे.

५७ यथाख्यात--ज्यां सर्वथा कषायना उदयनो अभाव होय ते. औपशमिकने अग्यारमे गुणठाणे,

---

१ नव जणानो गच्छ निकळे तेमांथी चार जण तपस्या करे अने चार जण वैआवच्च करे ने एकने आचार्य स्थापे ए प्रकारे छ मास सुधी तपस्या करे, पछीथी वैआवच्च करनार चार जण तपस्या करे ने तपस्या करनार वैआवच्च करे ते पण पूर्वोक्त छ मास सुधी. पछीथी आचार्य छ मास सुधी तपस्या करे सात जण वैआवच्च करे ने एकने आचार्य स्थापे. ए प्रकारे अढार मास सुधी तपस्या करे तेने परिहार विशुद्धि चारित्र जाणवुं.

क्षायिक छद्मस्थने बारमे गुणठाणे ने केवलीने तेरमे चौदमे गुणठाणे यथाख्यात चारित्र होय छे.

निर्जरा तत्व

छ प्रकारना बाह्यने छ प्रकारना अभ्यंतर तप वडे निर्जरा थाय छे.

छ प्रकारना बाह्य तप.

१ अनशन तप—थोडा कालने माटे अथवा यावज्जीव सुधी आहारादिकनो त्याग करवो ते

२ उणोदरिका तप—पांच सात कोलीआ उणुं रहेवु ते

३ वृत्ति सक्षेप—इच्छानो सक्षेप करवो ते अभि-ग्रह करवो, नियम धारवा ते

४ रस त्याग—विगय आदिनो त्याग करवो ते

५ काय क्लेश- लोच, काउसग्ग आदिए काया‌ने कष्ट आपवुं ते

६ संलिनता--अंगोपांग सवरी राखवा, एक आसने बेसवु ते. अथवा विषयादिने उदीरवां नहि ते.

६ प्रकारे अभ्यंतर तप.

१ प्रायश्चित--करेला अपराधनी शुद्धि माटे गुरुए करवा कहेलुं तप प्रमुख करवुं ते.

२ विनय तप--ज्ञानी अने ज्ञानादिकनो विनय करवो ते.

३ वैयावृत्य तप--आचार्यादिकनुं वेयावच्च करवुं ते.

४ स्वाध्याय तप--वाचना[1] पृछना[2] परावर्तना[3] अनुप्रेक्षा[4] अने धर्मकथा[5] ए पांच प्रकारे जाणवो.

५ ध्यान--धर्मध्यान अने शुक्लध्यान ध्याववां ते,

६ कायोत्सर्ग--कर्मना क्षय निमित्ते काउस्सग्ग करवो ते,

बंध तत्व,

बंध तत्व चार प्रकारे छे.

१ प्रकृति बंध--कर्मनो स्वभाव ते.

२ स्थिति बंध--कर्मने रहेवाना काळनुं परिमाण ते.

३ अनुभाग बंध--कर्मना अणुउमां रहेलो जे

---

१ भणवुं. २ संदेह दूर करवो. ३ भणेलुं संभारवुं ४ अर्थ चिंतवन करवुं. ५ धर्मोपदेश करवो.

तीव्र, तीव्रतर, मंद, मंदतर, आदि रस ते

४ प्रदेश बंध—कर्मना दलीयानुं परिमाण ते

मोक्ष तत्व

१ सत्पद प्ररुपणा द्वार*—मोक्षपद वतु छे, विद्यमान छे, एवी प्ररुपणा करवी ते.

२ द्रव्य[1] प्रमाणद्वार—सिद्धना जीव द्रव्य केटला छे एम विचारवु ते.

३ क्षेत्रद्वार[2]—सिद्धना जीव केटला क्षेत्रमा रहेल छे एम विचारवु ते.

४ स्पर्शना द्वार—सिद्धना जीवो केटला आकाश प्रदेशने स्पर्शी रहेला छे एवु विचारवु ते

५ कालद्वार[4]—सिद्धना जीवोनी स्थिति केटला काळ सुधीनी छे एम विचारवु ते

* मोक्षपद पर प्ररूपणा माटे छतुं छे.

१ सिद्धना जीव द्रव्य अनंता छे. २ सिद्धना जीवो असंख्याता आकाश प्रदेश अवगाहीने रहेला छे, लोकमां असंख्यातमा भागना क्षेत्रने पण सिद्ध तेमज सर्व सिद्ध अवगाही रहेला छे ३ क्षेत्र करतां स्पर्शना अधिक छे ४ एक सिद्ध आश्रयी सादि अनंत, सर्व सिद्ध आश्रयी अनादि अनंत छे

૬ અંતરદ્વાર[1]—સિદ્ધના જીવોને પરસ્પર કેટલું અંતર છે એમ વિચારવું તે.

૭ ભાગદ્વાર[2]—સિદ્ધના જીવો સંસારી જીવોના કેટલામે ભાગે છે એમ વિચારવું તે.

૮ ભાવદ્વાર[3]—સિદ્ધના જીવો પાંચ ભાવમાંથી કયે ભાવે રહેલા છે એમ વિચારવું તે.

૯ અલ્પ બહુત્વદ્વાર[4]—પંદર ભેદે સિદ્ધથયેલ-માંથી કોણ વધારે અને કોણ ઓછા છે એમ વિચારવું તે.

સિદ્ધ જીવોના પંદર ભેદ.

૧ જિનસિદ્ધ—તીર્થંકર થઇને મોક્ષ ગયેલા તે.

૨ અજિનસિદ્ધ—સામાન્ય કેવળી થઇને મોક્ષ ગયા તે.

૩ તીર્થસિદ્ધ—ચતુર્વિધ સંઘ રુપ તીર્થ પ્રવર્ત્યા પછી જે મોક્ષ ગયા તે ગણધર પ્રમુખ.

---

१ सिद्धना जीवोने परस्पर अंतर नथी. २ सिद्धना जीवो संसारी जीवोने अनंतमे भागे छे. ३ क्षायिक अने पारिणामिक ए बे भावे रहेला छे. ४ सर्व करतां थोडा नपुंसक लिंगे सिद्ध जाणवा, ते करतां स्त्रि अने पुरुष लिंगे अनुक्रमे संख्यातगुणा जाणवा.

४ अतीर्थसिद्ध—तीर्थनी स्थापना थया विना जे मोक्षे गया ते मरुदेवी प्रमुख

५ गृहलिंगसिद्ध—गृहस्थना वेषे जे केवळज्ञान पामी मोक्ष गया ते भरत चक्रवर्ति प्रमुख

६ अन्यलिंगसिद्ध--तापस प्रमुखने वेशे जे मोक्ष जाय ते वल्कलचिरि प्रमुख

७ स्वलिंगसिद्ध साधुनावेशे जे मोक्षे जाय ते

८ स्त्रीलिंगसिद्ध- स्त्रीलिंगे मोक्षे जाय ते चंदनबाला प्रमुख

९ पुरुषलिंगसिद्ध -पुरुषलिंगे मोक्षे जाय ते गौतम प्रमुख

१० नपुसकलिंगसिद्ध--नपुसकलिंगे मोक्षे जाय ते गागेय प्रमुख

११ प्रत्येकबुद्धसिद्ध -कोइ पण पदार्थने देखी बोध पामीने चारित्र लइ मोक्षे जाय ते करकंडु प्रमुख.

१२ स्वयंबुद्धसिद्ध--गुरुना उपदेश विना पोतानी मेळे बोध पामी मोक्षे गया ते कपील प्रमुख.

१३ बुद्धबोधितसिद्ध--गुरुना उपदेशथी बोध पामी मोक्षे गया ते.

१४ एकसिद्ध--एक समये एक मोक्षे जाय ते.

१५ अनेकसिद्ध--एक समयमां अनेक मोक्षे जाय ते.

उपर कहेला नव तत्वो जाणीने श्रद्धा राखे तेने अवश्य सम्यकत्व होय. जो अज्ञान होय तो भाववथी श्रधा राखे तोपण तेने सम्यकत्व जाणवुं.

अंतर मुहूर्त्त कालमात्र जेने सम्यक्त्व स्पर्श्युं होय, तेने निश्चये करी अर्धपुद्गल परावर्त संसार बाकी जाणवो. अत्यंत आशातनावंतने एटलो संसार उत्कृष्टथी जाणवो पण शुद्ध समकिती तो कोइ तेज भवे, कोइ त्रीजे भवे, अने कोइ सातमे भवे पण मोक्ष पामे छे.

